

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK (MEDENİ USUL VE İCRA İFLAS HUKUKU)
ANABİLİM DALI

**MEDENİ USUL HUKUKUNDA
MAHKEMELERİN KAMU DÜZENİNE İLİŞKİN YETKİSİ**

Yüksek Lisans Tezi

Mehmet YILMAZ

Ankara-2004

**T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK (MEDENİ USUL VE İCRA İFLAS HUKUKU)
ANABİLİM DALI**

**MEDENİ USUL HUKUKUNDA
MAHKEMELERİN KAMU DÜZENİNE İLİŞKİN YETKİSİ**

Yüksek Lisans Tezi

Mehmet YILMAZ

**Tez Danışmanı
Doç. Dr. Erdal TERCAN**

Ankara- 2004

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK (MEDENİ USUL VE İCRA İFLAS HUKUKU)
ANABİLİM DALI

**MEDENİ USUL HUKUKUNDA
MAHKEMELERİN KAMU DÜZENİNE İLİŞKİN YETKİSİ**

Yüksek Lisans Tezi

Tez Danışmanı
Doç. Dr. Erdal TERCAN

Tez Jürisi Üyeleri

Adı ve Soyadı

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

İmzası

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Tez Sınavı Tarihi .....

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	I
KISALTMALAR CETVELİ	V
A- GİRİŞ.....	1
B- İNCELEME PLANI.....	2

I. BÖLÜM

MEDENİ USUL HUKUKUNDA KAMU DÜZENİ VE MAHKEMELERİN YETKİSİ

§ 1- KAMU DÜZENİ	4
A- Genel Olarak.....	4
B- Medeni Usul Hukuku Açısından Kamu Düzeni	7
I- Usul Ekonomisi İlkesi	7
II-Toplumsal Barış İlkesi	8
III-Hakkaniyet İlkesi.....	9
§ 2- MEDENİ USUL HUKUKUNDA YETKİ KURALLARI	10
A- Genel Olarak.....	10
B- Genel Yetki Kuralı.....	11
I- Gerçek Kişilerin Yerleşim Yeri.....	12
II- Tüzelkişilerin Yerleşim Yeri	15
C- Özel Yetki Kuralları.....	16
I-Sözleşmeden Doğan Davalarda Yetki Kuralları	16
II-Haksız Fiilden Doğan Davalarda Yetki.....	19
III-Geçici Oturulan Yer Mahkemesinin Yetkisi	20
IV-İhtiyati Hacizden Sonra Açılan Davada Yetki.....	21
V-Türkiye’de Yerleşim Yeri Olmayanlara Karşı Açılacak Davalarda Yetki	21
1-Malvarlığı Haklarına İlişkin Davalarda	21
2- Şahısvarlığı Haklarına İlişkin Davalarda	22
§ 3-MEDENİ USUL HUKUKUNDA MAHKEMELERİN YETKİSİNİN KAMU DÜZENİNE İLİŞKİN OLMASI	23
A-GENEL OLARAK.....	23
B- YETKİNİN KAMU DÜZENİNE İLİŞKİN OLMASININ SEBEPLERİ	26

I- Taşınmaza İlişkin Davalarda	26
II- Terekeye İlişkin Davalarda	29
III- Şirket, Dernek, Vakıf ve Kooperatiflere İlişkin Davalarda.....	31
IV- Ticari İşletme Rehni Kanunundan Doğan Davalarda.....	32
V- İflas Davalarında	33
VI- Vekille Takip Edilen İşlerde.....	34
VII- Boşanma Davalarında	35
VIII- Sigorta Sözleşmesinden Doğan Tazminat Davalarında	37
§ 4- KAMU DÜZENİNE İLİŞKİN YETKİNİN ÖZELLİKLERİ	38
A- KAMU DÜZENİNE İLİŞKİN YETKİNİN ORTAK ÖZELLİKLERİ.....	38
I- Dava Şartı Olması	38
II- Yetki Sözleşmesi Yapılamaması	39
III- Yetki İtirazının İleri Sürülmesi.....	44
IV- Bozma Sebebi Yapılması.....	45
B- KAMU DÜZENİNE İLİŞKİN KESİN OLMAYAN YETKİ KURALLARI İLE KESİN YETKİ KURALLARININ FARKLARI.....	46
C-KAMU DÜZENİNE İLİŞKİN YETKİ İLE KAMU DÜZENİNE İLİŞKİN OLMAYAN YETKİNİN FARKLARI	47
I- Yetki Sözleşmesi Yapılamaması	47
II- Yetki İtirazının İleri Sürülmesi.....	48

II. BÖLÜM

KAMU DÜZENİNE İLİŞKİN KESİN YETKİ KURALLARI

§ 5- TAŞINMAZLARA İLİŞKİN DAVALARIN TAŞINMAZIN BULUNDUĞU YERDE AÇILMASI.....	51
A- GENEL OLARAK.....	51
B -TAŞINMAZ SAYILAN ŞEYLER	51
C- TAŞINMAZ ÜZERİNDEKİ HAKLAR.....	52
I- Aynı Hak	52
II- Taşınmaz Mülkiyetinin Konusu.....	52
D- TAŞINMAZA İLİŞKİN DAVALAR.....	53
I- Taşınmaza İlişkin Dava Kavramı	53
II- HUMK m.13 Kapsamındaki Davalar.....	56
III- Taşınmaza İlişkin Olup da HUMK m. 13'ün Kapsamına Girmeyen Davalar.....	61

E-TAŞINMAZ ÜZERİNDE MÜLKİYET DIŞINDAKİ DİĞER AYNİ HAKLARA İLİŞKİN DAVALAR.....	63
F-TAŞINMAZIN ZİLYETLİĞİNE VE HAPİS HAKKINA İLİŞKİN DAVALAR.....	65
G- TAŞINMAZIN BULUNDUĞU YER.....	67
I- Taşınmazın Fiilen Bulunduğu Yer.....	67
II- Taşınmazın Birden Fazla Yargı Çevresinde Bulunması Durumunda Yetki.....	68
III- Taşınmazın Bulunduğu Yargı Çevresinin Tespit Edilememesi.....	69
H- DAVANIN BİRDEN FAZLA TAŞINMAZA İLİŞKİN OLMASI.....	69
§ 6- TEREKEYE İLİŞKİN DAVALARDA YETKİ.....	70
A- Genel Olarak.....	70
B- Terekeye İlişkin Davalar.....	72
I- Son Yerleşim Yeri Mahkemesinin Kesin Yetkisi.....	72
1- Mirasın Taksimi Davası.....	72
2- Taksimın Butlan ve Feshi Davası.....	73
3-Terekenin İdaresi Nedeniyle Çıkan Uyuşmazlıklara İlişkin Davalar.....	74
4- Ölüme Bağlı Tasarrufların İptali Davaları.....	75
5- Tenkis Davaları.....	76
6- Miras Sebebiyle İstihkak Davası.....	77
7-Mirasın Kesin Taksimine Kadar Tereke Aleyhine Açılacak Davalar.....	78
8- Çekişmesiz Yargı.....	78
II- Son Yerleşim Yeri Mahkemesinin Kesin Olmayan Yetkisi.....	79
1-İstihkak Davası.....	79
2-Verasetin İspatına ve Miras Hisselerinin Belirlenmesine İlişkin Dava... ..	80
§ 7-ŞİRKET, DERNEK, VAKIF VE KOOPERATİFLERE İLİŞKİN DAVALARDA YETKİ.....	80
A-Genel Olarak.....	81
B- Şirket, Dernek, Vakıf ve Kooperatiflere ilişkin Kesin Yetki.....	81
I- Davacı.....	81
II- Davalı.....	82
III- Şartları.....	82
C- Şirketler Yönünden.....	83
D-Dernekler Yönünden.....	84
E- Vakıflar Yönünden.....	84
F-Kooperatifler Yönünden.....	84

§ 8-TİCARİ İŞLETME REHNİ KANUNUNA İLİŞKİN DAVALARDA YETKİ.....	85
§ 9- İFLAS DAVALARINDA YETKİ.....	85
A- Genel Olarak.....	86
B- İflas Davalarında Yetki.....	86
1- Kavram	87
2- İflasa Tabi Kişiler	87
3- Borçlunun İşlem Merkezinin Yetkisi.....	88
§ 10 - VEKİLLE TAKİP EDİLEN UYUŞMAZLIKLARDA YETKİ	89
§ 11- KONKORDATODA YETKİ.....	89

III. BÖLÜM

KAMU DÜZENİNE İLİŞKİN KESİN OLMAYAN YETKİ KURALLARI

YETKİ KURALLARI.....	91
§ 12- İŞ DAVALARINDA YETKİ.....	91
§ 13- BABALIK DAVASINDA YETKİ.....	95
A -Türk Kanunu Medenisinde	95
B - Medeni Kanunda.....	95
§ 14-SİGORTA SÖZLEŞMESİNDEN DOĞAN TAZMİNAT DAVALARINDA YETKİ.....	97
A- Mal Sigortalarında Yetki	97
B- Hayat Sigortalarında Yetki	98
§ 15- BOŞANMA DAVASINDA YETKİ.....	99
A- Türk Kanunu Medenisinde	99
B- Medeni Kanunda.....	101
C -Boşanma Davasına İlişkin Yetki Kuralının Niteliği	105
SONUÇ	112
ÖZET.....	118
SUMMARY	120
BİBLİYOGRAFYA	122

KISALTMALAR CETVELİ

ABD	:Ankara Barosu Dergisi
AD	:Adalet Dergisi
aşa.	:aşağı
AÜHFD	:Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
B.	:Bası
b.	:bent
BK	:Türk Borçlar Kanunu
bkz.	:bakınız
C.	:Cilt
dpn.	:dipnot
TKM	: Türk Kanunu Medenisi
HD	:Yargıtay Hukuk Dairesi
HGK	:Yargıtay Hukuk Genel Kurulu
HUMK	:Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu
İBD	:İstanbul Barosu Dergisi
İBK	:İçtihadı Birleştirme Kararı
İİK	:İcra ve İflas Kanunu
İK	:İş Kanunu
İKİD	:İlmi ve Kazai İçtihatlar Dergisi
İÜHFM	:İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası
İzBD	:İzmir Barosu Dergisi
KMK	:Kat Mülkiyeti Kanunu
m.	:madde
MK	:Türk Medeni Kanunu
MÖHUK	:Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun
s.	:sayfa
S.	:Sayı
sk.	:sayılı kanun
TBBD	:Türkiye Barolar Birliği Dergisi
TİRK	:Ticari İşletme Rehni Kanunu
TK	:Tapu Kanunu

vd. :ve devamı
YKD :Yargıtay Kararları Dergisi
yuk. :yukarı

A - GİRİŞ

Medeni usul hukukuna konu olan; özel hukuktan doğan menfaat uyuşmazlıklarında bireyler arasında eşitlik vardır¹. Medeni usul hukukunda hakim, tarafların talebiyle bağlıdır. Diğer bir ifadeyle hakim, medeni yargılamanın uygulanacağı özel hukuktan doğan menfaat uyuşmazlıklarında, kural olarak re'sen hareket edemez². Bu durumda, hakim, taraflarca bildirilmeyen vakıaları re'sen gözönünde bulundurma yetkisine sahip değildir. Yetki kuralları da kural olarak hakimin re'sen gözetemeyeceği alanlardan birisidir. Yetkisiz bir mahkemede açılmış bir dava için, davalı yetki itirazında bulunmazsa, hakim re'sen yetkisizliğini gözetemez. Ancak hakim, kamu yararı ve buna bağlı olarak kamu düzeninden dolayı, tarafların bir talebi olmadan da bazı hususları re'sen gözetebilir.

Kamu düzeni, toplumsal ve genel çıkarlar ön planda tutularak sağlanan düzen olarak ifade edilebilir. Bu bağlamda, mevzuatımızda kamu düzeninin sağlanması amacıyla, yetki hususunda bazı düzenlemeler bulunmaktadır. Kamu düzenine ilişkin yetki kuralları, kamu düzeninin sağlanması amacıyla toplumsal ve genel çıkarlar doğrultusunda getirilen hükümlerdir. Bu hükümler, kamu düzenine ilişkin olmaları itibarıyla hakim tarafından re'sen gözetilir. Aynı zamanda, taraflar da yargılamanın her aşamasında, kamu düzenine ilişkin

---

¹ **Erdal Tercan**: Medeni Usul Hukukunda Tarafların İsticvabı, Ankara 2001, s.42; **Sema Taşpınar**: Medeni Yargılama Hukukunda Amaç Sorunu, Prof. Dr. Faruk Erem'e Armağan, TBBD, Ankara 1999, s.768.

² **Baki Kuru/Ramazan Arslan/Ejder Yılmaz**: Medeni Usul Hukuku, 14. B., Ankara 2002, s.406 (**Kuru/ Arslan/ YılmazUsul**); **Tercan**, s.47; "Kamu düzenini ilgilendiren davalarda hakim, tarafların talepleriyle kural olarak bağlı değildir. Yine hakim, tarafların ileri sürdükleri vakıalarla ve delillerle bağlı olmayıp kendisi de vakıaları araştırabilir, delilleri inceleyebilir. Kamu düzenini ilgilendiren davalarda hakim de taraflar yanında olayların ve delillerin

yetki itirazında bulunabilirler. Bu nedenle, kamu düzenine ilişkin yetki itirazı, ilk itiraz olarak değerlendirilemez.

Kamu düzenine ilişkin yetki kurallarında toplumsal çıkarlar, bireysel çıkarlara oranla ön planda tutulur. Bu nedenle, taraf iradeleri, kamu düzenine ilişkin yetki hükümlerini kaldırma yönünde uyuşsa dahi, gözönünde bulundurulamaz. Yani kamu düzenine ilişkin yetki hallerinde, taraflar yetki sözleşmesi ile başka bir mahkemenin yetkili olduğunu kararlaştıramazlar.

B- İNCELEME PLANI

Çalışmamız üç bölümden oluşmaktadır. Çalışmamızın birinci bölümünde genel olarak kamu düzeni ve bunların toplum üzerindeki etkisi incelenecektir. Bu incelemenin ardından, kamu düzeni ile yetki kuralları arasındaki bağlantı ele alınacaktır. Kamu düzenine ilişkin yetki kurallarının niçin kamu düzenine ilişkin kabul edildikleri konusunda, yetki kuralları ayrı ayrı incelenmek suretiyle açıklamalar yapılacaktır. Medeni usul hukukunda genel yetki kuralı ve özel yetki kuralları kısaca incelenecektir. Bu incelemeler sonrasında, kamu düzenine ilişkin yetki kurallarının özellikleri belirtilecektir.

İkinci bölümde kesin yetki kuralları açıklanacaktır. Bu bağlamda taşınmazlara ilişkin davalar, terekeye ilişkin davalar, şirket, dernek, vakıf ve kooperatiflere ilişkin davalar, Ticari İşletme Rehni Kanununa ilişkin davalar, vekille takip edilen davalar, konkordato ve iflas davaları anlatılacaktır.

---

mahkemeye getirilmesi konusunda görevli ve yetkili kılınmıştır.” (Hakan Pekcanitez/ Oğuz Atalay/Muhammed Özkes: Medeni Usul Hukuku, 2.B., Ankara 2001, s.232).

Üçüncü bölümde ise kamu düzenine ilişkin kesin olmayan yetki kurallarına yer verilecektir. Bu bölümde iş davalarında, babalık davalarında, sigorta sözleşmelerinden doğan tazminat davalarında, boşanma davalarında yetki kuralları incelenecektir. Bu incelemeler esnasında Yargıtay kararlarına ve doktrinde ileri sürülen görüşlere de yer verilecektir.

Çalışmamız, sonuç kısmıyla son bulacaktır.

I. BÖLÜM

MEDENİ USUL HUKUKUNDA KAMU DÜZENİ VE MAHKEMELERİN YETKİSİ

§ 1- KAMU DÜZENİ

A- Genel Olarak

Bireylerin belli bir toplum içinde yaşaması, düzeni; düzen, disiplini ve gerektiğinde müeyyideyi getirir. Bireyler bu düzen içinde yaşamanın karşılığı olarak özgürlüklerinin sınırlandırılmasına razı olmuşlardır. Zira, düzenin olmadığı toplumda hak ve özgürlüklerin korunması güçtür³.

Bir bireyin hak ve özgürlüğünün başladığı yer, diğerinin hak ve özgürlüğünün bittiği yerdir. Bu ise hak ve özgürlüklerin kullanımının sonsuz olmadığını, bunların da bir sınırının olduğunu göstermektedir. Zira, hukuk düzeninde amaç; birey hak ve özgürlüklerinin bir orantı içerisinde olabildiğince geniş tutulması ancak bu yapılırken de toplumsal düzen ve barışın da sağlanmasıdır⁴. Bunu gerçekleştirme idealindeki hukuk devleti, birey hak ve özgürlüklerinin kullanılabilmesi için gerekli şartları sağlayan, bunlara riayet eden devlettir⁵. Siyasi iktidarların keyfi surette hareket ederek bireylerin hak ve özgürlüklerini sınırlandırmalarını önlemek amacıyla, temel hak ve özgürlüklerin düzenlenmesi yoluna gidilmiş, daha sonra da bireyin içinde yaşadığı toplum ve sözkonusu hak ve özgürlüğün toplumdaki önemi ölçüsünde sosyal adalet,

³ **Yıldızhan Yayla:** Anayasa Hukuku Ders Notları, İstanbul 1985, s.17; **Taşpınar**, s.762.

⁴ **Esin Örucü:** Taşınmaz Mülkiyetine Bir Kamu Hukuku Yaklaşımı, Mülkiyet Hakkının Sınırlanması, İstanbul 1976, s.36.

⁵ **Zuhal Bereket:** Hukukun Genel İlkeleri ve Danıştay, Ankara 1996, s.1.

kamu yararı ve kamu düzeni gibi kavramlar, sınırlamaları haklı kılmak ve getirilen düzenlemelere gerekçe gösterilmek için kullanılmaya başlanmıştır⁶.

Devlet, bireyler üzerinde müeyyide kullanma tasarrufunu elinde tutarak, kamu düzeninin sağlanmasına ve korunmasına hizmet eder⁷.

Kamu düzeni, zamana ve mekana göre değişken bir özellik arzettiği için bu kavramla ilgili olarak tek bir tanım verilmemiş ancak çeşitli tanımlamalar yapılmıştır. Bir görüş⁸, kamu düzenini “ammeye taalluk eden ve gayrimüayyen menfaatlere müstenit bulunan nizam” olarak ifade etmektedir. Bir diğer görüş⁹ genel çerçevesi itibariyle kamu düzenini “bir toplumun, belirli bir zaman dilimi içerisinde siyasi, sosyal, ekonomik, ahlaki ve hukuki açılardan temel yapısını belirleyen ve temel çıkarlarını koruyan kurum ve kurallar bütünü” olarak tanımlamaktadır. Bir başka görüşe göre ise¹⁰, kamu düzeni “bozulduğunda kamu yararını olumsuz yönde etkileyen ve bozulmasının önlenmesiyle de kamu yararı gerçekleşen bir düzendir.” Bu tanımlamalardan da anlaşılacağı üzere kamu düzeni, bireysel ve özel çıkarlara dayalı bulunan bir düzen olmayıp toplumsal ve genel çıkarlara ilişkin düzendir. Bu düzen, belli bir zaman diliminin görüşlerini ve ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde tanımlanabilir. Bu se-

---

⁶ **Örücü**, s.37.

⁷ **Sıddık Sami Onar**: İdare Hukukunun Umumi Esasları, C.II, İstanbul 1960, s.1106.

⁸ **Onar**, s. 1106

⁹ **Süha Tanrıver**: HukukEkonomi Perspektifinden Uluslararası Tahkim ve Kamu Hizmeti, s.94(**Tanrıver** Kamu Düzeni).

¹⁰ **Metin Günday**: İdare Hukuku, 3.B, Ankara 2002, s.246; “Kamu düzeni ile ilgili olan hükümler, belirli bir toplumun güvenliği ve menfaati gözönünde tutularak konulmuş olan hükümlerdir. Yürürlükteki hukuk düzeninin temel ilkelerine, ana kurallarına aykırı olan veya halkın hukuk duygusunu katlanılmaz ölçüde sarsan veya rencide eden hükümler kamu düzenine aykırı nitelikte hükümlerdir” (**Jale Akipek/Turgut Akıntürk**: Türk Medeni Hukuku, C.I, 3. B., İstanbul 1998, s.99); Kamu düzeni hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. **Hıfzı Veldet Velidedeoğlu**: Türk Medeni Hukuku Umumi Esaslar, C.I, 7.B., s.180183.

bepile, kamu düzeninin sürekli ve geçerli, kesin kurallara bağlı tanımını vermek mümkün değildir.

Hukuk devletinin gereği olarak hak ve özgürlükler kanunla düzenlenir ve kanunla sınırlanır. Kamu düzeninin sağlanmasında da gerek duyulan sınırlama, hak ve özgürlüklerin özüne dokunmamalı, bunların kullanılmasını güçleştirmemeli ve imkansız kılmamalıdır. Zira, gerek kamu düzeniyle, gerekse sınırlama içeren düzenlemelerle gerçekleştirilmek istenen, devleti oluşturan bireylerin korunmasıdır.

Bir toplumun ekonomik, sosyal, siyasal yapısı o toplumda belli bir kamu düzeninin oluşmasına neden olur. Buna bağlı olarak, devletler, mevzuatlarında kamu düzeninin etkisinden dolayı, çeşitli düzenlemelere yer verirler. Türk Hukuku'nda da bu düzenlemelere rastlanmaktadır. Kamu düzenine ilişkin yetki kuralları, bu amaçlarla getirilmiş düzenlemelerdir.

Kamu düzenine ilişkin yetki kuralları, mevzuatımızda kamu düzeninin özünde yer alan toplumsal ve genel çıkarlar esas alınarak düzenlenmiştir. Bu düzenlemede özellikle toplumun ekonomik yapısı, sosyal yapısı ve siyasi yapısı rol oynamıştır. Bu bağlamda, medeni usul hukukunun en temel ilkelerinden birisi olan usul ekonomisi ilkesi, kamu düzenine ilişkin yetki kurallarının belirlenmesinde önemli rol oynar. Bunun yanı sıra, toplumsal barış ve hakkaniyet ilkeleri de bu kuralların belirlenmesinde etkili olan diğer kriterlerdir. Bu kriterlerin kamu düzenine ilişkin yetki kurallarıyla bağlantısına aşağıda¹¹ değineceğiz.

---

¹¹ Bkz. § 1B, §2.

B - Medeni Usul Hukuku Açısından Kamu Düzeni

Yukarıda belirttiğimiz üzere usul ekonomisi, toplumsal barış ve hakkaniyet ilkeleri, kamu düzenine ilişkin yetki kurallarının oluşmasında önem arz etmektedir. Bu sebeple, usul hukuku açısından önem taşıyan bu kriterleri kısaca belirtmekte yarar vardır.

I -Usul Ekonomisi İlkesi

Usul ekonomisi ilkesi¹², bir davanın çabuk, basit ve ucuz bir biçimde görülmesidir. Usul ekonomisi ilkesi hukukumuzda önemli bir yere sahip olduğundan bu ilke, anayasal ilke olarak düzenlenmiştir. Anayasanın 141. maddesinin son fıkrası uyarınca davaların en az giderle ve mümkün olan süratle sonuçlandırılması, hakimin görevidir. Bu ilke, HUMK m.77'de de yer almaktadır. Bu hüküm uyarınca da hakim, davayı mümkün olduğu kadar çabuk ve düzenli bir biçimde sonuçlandırmakla yükümlüdür. Taraflar arasındaki uyuşmazlık, o uyuşmazlıkla ilgili olarak dava açılmasıyla, taraflar arasında özel bir uyuşmazlık olmaktan çıkar, kamu yararı alanına dahil olur¹³. O nedenle, davanın çabuk, basit ve ucuz bir biçimde görülmesinde tarafların olduğu kadar toplumun da yararı vardır¹⁴. Çünkü, kamu düzeninin

---

¹² **Baki Kuru**: Hukuk Muhakemeleri Usulü, 6. B., C.II, İstanbul 2001, s.1934(**Kuru**); **Tahsin İstanbullu**: Hukuk Usulünde Sürat ve Basitlik, AD 1944/7, s.577589; **Mehmet Kaşıkçı**: Davaların Uzamasını Önleme Tedbirleri Üzerinde Düşünceler, AD 1983/78, s.665676; **Mazlum Kayalar** : Hukuk Davalarında Sürat Meselesi, ABD 1948/45, s.2528; **Baki Kuru**: Hukuk Davalarının Uzaması Sebepleri, A.Ü. Hukuk Fakültesi Mezunlar Derneği Genel Kurul Çalışmaları, Sosyal Devlet ve Hukuk Davalarının Uzaması Sebepleri, Ankara 1970, s.3149; **Nihat Yavuz**: Hukuk Davalarında Hızlılık ve Yargıcın Etkinliği, Yasa Hukuk Dergisi 1979/9, s.13011325; **İlhan Toker**: Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununda Sürat ve Sadelik Nasıl Sağlanabilir? AD 1947/12; **Baki Kuru**: Hukuk Davalarında Yargılamanın Çabuklaştırılması İçin Alınması Gereken Tedbirler, İBD 1984/46, s.166186.

¹³ **Kuru/Arslan/Yılmaz**Usul, s.331.

¹⁴ **Kuru/ Arslan/ Yılmaz**Usul, s.331

bozulması, toplumu olumsuz yönde etkiler ve hayatın olağan akışını bozar. Toplumunu oluşturan bireylerin kamu düzenine riayet etmesiyle bu olumsuzlukların önüne geçilebilir. Kamu düzenine ilişkin yetki kuralları da kamu düzenini sağlayan ve toplumun yararına olan kurallardır. Bu bağlamda, usul ekonomisi ilkesi, kamu düzeniyle yakından ilgilidir ve kamu düzenine ilişkin yetki kurallarına ilişkin düzenlemelerde önemli bir yere sahip olmuştur. Zira, usul ekonomisi ilkesi gözönünde bulundurularak tesis edilen yetki kuralları sonucunda davalar daha basit, çabuk ve basit biçimde çözümlenebilmektedir. Örneğin, taşınmazların aynına ilişkin davalarda yetkili mahkeme, usul ekonomisi ilkesi uyarınca taşınmazın bulunduğu yer mahkemesidir. Bu yetki kuralıyla, dava usul ekonomisi ilkesine uygun olarak sonuçlandırılır.

II -Toplumsal Barış İlkesi

Medeni yargılamanın amacı¹⁵, adaletli karar vermektir. Adaletli bir karar ise, taraflar arasındaki uyuşmazlığı, tarafları tatmin eder biçimde ortadan kaldıracak nitelikte ve toplumsal barışı¹⁶ sağlayacak şekilde olmalıdır¹⁷. Bu sebeple, karar maddi gerçekleri yansıtmalı ve yapılan yargılama ucuz, basit ve çabuk bir biçimde sonuçlandırılmalıdır¹⁸. Yargılamanın hızlı yapılması ve adaletin gecikmeksizin dağıtılması toplumsal barışın sağlanmasında önem

---

¹⁵ Medeni yargılamanın amacı için bkz. **Baki Kuru**: Hukuk Muhakemeleri Usulü El Kitabı, İstanbul 1995, s.45 (**Kuru**El Kitabı); **Ramazan Arslan**: Medeni Usul Hukukunda Dürüstlük Kuralı, Ankara 1989, s.3839; **Ejder Yılmaz**: Medeni Yargılama Hukukunda Islah, Ankara 1982, s.67 (**Yılmaz** Islah); **Yavuz Alangoya**: Medeni Usul Hukukunda Vakıaların ve Delillerin Toplanmasına İlişkin İlkeler, İstanbul 1979,s. 8687 (**Alangoya** Vakıa); **Haluk Konuralp**: Medeni Usul Hukukunda İspat Kurallarının Zorlanan Sınırları, Ankara 1999, s.5 vd.; **Saim Üstündağ**: Medeni Yargılama Hukuku, C.III, 7.B, İstanbul 2000, s.12 vd. (**Üstündağ** Yargılama); **Tercan**, s.41; **Taşpınar**, s.759787.

¹⁶ **Üstündağ** Yargılama , s.12. vd.

¹⁷ **Yılmaz** Yasa Yolları, s.133.

¹⁸ **Yılmaz** Yasa Yolları, s.133.

arzeder. Zira, toplumsal barışın sağlanmasında kamu yararı vardır. Kamu yararı ise kamu düzeninin bozulmasının önlenmesiyle mümkündür. Bu bağlamda, toplumsal barışın da kamu düzenine ilişkin yetki kurallarına etkisi ortaya çıkmaktadır. Örneğin, Ticari İşletme Rehni Kanunundan doğan davalar, işletmenin tescil olduğu sicilin bulunduğu yer mahkemesinde görülür. Ticari işletmeye ait taşınır, rehin alana teslim edilmeden rehnedilebilmektedir. Böylece, ticari işletme maliki faaliyetlerini sürdürebilmektedir. Bu faaliyetin sürdürülmesinde ticari işletme malikinin, rehin alanın ve ticari işletmede çalışan kimselerin menfaati bulunmaktadır. Bu kimseler, düzenleri bozulmadan yaşamlarını devam ettirebilmektedirler. Zira, bu kimselerin çalışma düzenlerinin bozulması toplumsal barışın bozulmasını da etkileyebilir. Toplumsal barışın bozulmasını önlemek için yetkili kılınan işletmenin sicilinin bulunduğu yer mahkemesi, bu uyuşmazlığı ve çekişmeli olayları en iyi ve yerinde çözümlenebilecek mahkemedir.

III-Hakkaniyet İlkesi

Hakkaniyet, hak ve nesafete uygun olarak hareket etmektir. Hakkaniyet, adaletin gerçekleştirilmesi için başvurulacak ilkelerden biridir¹⁹. Genel adalet duygularına uygun olan bir hukuk kuralı belirli bir olaya uygulandığında kamu düzenine aykırı bir sonuç ortaya çıkmamalıdır. Aynı şekilde, bu kuralların uygulanmasıyla kamu yararı da gerçekleşir. Bu bağlamda, kanunda yer alan genel hukuk kuralı somut olaya uygulandığında ortaya çıkabilecek ada-

---

¹⁹ **Bilge Öztan**: Medeni Hukukun Temel Kavramları, 8.B., Ankara, 2002, s.155.

letsizliklerin ortadan kaldırılmasında başvuru araç, hakkaniyettir²⁰. Örneğin, terekeye ilişkin davalarda yetkili mahkeme, mirasbırakanın son yerleşim yeri mahkemesidir(HUMK m.11). Zira, mirasçuları buluşturacak ortak nokta, hak ve nesafete uygun olarak mirasbırakanın son yerleşim yerinin bulunduğu yerdir. Bu bağlamda, hakkaniyet ilkesi uyarınca bu yetki kuralı tesis edilmiştir

Kamu düzenine ilişkin yetki kurallarının belirlenmesinde etkili olan kriterler, usul ekonomisi toplumsal barış hakkaniyet ilkelerinden ibaret değildir. Biz bu üç ilkeyi kamu düzenine ilişkin yetki kurallarıyla daha yakından bağlantılı gördüğümüzden, çalışmamızda bu ilkelerin kamu düzenine ilişkin yetki kurallarına etkisine yer verdik. Aynı şekilde yukarıdaki açıklamalardan da anlaşıldığı gibi usul ekonomisi ilkesi, toplumsal barış ilkesi ve hakkaniyet ilkesi, birbirinden ayrılmayacak kadar birbirleri içinde varolan ve birbirlerini bütünleyen kriterlerdir.

§ 2- MEDENİ USUL HUKUKUNDA YETKİ KURALLARI

A -Genel Olarak

Her mahkemenin yargı yetkisi, belli bir coğrafi bölgeyle sınırlıdır. Buna, o mahkemenin yargı çevresi denir. Her mahkemenin yargı yetkisi, onun yargı çevresi ile sınırlıdır. Diğer bir ifadeyle, mahkeme, yargı yetkisini ancak kendi yargı çevresinde kullanabilir. Mahkemelerin belirli davaları görme hususunda sahip oldukları yargı yetkisi, yer yönünden sınırlandırılmıştır²¹. Her mahkeme, içinde bulunduğu ilçenin idari sınırları dahilinde yargı yetkisine sa-

²⁰ Öztan, s.155.

²¹ İlhan Postacıoğlu:Medeni Usul Hukuku Dersleri,6.B.,İstanbul 1975, s.148(Postacıoğlu); Pekcanitez/ Atalay/ Özekes, s.100.

hip olduğundan, davacı bu hususlara riayet ederek davayı yetkili mahkemede açar²². Zira, mahkemelerin yetkisi kanunla düzenlenir (Anayasa m. 142). Yetkili mahkemenin hangisi olduğu ise yetki kuralları çerçevesinde belirlenir. Diğer bir ifadeyle, bir davaya yer yönünden bakma iktidarına sahip olan mahkemeye yetkili mahkeme, bu hususu düzenleyen kurallara ise yetki kuralları denilir²³.

Yetki kuralları; genel yetki kuralı ve özel yetki kuralları olmak üzere ikiye ayrılır. Özel yetki kuralları da kamu düzenine ilişkin ve kamu düzenine ilişkin olmayan yetki kuralları şeklinde ayrılır. Kamu düzenine ilişkin yetki kuralları ise kamu düzenine ilişkin kesin olmayan yetki kuralları ve kesin yetki kuralları şeklinde ayrılabilir.

B -Genel Yetki Kuralı

Genel yetki kuralı, HUMK m.9,l'de düzenlenmiştir. Buna göre her dava, hakkında kesin bir yetki hükmü bulunmadıkça, dava açıldığı tarihte davalının Medeni Kanun gereğince yerleşim yeri sayılan yer mahkemesinde görülür.

HUMK m.9,l uyarınca genel yetki kuralı, yerleşim yeri esasına dayanır. Bu bağlamda, yerleşim yeri deyiminden ne anlaşılması gerektiğini belirtmekte yarar vardır. Yerleşim yeri, bir kimsenin sürekli kalma niyetiyle otur-

---

²² **Postacıoğlu**, s.148; **Pekcanitez/ Atalay/ Özekes**, s.100; **Necmettin Berkin**:Medeni Usul Hukuku Esasları,İstanbul 1969, s.76(**Berkin**).

²³ **Kadri Keskin**: Yetki Anlaşmaları, AD. 1973, S.4, s.304; **Yavuz Alangoya**: Medeni Usul Hukuku Esasları I, İstanbul 2000, s.72(**Alangoya**); **Postacıoğlu**, s.148; **Pekcanitez/ Atalay/ Özekes**, s.100.

duğu yerdir. Bir kimsenin aynı zamanda birden çok yerleşim yeri olamaz(MK m.19).

I- Gerçek Kişilerin Yerleşim Yeri

Bir kimsenin yerleşmek niyetiyle oturduğu yer, onun yerleşim yeridir(MK m.19). Yerleşim yeri, bağımsız olup olmamasına göre iradi yerleşim yeri ve kanuni yerleşim yeri şeklinde ikiye ayrılır. İradi yerleşim yerinde iki unsur gerçekleşmelidir. Bu unsurlar, objektif unsur ve subjektif unsurdur. Objektif unsur, fiilen bir yerde oturmaktır. Bir kimsenin o yerde sürekli oturması şart değildir. Subjektif unsur, o yerde oturma niyetidir. Bir kimse, o yerde sürekli oturma niyeti taşıyorsa subjektif unsur gerçekleşir²⁴.

Kanuni yerleşim yeri, kişilerin iradi yerleşim yerlerinin olmadığı durumlarda kanunkoyucunun onlar için belirlediği yerleşim yeridir. Velayet ve vesayet altındaki kişilerin yerleşim yeri, kanuni yerleşim yeridir.

Velayet altındaki çocukların yerleşim yeri, anababanın yerleşim yeridir. Velayet hakkı anababadan birinde ise çocuğun yerleşim yeri, velayet hakkına sahip olanın yerleşim yeridir. Vesayet altındakilerin yerleşim yeri, vesayet makamının bulunduğu yerdir²⁵.

---

²⁴ Öztan, s.288.

²⁵ Öztan, s.289.

Yerleşme niyetiyle oturulan yer, bir kişinin kaldığı yerin yaşamsal ilişkileri, maddi, manevi menfaatleri ve aile yaşantısı gibi konular da merkez teşkil etmek suretiyle yerleşme amacı güderek oturduğu yerdir²⁶. Bu sebeple yerleşim yerinde mesleki uğraştan ziyade aile yaşantısının merkezi dikkate alınır²⁷. Bir görüşe göre²⁸, yerleşim yerinin varlığı için sadece yerleşme niyetinin olması yeterli değildir, bunun yanı sıra bu niyetin ve yerleşme niyetiyle belli bir yerde oturmanın üçüncü kişiler tarafından bilinmesi de gerekmektedir.

Yargıtay²⁹, yerleşim yeri hususunda şu kriterleri belirlemiştir:

1- Yerleşmek niyetiyle oturma, ancak birtakım olaylara dayanılarak kabul edilebileceğinden bu konuda tanık dinlenmesi usule uygundur.

2- Nüfus Kanununda ve Usul Kanununda yerleşim yeri iddiasının tanık ile ispatını yasak eden bir hüküm yoktur.

3- Yerleşim yeri iddiası için nüfus kaydı ancak önemli bir karinedir.

4- Boşanma davalarında dahi yerleşim yerinin Medeni Kanun kurallarına göre tespiti gerekir. Yoksa sadece nüfus kaydına bakılarak yerleşim yeri belli edilemez.

---

²⁶ **Lütfi Dalamanlı**: Kanunlarımızda Usul Hükümleri, C.I, Ankara 1966, s.171 (**DalamanlıUsul**); **Özta**n, s.285.

²⁷ **Lütfi Dalamanlı**: İctihatlı Görev, Yetki Muhakeme Usulleri ve Kanun Yolları, Ankara 1980, s.12 (**DalamanlıYetki**).

²⁸ **Postacıoğlu**, s.151.

²⁹ HGK 17.10.1962, 273/51(İKİD, s.3476). Konuya ilişkin benzer bir karar için bkz. HGK 14.10.1964, 1965/49(İKİD, s.3476).

Yargıtay³⁰ da, doktrin³¹ de, yerleşim yerinin tespitinde kişinin yaşamını idame ettirdiği yer, çocukların okudukları okul gibi unsurların araştırılması suretiyle, tarafların yerleşim yerlerinin tespit edilmesini savunmaktadırlar.

Davalının dava açıldıktan sonra yerleşim yerini değiştirmesi mahkemenin yetkisini etkilemez³². Bir yerleşim yerinin değiştirilmesi yenisinin edinilmesine bağlıdır (MK m.20,I). Önceki yerleşim yeri belli olmayan veya yabancı ülkedeki yerleşim yerini bıraktığı halde Türkiye’de henüz bir yerleşim yeri edinmemiş olan kimsenin halen oturduğu yer, onun yerleşim yeri sayılır(MK m.20,II). HUMK m.9,I uyarınca da davalının yerleşim yeri yoksa örneğin yurtdışında otururken buradaki yerleşim yerini terk ederek Türkiye’ye dönmüşse veya yerleşim yeri belli değilse, hakkında açılan davada yetkili mahkeme, Türkiye’de son defa oturduğu yer mahkemesidir.

Davalılar birden fazla ise dava, davalılardan birinin yerleşim yeri mahkemesinde açılır (HUMK m.9,II). Davalıların birden fazla olması halinde, davalıların tamamı için ortak yetkili mahkeme tayin edilmişse davaya bu mahkemede bakılır (HUMK m.9,II). Ancak davanın sırf davalılardan birini kendi mahkemesinden başka bir mahkemeye getirmek amacıyla açıldığı, belirtiler veya başka delillerle anlaşılırsa bu hakkın suistimali olarak değerlendirileceğinden³³, mahkeme onun hakkındaki davayı ayırarak yetkisizlik kararı verir (HUMK m.9,II).

---

³⁰ HGK 17.01.1968,2529/30 (ABD 1968, S.2, s.282).

³¹ **Pekcanitez/ Atalay/ Özekes**, s.101

³² **Berkin**, s.76; **Postacıoğlu**, s.150; **Pekcanitez/ Atalay/ Özekes**, s.101; **Alangoya**, s.78.

³³ **Alangoya**, s.79; **Postacıoğlu**, s.152; **DalamanlıUsul**, s.172.

II -Tüzelkişilerin Yerleşim Yeri

Tüzelkişilerin yerleşim yeri, tüzüklerinde aksine hüküm bulunmadıkça işlerinin yönetildiği yerdir (MK m.51).

Dernekler dernek tüzüğünde,vakıflar vakıf senedinde,şirketler şirket sözleşmesinde yerleşim yerlerini göstermek zorundadırlar. (MK m.58,II; MK m.104). Bu sebeple, tüzelkişilerin yerleşim yerlerinin tayininde tüzüklerine ve ana sözleşmelerine bakmak gerekir³⁴. Dernekler Kanununun 8. maddesinde ve Ticaret Kanununun 155, 244, 279, 478 ve 506. maddelerinde bu zorunluluğa dair hükümler vardır.

Tüzelkişilere karşı açılacak davalarda, tüzelkişi davalı durumundadır. Bu sebeple, tüzelkişilere karşı açılacak davalarda tüzelkişinin yerleşim yerinin bulunduğu yer mahkemesi, genel yetkili mahkemedir. Tüzelkişiler tarafından açılacak davalarda da tüzelkişinin yerleşim yeri mahkemesi yetkili olabilmektedir. Tüzelkişiliğe ilişkin açılacak davalarda bazı hallerde genel yetki kuralı(HUMK m.9), bazı hallerde ise kesin yetki kuralı(HUMK m.17 c.2) uygulanır. Bu konu ileride³⁵ inceleneceğinden bununla ilgili ayrıntılara daha sonra yer verilecektir.

---

³⁴ **Dalamanlı Yetki**, s.13; **Alangoya**, s.78; **DalamanlıUsul**, s.174; **Akipek/Akıntürk**, s.447; **Selahattin Sulhi Tekinay**: Medeni Hukuka Giriş Dersleri, İstanbul 1978, s.286 vd.; **Bülent Köprülü**: Medeni Hukuk Genel Prensipleri, Kişinin Hukuku, Aile Hukuku, İstanbul 1970, s.287 vd.

³⁵ Bkz. §. 7

C- Özel Yetki Kuralları

Özel yetki kurallarını, kamu düzenine ilişkin ve kamu düzenine ilişkin olmayan yetki kuralları şeklinde iki gruba ayırmıştık.³⁶ Kamu düzenine ilişkin yetki kurallarına ileride ayrıntılı bir şekilde yer vereceğimizden³⁷ bu kısımda kamu düzenine ilişkin olmayan özel yetki kurallarına değineceğiz.

I-Sözleşmeden Doğan Davalarda Yetki Kuralları

Sözleşmeden doğan davalara ilişkin olarak HUMK'ta özel yetki kuralları bulunmaktadır. Sözleşmeden doğan davalar, genel yetkili mahkeme olan davalının yerleşim yeri mahkemesinde görülebildiği gibi sözleşmenin icra olunacağı yer mahkemesinde de(HUMK m.10) görülebilir. Sözleşmeden doğan davalarda, davalı veya vekili davanın açıldığı esnada orada bulunmak şartıyla, sözleşmenin yapıldığı yer mahkemeleri de yetkilidir (HUMK m.10,I).Sözleşmenin icra olunacağı yer ve sözleşmenin yapıldığı yer mahkemelerini kısaca incelersek:

a. Sözleşmenin icra olunacağı yer, diğer bir ifadeyle sözleşmenin ifa yeri belirtilmişse, sözleşmeden doğan dava, ifa yeri mahkemesinde açılabilir. İfa yeri, alacaklının sözleşmeye ilişkin alacağını kullanabileceği, yararlanabileceği veya tasarruf edebileceği hakimiyet alanıdır³⁸. BK m.73,I uyarınca borcun ifa edilmesi lazım gelen yer, iki tarafın sarıh veya zımni arzusuna göre tayin edilir. İfa yeri, sözleşme özgürlüğü ilkesi gereğince öncelikle tarafların

---

³⁶ Bkz §. 2.C

³⁷ Bkz §. 3 vd.

³⁸ **M. Ahmet Kılıçoğlu**: Borçlar Hukuku Genel Hükümler, C.II, Ankara, 2001, s.336; **Fikret Eren**: Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 7.B., Ankara 2001, s.931; **Kemal Fikret Arık**: Türk Medeni Hukuku I, Ankara 1963, s.317.

sarih veya zımni iradesine göre belirlenir³⁹. Taraflar ifa yeri konusunda sarih veya zımni iradeleriyle herhangi bir yer belirlememişlerse ifa yeri BK m.73,1'de belirtilen hükümlere göre tayin edilir. BK m.73 bunu "hilafına bir şart mevcut olmadığı surette aşağıdaki hükümler tatbik olunur" şeklinde ifade ederek bentler halinde bu hükümlere yer vermiştir. Bu hükümlere göre, para borçları, alacaklının yerleşim yerinde ifa edilmelidir (BK m.73,1/1). BK m.73'de verme zamanındaki yerleşim yeriyle kastedilen, alacaklının parayı borçluya verdiği tarihteki yerleşim yeridir⁴⁰. Borç, muayyen bir şeye taalluk ediyorsa, bu şey akdin inikadı zamanında bulunduğu yerde teslim olunur (BK m.73,1/2). Bu tür borçlar, aranılacak borçlar veya parça borcu şeklinde de ifade edilmektedir. Zira, alacaklı, ifası gereken muayyen malı bu malın bulunduğu yerden almakla yükümlüdür⁴¹. Bu yükümlülüğün doğması için alınacak mal, muayyen bir mal olmalı ve bu muayyen malın sözleşmenin kurulduğu anda nerede olduğu taraflarca bilinmelidir⁴².

Para ve parça borcu dışındaki borçlarda, ifa yeri borçlunun yerleşim yeridir (BK m.73,1/3). Borç doğduktan sonra borçlunun yerleşim yerini değiştirmesi, ifa yerinin de değişmesine yol açmayacaktır⁴³. Zira, BK m.73,1/3'te de 'borcun doğumu zamanında borçlunun mukim bulunduğu yer' ifadesiyle, ifa yerinin bulunmasında borcun doğumu esnasındaki borçlunun yerleşim yerinin esas alınacağı belirtilmiştir.

---

³⁹ **Kılıçoğlu**, s.356; **Eren**, s.932.

⁴⁰ **Kılıçoğlu**, s.360.

⁴¹ **Kılıçoğlu**, s.341.

⁴² **Kılıçoğlu**, s..342362.

⁴³ **Kılıçoğlu**, s. 362.

Bir sözleşmeden birden fazla münferit borç doğmuşsa, ifa yeri birden fazla olabilir⁴⁴. Bu sebeple, ifa yeri her münferit borç için bağımsız olarak tespit edilmelidir.

Sözleşmenin icra edileceği yerdeki mahkemenin yetkili olması için sözleşme, geçerli bir sözleşmenin sahip olması gereken tüm unsurları taşımaktadır⁴⁵.

b. Sözleşmeden doğan davalarda, davalı veya vekili davanın açıldığı zaman orada bulunmak şartıyla, sözleşmenin bulunduğu yer mahkemeleri de yetkilidir (HUMK m.10,1). Bu davalarda sözleşmenin yapıldığı yer mahkemesinin yetkili olması, davalının veya vekilinin dava açıldığı esnada sözleşmenin yapıldığı yerde bulunması şartına bağlanmıştır. Vekilin müvekkili hakkında açılan tüm davalarda onu temsil etme yükümlülüğü olmadığından bahisle, bu hükümde yer alan vekilin dava açıldığı anda orada bulunması ifadesi eleştirilmiştir⁴⁶. Bu görüşe göre,⁴⁷ bu şartın gerçekleşmesi, vekilin dava dilekçesini rızası ile tebellüğ etmiş olmasına bağlıdır. Çünkü, vekilin müvekkilini yeni bir davada temsil etme yükümlülüğü yoktur. HUMK m.10 hükmünün vekile ilişkin bölümü, vekilin müvekkili temsil etme yükümlülüğü olduğu hallerde uygulanabilir. Ayrıca, vekil ifadesine sadece avukatı ifade eden bir anlam yüklenmemelidir. Dava zamanıyla kastedilen dilekçenin tebliği

---

⁴⁴ **Alangoya**, s.83.

⁴⁵ **Alangoya**, s.84.

⁴⁶ **Kuru**,s.451;**Postacıoğlu**, s.166.

⁴⁷ **Kuru**,s.451;**Postacıoğlu**, s.166.

zamanıdır. Tebligat, davalıya veya vekiline sözleşmenin yapıldığı yerde yapılmalıdır⁴⁸.

II- Haksız Fiilden Doğan Davalarda Yetki

Haksız fiilden doğan davalar, haksız fiilin meydana geldiği yer mahkemesinde de açılabilir (HUMK m.21).Haksız fiilin oluş biçiminin aydınlatılmasında ve buna ilişkin zararın tespit edilmesinde, yerleşim yerleri haksız fiilin meydana geldiği yerde olan, görgü tanıklarının rolü büyüktür. Ayrıca, dava görülürken haksız fiilin meydana geldiği olay yerinde keşif yapılması gerekmektedir. Bu delillerin en az masrafla, kolay bir şekilde ve zaman kaybetmeksizin elde edilmesi, en iyi haksız fiilin meydana geldiği yer mahkemesi tarafından gerçekleştirilebilir⁴⁹. Bu sebeple, haksız fiilden doğan davalarda mahkemenin yetkisi kamu düzenine ilişkin ve kesin yetki olması gerekirken, kanun koyucu bu davalarda genel yetkili mahkeme olan davalının yerleşim yeri mahkemesinin yetkisini de kabul etmiştir⁵⁰. Kanımızca da, davaların en az masrafla ve derhal hükme bağlanması delillerin en rahat ve sağlıklı şekilde toplanması haksız fiilin meydana geldiği yer mahkemesinde mümkün olduğundan ve gerek davacı, gerekse davalılar yönünden ortak nokta haksız fiilin meydana geldiği yer olduğundan, bu yer mahkemesinin yetkisi kamu düzenine ilişkin ve kesin olmalıdır.

---

⁴⁸ **Alangoya**, s.84.

⁴⁹ **Mustafa Reşit Belgesay**:Hukuk Usulü Kanunu Şerhi I,Teoriler,3.B.,İstanbul 1950, s.125.

⁵⁰ **Belgesay**, s.125.

III- Geçici Oturulan Yer Mahkemesinin Yetkisi

Memur, asker, öğrenci, çırak gibi bir yerde geçici olarak oturan ve o yerde oturmaları, uğraşlarına göre uzunca bir zaman devam eden kişilere karşı, alacak ve menkul mal davaları, davalıların geçici olarak oturdukları yer mahkemesinde açılabilir (HUMK m.20). Yargıtay, bir kararında⁵¹ şöyle demektedir:

“Haksız iktisaptan mütevellit davalara davalının yerleşim yeri mahkemesinde bakılır. Ancak HUMK’un 20. maddesine göre memur, asker, mektep talebesi, amele, çırak ve hizmetçi gibi bir mahalde muvakkaten oturanların oradaki ikametleri meşguliyetlerine göre uzunca bir zaman devam edebilecek ise bu kabil kimseler aleyhine alacak ve emvali menkule davaları buldukları mahal mahkemesinde de bakılabileceğinden haksız iktisaptan mütevellit alacak davalarında da bu madde hükmü tatbik yeri bulur.”

Yürürlükteki hükümlere göre Yargıtay’ın ulaştığı sonuç doğru olmasına rağmen, yukarıda belirttiğimiz gerekçelerden dolayı⁵², geçici olarak oturan yer mahkemesinin haksız fiilden doğan davalarda yetkili olmaması daha isabetlidir. Diğer bir ifadeyle, bu davalarda haksız fiilin meydana geldiği yer mahkemesinin kesin yetkili olmasının daha isabetli olacağı kanaatindeyiz.

Geçici olarak oturan yer mahkemesinin yetkisi ne kamu düzenine ilişkindir ne de kesin yetkidir⁵³. Kanunkoyucu HUMK m.20 ile davacıya bir se-

⁵¹ HGK 22.05.1997, 3/2424 (Cevdet Çatalkaya/Abdurrahman Tarıkoğulları/ Mustafa Hamdi Özcan:Yeni İçtihatlı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu,Ankara 1965, s.42).

⁵² Bkz. §. 2 C II.

⁵³ Kuru/ Arslan/ YılmazUsul, s.181.

çimlik hak tanımıştır. Davacı davasını dilerse davalının yerleşim yeri mahkemesinde, dilerse şartlar gerçekleşmişse geçici olarak oturulan yer mahkemesinde açabilir.

IV-İhtiyati Hacizden Sonra Açılan Davada Yetki

Alacaklı, ihtiyati hacizden önce,alacak davasını genel ve özel yetkili mahkemelerden birinde açabilir.

Alacaklı,dava açmadan önce bir ihtiyati haciz kararı almış ve bu ihtiyati haciz kararıyla borçlunun mallarına ihtiyati haciz koydurmuş ise, alacak davasını ihtiyati haciz kararı vermiş olan mahkemede de açabilir(HUMK m.12).

HUMK m.12'deki yetki, kamu düzenine ilişkin olmadığı gibi,kesin de değildir.

V- Türkiye'de Yerleşim Yeri Olmayanlara Karşı Açılacak Davalarda Yetki

1- Malvarlığı Haklarına İlişkin Davalarda

Malvarlığı haklarına ilişkin davalar, mamelek hukukundan doğan her türlü mal ve alacak davalarıdır. Bu davalardaki yetkili mahkemelere kısaca değinmekte yarar vardır:

a. Türkiye'de yerleşim yeri olmayan davalı Türkiye'de sakin ise, bu davalara davalının sakin olduğu yer mahkemesinde bakılır(HUMK m.16;HUMK m.9,I,c.2).

b. Türkiye’de yerleşim yeri olmayan davalı Türkiye’de sakin değilse, ancak burada malı varsa, malın bulunduğu yer mahkemesi yetkilidir(HUMK m.16).

c. Davalı daha önceden Türkiye’de oturmuş ise, Türkiye’de yerleşim yeri olmayan davalıya karşı onun Türkiye’de son defa oturduğu yer mahkemesinde dava açılabilir.

2 -Şahısvarlığı Haklarına İlişkin Davalarda

Türkiye’de yerleşim yeri olmayan Türk vatandaşlarının kişi hallerine ilişkin davaları, ikamet ettiği ülke mahkemesinde açılmadığı veya açılmadığı takdirde Türkiye’de yer itibariyle yetkili mahkemede; Türkiye’de yer itibariyle yetkili bir mahkemenin bulunmaması halinde, ilgilinin Türkiye’de sakin olduğu yer; Türkiye’de sakin değilse, Türkiye’deki son yerleşim yeri mahkemesinde; o da bulunmadığı takdirde Ankara, İstanbul veya İzmir Mahkemeleri’nden birinde görülür(MÖHUK m.28).

Doktrinde⁵⁴ kamu düzenine ilişkin yetki kuralları da, özel yetki kuralları arasında yer almıştır. Kamu düzenine ilişkin yetki kuralları, kamu düzenine ilişkin olmayan yetki kurallarını bertaraf eder. Örneğin, ölüme bağlı tasarrufların iptali davası, mirasçılarının yerleşim yerleri aynı olsa bile sadece mirasın son yerleşim yeri mahkemesinde görülür. Zira, ölüme bağlı tasarrufların iptaline ilişkin yetki kuralı, kesindir.

---

⁵⁴ Örnek olarak bkz. **Kuru/ Arslan/ Yılmaz**Usul, s.175.

Sigorta konusu taşınmaz olan, sigorta sözleşmesinden doğan tazminat davalarına ilişkin yetki kuralları kamu düzenine ilişkin olduğundan bu uyumsuzluktan doğan sigorta sözleşmesi için yetki sözleşmesi yapılamaz, uyumsuzluk davalının yerleşim yeri veya taşınmazın bulunduğu yer mahkemelerinde hükme bağlanır. Özetle, kamu düzenine ilişkin yetki kuralları diğer özel yetki kurallarını bertaraf eder.

Kamu düzenine ilişkin olmayan özel yetki kurallarında, genel yetki kuralı olan davalının yerleşim yeri mahkemesinin yetkisi devam eder. Davacı, kanunda yer alan özel yetki kurallarının veya genel yetki kuralının gösterdiği mahkemelerden istediğinde davasını açmakta serbesttir.

§ 3- MEDENİ USUL HUKUKUNDA MAHKEMELERİN YETKİSİNİN KAMU DÜZENİNE İLİŞKİN OLMASI

A-GENEL OLARAK

Usul kanunlarının hükümleri, ağırlıklı olarak emredici niteliktedir⁵⁵. Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu da, medeni usul hukukunda mahkemelerin yetkisini belirlerken bazen tarafların mahkemeye müracaat kolaylığını⁵⁶ ve taraflar arasında hakkaniyete uygun yükümlülük üstlenilmesini bazen de kamu menfaatini⁵⁷ gözönünde bulundurmuştur.⁵⁸ Zira, bireylerin kamu düzenine riayet etmelerinde yarar vardır⁵⁹. Çünkü, kamu düzeninin bozulması, toplumu olumsuz yönde etkiler ve hayatın olağan akışını bozar. Top-

⁵⁵ **Saim Üstündağ**: Medeni Usul Hukukunda Salahiyet Anlaşmaları, İÜHFM 1961, C.27, S.14, s.310 (ÜstündağSalahiyet).

⁵⁶ **Belgesay**, s.116; **Üstündağ**Salahiyet, s.310.

⁵⁷ **Belgesay**, s.116.

lumu oluşturan bireylerin kamu düzenine riayet etmesiyle bu olumsuzlukların önüne geçilebilir. Kamu düzenine ilişkin yetki kuralları da kamu düzenini sağlayan ve toplumun yararına olan kurallardır. Bu bağlamda, kamu düzenine ilişkin kurallar uygulanmalarında toplumun yararı bulunan kurallar olarak ifade edilmektedir⁶⁰.

Medeni usul hukukunda yetki kuralları; kamu düzenine ilişkin yetki kuralları ve kamu düzenine ilişkin olmayan yetki kuralları şeklinde ayrılabilir. HUMK'ta kamu düzenine ilişkin yetki kuralları "intizamı amme esasına binaen tayin edilmiş salahiyet" (HUMK m.22) ve "münhasıran iki tarafın arzusuna tabi olmayan mesail" (HUMK m.23) şeklinde ifade edilmiştir⁶¹. Ancak, HUMK'ta mahkemenin yetkisinin hangi hallerde kamu düzenine ilişkin olduğu, açıkça belirtilmiş değildir⁶². Bu sebeple, kanunda düzenlenmiş olan bir mahkemenin yetkisinin kamu düzenine ilişkin olup olmadığını belirlemede o kanun hükmünün lafzına, kanunkoyucunun böyle bir hüküm tesis etmesindeki güttüğü amaca⁶³ ve genel hukuk kurallarına bakmak gerekir.

Doktrinde kamu düzenine ilişkin yetki kuralları; kesin yetki kuralları ve kesin olmayan kamu düzenine ilişkin yetki kuralları şeklinde ayrılmıştır⁶⁴. Kesin yetkikesin olmayan kamu düzenine ilişkin yetki şeklindeki ayırımın belki gereksiz olduğu düşünülebilir. Ancak, bunlar arasında önemli bir fark

---

⁵⁸ Bkz. §. 1 B.

⁵⁹ **Kemal Tunçomağ**: Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 6.B, İstanbul 1976, s.249250.

⁶⁰ **Hüseyin Anaral**: Yetki Sözleşmesi, AD 1977, C.68, S.12, s.115.

⁶¹ **Kuru/ Arslan/ YılmazUsul**, s.160.

⁶² **Anaral**, s.115; **Kuru/ Arslan/ YılmazUsul**, s.192.

⁶³ **Kuru/ Arslan/ YılmazUsul**, s.192

⁶⁴ **Kuru/ Arslan/ YılmazUsul**, s.192; **Pekcanitez/ Atalay/ Özekes**, s.101. Bu ayrımı kullananlara örnek olarak: **Berkin**, s.83; **ÖnenYargılama**, s.40; **Anaral**, s.114. Alangoya bu ay-

vardır. Kesin yetki hallerinde, davacı mutlaka davasını kanunda yetkili kılınan tek bir yer mahkemesinde açmalıdır. Bir tek yer mahkemesi yetkili kılındığından davacının seçim hakkı yoktur. Kesin olmayan kamu düzenine ilişkin yetki hallerinde ise davacı, seçim hakkına sahiptir. Genel yetki kuralı, kesin olmayan kamu düzenine ilişkin yetki kurallarını tamamlamaktadır. Diğer bir ifade ile, davacı kanunda belirtilen birden fazla yer mahkemesinden istediğinde dava açabilir. Bu ise, gözardı edilemeyecek bir farktır.

HUMK'ta kesin yetki terimi yoktur. Kanun , sadece HUMK m.22 ve 23'te kamu düzenine ilişkin yetki kurallarıyla kamu düzenine ilişkin olmayan yetki kuralları arasında bir ayırım yapmıştır. Bu maddelerde de kesin yetki terimi yer almamıştır. Bu terim, asıl olarak doktrin tarafından ileri sürülmüştür. Biz de kamu düzenine ilişkin yetki kurallarını belirtirken daha yararlı olacağı düşüncesiyle bu ayırımdan yola çıkacağız.

Kamu düzenine ilişkin yetki kurallarından hangilerinin kesin yetki kuralı olduğu, hangilerinin olmadığı görülecek davaya ilişkin yetki kurallarının sayısına göre tespit edilmektedir⁶⁵. Kamu düzenine ilişkin yetki kurallarını ilgilendiren bir davada bir tek yetki kuralı varsa, bu yetki kuralı kesindir; bu davada birden fazla yetki kuralının sözkonusu olduğu durumlarda ise kamu düzenine ilişkin ancak kesin olmayan yetki kurallarının varlığından

---

rımı kullanmamaktadır. Kamu düzenine ilişkin yetki terimi yerine kesin yetki terimini kullanmaktadır. Bkz. **Alangoya**, s.83.

⁶⁵ **Kuru/ Arslan/ Yılmaz**Usul, s.193.

sözedilebilir⁶⁶. Bu birden fazla yetkili mahkemeden biri genel yetkili mahkemedir.

Kesin yetki kuralına ilişkin uyuşmazlıkta bir mahkeme yetkili olduğundan, davacının seçim hakkından bahsedilemez. Kesin yetki kuralının kesin olmayan kamu düzenine ilişkin yetki kuralından farkı da bu noktada ortaya çıkmaktadır. Davacı, kesin olmayan ancak kamu düzenine ilişkin yetki kurallarının uygulandığı davalarda bu kuralların gösterdiği mahkemelerden birisinde dava açabilir⁶⁷.

Yetki kuralları kural olarak kamu düzenine ilişkin olmamasına rağmen, bazı hususlarda kamu düzeninin dikkate alınarak düzenleme yapılmasında kanımızca kanunkoyucunun güttüğü amaçlar vardır. Bu amacı veya amaçları, kamu düzenine ilişkin yetki kurallarını kısaca açıklayarak belirtmekte yarar vardır.

B- YETKİNİN KAMU DÜZENİNE İLİŞKİN OLMASININ SEBEPLERİ

I- Taşınmaza İlişkin Davalarda

HUMK m. 13'te düzenlenmiş olan taşınmazlara ilişkin yetki kuralı kamu düzenine ilişkindir. Taşınmazların aynına ilişkin davalar taşınmazların bulunduğu yer mahkemesinde açılır. Bu davalar neden yalnızca taşınmazın bulunduğu yer mahkemesinde açılabilecektir? Taşınmazların aynına ilişkin davalarda genellikle taşınmazın bulunduğu yerde şahit dinlenilmesi, keşif gibi

---

⁶⁶ **Kuru/ Arslan/ Yılmaz**Usul, s.194.

⁶⁷ **Kuru/Arslan/Yılmaz**Usul, s.194.

usul işlemlerinin yapılması gerekecektir⁶⁸. Taşınmazların aynına ilişkin davalarda, taşınmazın bulunduğu yer mahkemesi dışındaki bir mahkemenin yetkili olduğu kabul edildiğinde, bu tür usul işlemlerinin o yer mahkemesince yapılması gerekecektir. Bu mahkeme, taşınmazın bulunduğu yargı çevresinde bulunmadığı takdirde keşif, mahallinde tanık dinlenilmesi gibi usul işlemlerinin yapılması ancak bir başka usul işlemi olan istinabe suretiyle yapılabilecektir. İstinabeye başvurulması ise zaten ülkemizde kısa sürede sonuçlandırılmayan davaların daha da uzamasına yol açacaktır. Davaların gereksiz yere uzamış olması toplumun adalete olan güvenini sarsabilecektir. İstinabeye başvurulması gereksiz masrafa ve iş yoğunluğunun artmasına da yol açacak olup usul ekonomisine de aykırı olacaktır⁶⁹. Davaların daha hızlı, zahmetsiz, en az masrafla sonuçlandırılabilmesi için bu hüküm tesis edilmiştir. Kanımızca, bu hükümle usul ekonomisine uygunluk ve bireylerin haklarını rahatça elde edebilmeleri amaçlanmıştır. Ayrıca, taşınmazlarla ilgili davaya bakan hakim, keşfi bizzat yapıp tanıkları bizzat kendisi dinlediğinde olaylara daha iyi vakıf olacak, kararlarda isabet oranı artacak, adalet daha iyi sağlanmış olacaktır.

Yargıtay da, taşınmaza ilişkin davalarda yapılan keşifte, taşınmazın bulunduğu yeri ve sınırlarını iyi bilen bilirkişilerin bulunması gerektiği görüşündedir⁷⁰.

---

⁶⁸ **Postacıoğlu**, s.154; **Berkin**, s.77; **Ergun Önen**: Taşınmaz Davalarında Yetki, AÜHFD 19651966, S.14, s.582 (**Önen-Taşınmaz**); **Orhan Yılmaz**: Taşınmaz Mallara İlişkin Davalarda Yetki, YD 1978,C.4 s.374 (**Yılmaz-taşınmaz**).

⁶⁹ **Alangoya**, s.88; **Postacıoğlu**, s.154; **Önen-Taşınmaz**, s.584; **Yılmaz-Taşınmaz**, s.374.

⁷⁰ “Keşif sırasında, davalıların bir kısmı hazır bulunmuş orada bulunanlardan lalettayin bir kişi, mahkemece re’sen bilirkişi seçilmiş ve bu tek bilirkişinin açıklamasına dayanarak hüküm tesis olunmuştur. Bilirkişi, tapu kaydında yazılı doğudaki S. Babasının adını bilmediğini ve nızalı tarlanın güneyinde yol bulunmadığını söylemiştir. Her iki tarafın tapularında ise güney sınırları yol olarak gösterilmiştir. Bu bakımdan bilirkişinin yeterli bilgiye sahip bulunmadığı anlaşılmaktadır. Kaldı ki, davalı, duruşma sırasındaki açıklamasında nızalı yeri

Keşiften sonuç alınabilmesi ve isabetli hüküm tesisi için, taşınmazın bulunduğu yer mahkemesinin kesin yetkili olması, yerinde bir düzenlemedir. Zira, taşınmazlara ilişkin davalarda uyuşmazlığın çözümlenmesine yardımcı olabilecek kişiler o taşınmazı en iyi bilen, yine o taşınmazın bulunduğu çevrede oturan kişilerdir. Yargıtay, vermiş olduğu bir başka kararında⁷¹ da bu hususa işaret etmektedir:

“Davacının dayandığı tapu kaydı ve bilhassa haritası çevreyi iyi bilen tarafsız bilirkişiler marifetiyle mahalline yeniden uygulanmak, sınırlar zeminde birer birer gösterilmek ve fenni bilirkişiye tanzim ettirilerek krokide işaretlenmek, sınırlarda değişiklik vukuunda bilirkişilerden gerekçeli mütalaa alınmak, lüzumu halinde komşu taşınmazlara ait kayıtlar da getirilerek uygulamada bunlardan da yararlanmak ve bilinmeyen sınırlar hakkında tarafların gösterecekleri tanıklar yerinde dinlenmek suretiyle dava konusu yerin tapu kaydı ve haritası içinde olup olmadığı kesinlikle saptandıktan sonra sonucuna göre bir karar vermek gereklidir.”

Taşınmazlara ilişkin davalarda taşınmazın bulunduğu yer mahkemesi kesin yetkili olmasaydı gereksiz masraf, emek ve zaman israfına yol açacaktı. Gereksiz masraf yapılması ve emek harcanması davaların çabuk so-

---

davacıdan satın aldığı söylemiş ve buna dair tapu kaydını ibraz etmiştir. Bu tapu senesinde, V.Ç. vekaleten satış yaptığı yazılıdır. Aynı zamanda bilirkişi, davalının tapusunun nereye ait olduğu konusunda da bir açıklamada bulunmamıştır. Bu açıklamalar karşısında da, yapılmış olan uygulamanın hüküm tesisine yetersiz olduğu ortaya çıkmaktadır. Yapılacak iş, bu yeri ve sınırlarını iyi bilen kişiler arasından seçilecek bilirkişilerle yeniden keşif yapılması, davacının tapusunun nızalı yere ait bulunup bulunmadığı hususunun kesin olarak ortaya konulmasıdır.” (HGK, 16.12.1970, 966/1560678, **Mustafa Reşit Karahasan/ İhsan Özmen**: Türk Medeni Kanunu Eşya Hukuku, C.I, Ankara 1988, s.231).

⁷¹ 14. HD, 31.10.1975, 4460/4742; Benzer diğer bir karar için bkz. 23.10.1975, 4323/4623 (**Karahasan / Özmen** , s. 231 vd.)

nuçlanmaması, medeni usul hukukunun temel ilkelerinden olan usul ekonomisi ilkesinin gerçekleşmesini engelleyecektir.

II-Terekeye İlişkin Davalarda

HUMK kural olarak mirasa ilişkin davalarda mirasbırakanın son yerleşim yeri mahkemesinin yetkisini kesin yetki olarak düzenlemiştir⁷². Buna göre; mirasın taksimi, taksimin butlanı ve feshi, ölüme bağlı tasarrufların iptali ve tenkisi davaları ve mirasçılar arasında terekenin idaresi nedeniyle çıkan uyuşmazlıklara ilişkin davalar (HUMK m.11,I/1), mirasın kesin taksimine kadar tereke aleyhine açılacak davalar (HUMK m.11,I/2), münhasıran mirasbırakanın son yerleşim yeri mahkemesinde görülür⁷³. Doktrindeki bir görüşe göre⁷⁴; çekişmesiz yargı işleri de bu bağlamda değerlendirilmeli ve kural olarak bunlarda da mirasbırakanın son yerleşim yeri mahkemesinin yetkisi kesin yetki olarak kabul edilmelidir.

Kanımızca, terekeye ilişkin davalarda mirasbırakanın son yerleşim yeri mahkemesinin yetkisinin kural olarak kesin yetki kabul edilmesinin sebebi, terekenin tamamının veya büyük bir bölümünün mirasbırakanın son yerleşim yerinde bulunması, eşya tespitinin o yer mahkemesi tarafından daha kolay ve seri yapılabilecek olmasıdır. Böylece, bu davalar daha süratli sonuçlanacaktır.

Son yerleşim yeri mahkemesi, terekenin korunması ve hak sahiplerine ulaşması için gereken tedbirleri doğrudan doğruya alır. Terekenin defteri-

⁷² **Önen Ergun**: Medeni Yargılama Hukuku, Ankara 1979, s.37 (**Önen**).

⁷³ **Önen**, s.37;**Dalamanlı Usul**, s. 15 .

⁷⁴ **Kuru/Arslan/YılmazUsul**, s.184.

nin tutulması ve mühürlenmesi, terekenin resmen idaresi, vasiyetnamesinin açılması, en yakın mirasçılarının mirası reddetmesi halinde terekenin tasfiyesi, ret süresinin uzatılması, miras şirketine temsilci atanması, borçlu olan mirasçı yerine hakimin geçmesi ve mirası taksim etmesi görevleri de son yerleşim yeri mahkemesine verilmiştir. Bu görevlerin son yerleşim yeri mahkemesine verilmesindeki ve HUMK m.11,1/1'in kesin yetki olmasındaki amaç, usul ekonomisi ilkesine riayet etmektir. Zira, mirasbırakanın taşınırlarının son yerleşim yerinde bulunacağı ve taşınmazlarının da çoğunun o yerde olacağı varsayımına ağırlık verilir⁷⁵. Terekeyle ilgili gerekli işlemler, en kısa sürede son yerleşim yeri mahkemesinde gerçekleştirilebilir. Bu durum ise, gereksiz masraf ve zaman kaybını önler ve usul ekonomisi ilkesine riayet edilmiş olur. Ayrıca, son yerleşim yeri mahkemesinin kesin yetkisiyle yargılama giderleri de azalmış olur⁷⁶. Bu açıdan da usul ekonomisi ilkesine riayet edilmiş olur. Özetle, terekeye ilişkin işlemlerin mirasbırakanın son yerleşim yerinde yapılması tasfiyeyi kolaylaştırır. Taksim için gerekli işlemler ayrı ayrı mahkemeler tarafından yapılamaz. Mirasbırakanın malları, belgeleri, hesapları genellikle ikamet ettiği yerde toplanacağından HUMK m.11,1/1'de belirtilen durumlarda mirasbırakanın son yerleşim yeri mahkemesi kesin yetkilidir. Yine, mirasçılarının buluşacağı ortak nokta, mirasbırakanın son yerleşim yeri mahkemesidir. Bu durum, hakkaniyete de uygundur. Zira, Türk toplum yapısı gözönüne alındığında mirasçılarının mirasbırakan ile az çok bir ilişkisinin olduğu ortaya çıkar. Diğer mirasçıya kendi yerleşim yerinde dava açma hakkı tanınsaydı, dava

---

⁷⁵ **Necip Kocayusufpaşaoğlu**: Miras Hukuku, 1976, s.520; **Nuşin Ayiter**: Miras Hukuku, 1971, s.157; **Ali Naim İnan**: Miras Hukuku, 1969, s.283.

⁷⁶ **Esat Şener**: Miras Hak ve Payları, Ankara 1996, s.123.

açan mirasçılarının bu davaları takip etmeleri çok güç olacak, mirasçılar birbirlerini zor durumda bırakmak amacıyla bu yola başvurabileceklerdi. Kanunkoyucu mirasbırakanın son yerleşim yeri mahkemesini belirli davalar için kesin yetkili mahkeme kabul ederek, mirasçılar arasında eşitliği sağlamıştır.

III -Şirket, Dernek, Vakıf ve Kooperatiflere İlişkin Davalarda

Şirket, dernek, vakıf ve kooperatiflerin kendi işlerine ilişkin olarak üyeleri aleyhine ve üyelerin bu sıfatla birbirleri aleyhine açacakları davalarda yetkili mahkeme, tüzelkişiliğin yerleşim yeri sayılan mahkemesidir (HUMK m.17 c.2). Bu yetki, kesin yetkidir. Bu nedenle, şubenin bulunduğu yer mahkemesinde dahi bu dava görülemez. Şirket, aynı sebebe dayanan birden fazla üyesi aleyhine dava açsa da bu davayı üyelere her hangi birinin yerleşim yeri mahkemesine götüremez. Şirket, bir tek üyesi aleyhine dahi bu davayı açsa, davalının yerleşim yeri mahkemesinin genel yetkisine dayanamaz.

Şirket, dernek, vakıf ve kooperatifler hakkında kesin yetki kuralı getirilmesinin sebebi bunların çok fazla sayıda üyeye sahip olabilecek tarzda kurumlar olması, yani üyelerin gayrimuayyen olması ve üyelerin bu kurumlarla doğrudan bir bağlantısının olmasıdır. Zira; bir şirkete, derneğe veya vakfa gerekli şartları taşıdığı takdirde her gerçek kişi üye olabilir. Bunların şirket, dernek, vakıf veya kooperatifin işlerini yürütme hususunda birleştikleri nokta ve bu hususlarda çıkabilecek uyuşmazlıkların en rahat ve hakkaniyete uygun bir biçimde çözümlenebileceği yer, tüzelkişiliğin yerleşim yeri sayılan yer mahkemesidir(HUMK. m.17,I c.2). Aynı şekilde, bu tüzelkişilerin belgelerinin

bulunduğu yer genel itibariyle yerleşim yerlerinin bulunduğu yerdir. Belgelerin ibrazı, bunların incelenmesi en rahat ve hızlı bir biçimde bu tüzelkişilerin yerleşim yerlerinin bulunduğu yer mahkemesinde mümkün olacaktır. Uyuşmazlıkların rahat ve hızlı bir biçimde çözümlenmesi ise HUMK m.77'de yer alan usul ekonomisi ilkesine riayetle mümkündür.

IV- Ticari İşletme Rehni Kanunundan Doğan Davalarda

Ticari İşletme Rehni Kanununun uygulanmasından doğan uyuşmazlıklar, TİRK m.22 uyarınca ilgili işletmenin tescil olduğu sicil bulunduğu yer ticaret mahkemesinde görülür⁷⁷. Tacirin ticari faaliyetini kesintisiz olarak sürdürebilmesi için bazen kredi kullanması gerekebilir. Kredi ise, yeterli şahsi veya aynı teminat gösterildiğinde açılabilir. Bu ise, zaman zaman tacirler açısından zor olmaktadır. Çünkü, rehnedilen taşınırın teslimi Medeni Kanun uyarınca rehni doğabilmesi için şarttır⁷⁸. Bu sorunu ortadan kaldırmak için TİRK ile yasal düzenlemeler getirilmiştir. Böylece, bir ticari işletme bütün olarak menkul malların teslimi şartı gerekmeden rehnedilebilmektedir. Ticari işletme rehin sözleşmesinin taraflarını ilgilendiren husus, rehnedilen ticari işletmedir ve bu konuda uyuşmazlık çıktığında sicil bulunduğu yer mahkemesi kesin yetkilidir. Zira, ticari işletme rehni tarafları, tüzelkişiliği olan ve sermaye şirketi olarak kurulmuş kredi müesseseleri, kredili satış yapan gerçek kişiler veya tüzelkişiliği haiz kuruluşlar ve kooperatifler ile sicile kayıtlı esnaf işletmesinin ya da ticari işletmenin malikidir⁷⁹. Bir ticari işletme, ekonomik

---

⁷⁷ **Sabih Arkan:** Ticari İşletme Hukuku, 7.B, Ankara 2004, s.58.

⁷⁸ **Arkan,** s.45.

⁷⁹ **Arkan,** s.46.

yönden büyük önem arz etmektedir. Çalıştırdığı işçi, Devlete ekonomik katkısı gibi etkenler yönünden bir ticari işletme ve bu işletmenin rehni kamuyu ilgilendirmektedir. Bu ticari işletmenin faaliyetlerini devam ettirmesinde Devletin menfaati vardır. Ticari işletme faaliyetine devam edemediği takdirde, işsizlik ortaya çıkacağından toplumsal barış bozulacaktır. Toplumsal barışın bozulması ise; kamu düzenini olumsuz yönde etkileyecektir. Bu sebeple, burada toplumsal barış ilkesi dikkate alınmıştır.

V- İflas Davalarında

İflas davası, mutlaka borçlunun işlem merkezinin bulunduğu yer ticaret mahkemesinde açılmalıdır (İİK m.154, III c. 2). Bu yetki kuralı, kesindir. Zira, HUMK m.17'de bir tüzelkişinin şubesinin bulunması durumunda, bu şubenin bulunduğu yerde de dava açılabileceği belirtilirken iflas davası istisna tutularak bu hükmün dışında bırakılmıştır. Aynı şekilde, iflasa tabi kişiler, kural olarak tacirler ve tacir sayılanlardır. Tacir, bir ticari işletmeyi kısmen dahi olsa kendi adına işleten kimsedir. İflas davasında tacirin işlettiği bu ticari işletme tasfiyeye dahildir. Ticari işletmeye ait hesaplar, gerekli defterler ve belgeler en kolay, rahat ve hızlı bir biçimde borçlunun işlem merkezinde incelenebilir. Yani, borçlunun işlem merkezinin bulunduğu yer mahkemesi, iflas davasıyla ilgili uyuşmazlığı, gerekli bilgi ve belgelere en kısa sürede ulaşarak çözümlenebilir. Yetkisiz mahkemelerin yetkili olması, belgelerin o mahkemelere ulaşmasında geçecek süre yönünden zaman kaybına, yargılama giderlerinin artması sebebiyle pahalılığa ve gereksiz emek harcanmasına neden olur. Bu durum ise, usul ekonomisi ilkesine ters düşmektedir. İflas davasındaki kesin yetki kuralıyla gereksiz zaman, masraf ve emek kaybı önlenerek usul ekono-

misi ilkesi gözönünde bulundurulmuştur.

VI-Vekille Takip Edilen İşlerde

(7.4.1969 tarih ve 1136 sayılı) Avukatlık Kanununda düzenleme yapılmadan önce, vekille takip edilen işlerde bir dava sebebiyle doğan vekalet ücreti ve yargılama giderlerine ilişkin uyuşmazlıklarda yetkili mahkeme, asıl davaya bakan mahkemeydi (HUMK m.15). Bu yetki kuralı, kesindi. Bu kural konulurken güdülen amaç,zaman ve masraftan tasarruf etmektir⁸⁰. Yargılama gideri veya vekalet ücretine ilişkin dava, başka bir mahkemede açıldığında dosyanın celbi için hem zaman kaybedilmiş olacak hem de boş yere masraf yapılmış olacaktı⁸¹. Kanımızca da, kanunkoyucunun bu hükümle güttüğü amaç usul ekonomisidir. Yine, bu dava asıl davaya ilişkindir ve ondan doğmaktadır. En isabetli hükmü verecek mahkeme de asıl davaya bakan mahkemedir. Ancak, Avukatlık Kanununun 167. maddesinde değişiklik yapıldığından HUMK m.15 in uygulanma imkanı kalmamıştır⁸². Avukatlık Kanununun 167. maddesi uyarınca avukatlık sözleşmesinden ve vekalet ücretinden kaynaklanan her türlü uyuşmazlık, hukuki yardımın yapıldığı yer barosu hakem kurulunca çözümlenecektir.

Kanımızca, yargılamanın amacı ve gerçeğe ulaşma yönünden HUMK m.15 yerinde bir hükümdür. Bu davaların asıl mahkemeden alınıp hukuki yardımın yapıldığı yer barosu hakem kuruluna verilmesi isabetli olmamış-

---

⁸⁰ **Mustafa Haker**: Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun 15. Maddesinin Yorumu, AD 1962, S.34,s.326.

⁸¹ **Haker**, s.326

⁸² **Pekcanitez/Atalay/Özekes**, s.106

tır. Zira, dosyaya en iyi vakıf olan mahkeme, asıl davaya bakan mahkemedir. Gerekli bilgi ve belgeler de zaten o mahkemede bulunmaktadır.

VII -Boşanma Davalarında

MK m. 168 uyarınca boşanma veya ayrılık davalarında yetkili mahkeme, eşlerden birinin yerleşim yeri veya eşlerin davadan önce son altı aydan beri birlikte oturdukları yerdeki asliye mahkemesidir. Bu hükümlerle, TKM m.136'da ve HUMK m.9,III'te yer alan davacının yerleşim yeri mahkemesinin yerini MK'da eşlerden birinin yerleşim yeri mahkemesi almıştır.

HUMK 9/son uyarınca boşanma davasının⁸³ davacının yerleşim yeri veya eşlerin davadan evvel son defa altı aydan beri oturdukları yer mahkemesinde açılacağı hükmü öngörülmüştü. Bu hüküm, boşanma davası açacak tarafı tahammül edemeyeceği bir evlilik bağıyla bağlı kalmaması için hukuki himaye altına almış, bu sebeple boşanma davasının davacının yerleşim yeri mahkemesinde de açılacağıni öngörmüştü⁸⁴. Türk Kanunu Medenisinin 21. maddesi uyarınca, kocanın yerleşim yeri karının yerleşim yeri sayılıyordu. Kadın, ancak hakim tarafından ayrı bir yerleşim yeri tesisine yetkili kılınmışsa veya koca vesayet altına alındığı durumlarda kadın kendisine bir yerleşim yeri tesis etmişse ya da karı koca arasında ayrılık kararı verilmişse, bağımsız bir yerleşim yeri edinebiliyordu. Belirtilen durumlarda kadın kocası-

---

⁸³ Boşanma davasında geçerli olan yetki kuralları ayrılık ve evliliğin feshinde de geçerlidir. Bu nedenle boşanma davasına ilişkin yetki konusundaki açıklamalar geniş anlamda değerlendirilip ayrılık ve evliliğin feshi de bu bağlamda yer almalıdır.

⁸⁴ **Postacıoğlu**, s.157; **Berkin**, s.80.

nın yerleşim yerine tabi olmayıp kocası aleyhine kendi yerleşim yeri mahkemesinde boşanma davası açabiliyordu⁸⁵.

Yerleşim yeri edinmiş kadın ancak buna gerek duyduğunu örneğin memuriyet görevi sebebiyle böyle hareket ettiğini ispat ederek davacı sıfatıyla kendi yerleşim yeri mahkemesinde boşanma davasını açabilirdi⁸⁶. Zira, bazı durumlarda kadına bağımsız yerleşim yeri edinme hakkı tanınmıştı. Davacı kadın bağımsız yerleşim yerine sahip olduğunda, bu yer mahkemesinde boşanma davası açabilirdi.

Boşanma davasındaki yetki kuralları, hakkaniyet ve usul ekonomisi ilkeleri göz önünde bulundurularak tesis edilmiştir. Şöyle ki eşlerin son altı aydan beri oturdukları yer, eşler için ortak nokta olarak kabul edilebilir. Eşlerin bu yer ile belli bir bağlantıları bulunabilir. Hak ve nesafete uygun olarak eşler bu yer mahkemesinde dava açabilirler. Aynı şekilde bazen eşlerden evlilik birliğini devam ettirmeleri beklenemez. Zira, kötü muamelelere maruz kalan eşin bu birliği devam ettirmesinde menfaatinin olduğu pek söylenemez. Eşin evliliğin olumsuz sonuçlarına daha fazla katlanmaması için hakkaniyet ilkesi gereği eşlerin yerleşim yeri mahkemesi boşanma davalarında yetkili kabul edilmiştir. Aynı zamanda, eşlerin yerleşim yeri ve son altı aydan beri oturdukları yer mahkemesi davayı daha hızlı, basit ve ucuz biçimde görebilecektir. Örneğin, eşlerin geçinememesi hususunda tanıklık yapacak kimseler genellikle bu yer mahkemelerinin yargı çevresinde oturmaktadırlar. Bu kimseler, en

---

⁸⁵ **Dalamanlı-Yetki**, s.13; **Kuru/Arslan/Yılmaz-** Usul, s.139.

⁸⁶ **Berkin**, s.81.

kolay ve hızlı bu mahkemelerde dinlenebilirler. Bu sebeple, boşanma davasındaki yetki kuralları aynı zamanda usul ekonomisi ilkesine de ilişkindir.

VIII- Sigorta Sözleşmesinden Doğan Tazminat Davalarında

Sigorta sözleşmesinden doğan tazminat davası, sigorta taşınmaza veya belli bir yerde kalması şart kılınan taşınıra ilişkinse, taşınmazın veya taşınırın bulunduğu; belli bir yerde devamlı kalmayan bir taşınıra ilişkinse tehlikenin doğduğu yer mahkemesinde ve hayat sigortalarında sigortalının yerleşim yeri mahkemesinde (HUMK 19,I) açılabilir⁸⁷. Sigorta sözleşmesinden doğan tazminat davalarına ilişkin yetki kuralı kamu düzeninden kabul edilmektedir. Sigortalı, sigorta şirketlerine karşı himayeye muhtaçtırlar. Zira, sigorta şirketleri önemli bir ekonomik güce sahip olmasına karşın sigortalı, sigorta şirketine karşı koyacak güce sahip değildir . Bu sebeple, hakkaniyet ilkesi gereğince davacı sigorta sözleşmesinden doğan davasını ancak HUMK 19,I de belirtilen yer mahkemelerinde açabilir. Bu yetki hükümlerine aykırı bir yetki şartı konulamaz; bu hükümlere aykırı konulan yetki şartı geçersizdir (HUMK m.19,II) . HUMK 19,III denizcilik sigortalarını kapsamaz (HUMK m.19,III). Gemiler hakimiyet sahalarını çok sık değiştirdiğinden⁸⁸, deniz sigortası için yetki anlaşması yapılabilir.

Kamu düzenine ilişkin yetki kuralları genel olarak incelendiğinde, kanımızca bu kurallar koyulurken tarafların içinde bulunduğu durum değerlendirildi-

⁸⁷ **Berkin**, s.81;**Kuru/ Arslan/ Yılmaz Usul**, s.179180.

⁸⁸ **Berkin**, s.81.

rilerek hakkaniyete uygunluk, usul ekonomisi ve davaların çabuk sonuçlandırılması gibi kriterler göz önünde bulundurulmuştur. Bu kriterler hukukun gelişiminde önemli bir yere sahiptir. Bunların yerine getirilmesi sadece kamu düzenine ilişkin yetki kurallarının konulmasıyla mümkün olmayıp, uygulayıcılar da bu kriterlerin gerçekleştirilmesi için çaba sarfetmelidirler.

§ 4 -KAMU DÜZENİNE İLİŞKİN YETKİNİN ÖZELLİKLERİ

Medeni usul hukukunda ana kural, özel hukuktakinin aksine olarak medeni usul hukuku hükümlerinin emredici olmasıdır⁸⁹. Yani, ana kural gereğince kanunun izin verdiği hallerde tarafların anlaşmalarına cevaz verilmiştir. Ancak, bu kuralın bir istisnası da yetki hükümlerinde görülmektedir⁹⁰. Diğer bir ifadeyle kural tarafların irade serbestisine sahip olmalarıdır. Ancak taraflar yetki hususundaki irade serbestisine kamu düzenine ilişkin yetki kurallarında sahip değildirler⁹¹.

A- KAMU DÜZENİNE İLİŞKİN YETKİNİN ORTAK ÖZELLİKLERİ

I- Dava Şartı Olması

Bir davanın esasın incelenip karara bağlanabilmesi için bulunması veya bulunmaması gereken şartlar, dava şartlarıdır⁹². Dava şartları, davanın başından sonuna kadar var olmalıdır⁹³. Bu sebeple, davanın esasına girmeden dava şartları incelenir. Dava şartları; mahkemeye ilişkin, taraflara ilişkin

⁸⁹ Üstündağ-Salahiyet, s.310; Keskin, s.306.

⁹⁰ Keskin, s.306.

⁹¹ Keskin, s.307.

⁹² Alangoya, 269.

⁹³ Alangoya, 269.

ve müddeabihe ilişkin dava şartları olmak üzere üç grupta toplanmaktadır.⁹⁴

Kamu düzenine ilişkin yetki, bir dava şartıdır. Zira, bir hususun dava şartı olup olmadığı mahkemenin davayı esastan inceleyip karara bağlamasına engel olup olmamasına ve hakimin bu hususu re'sen gözetmekle yükümlü olup olmasına göre anlaşılır. Kamu düzenine ilişkin yetki, hakim tarafından re'sen gözetilmelidir ve bu husus çözüme kavuşturulmadan davanın esastan incelenmesine geçilmemelidir. Bu sebeple, kamu düzenine ilişkin yetki halleri, dava şartı olarak kabul edilmiştir. Taraflar, kamu düzenine ilişkin yetki kurallarının uygulanmamasına muvafakat etseler dahi, hakim davayı usulden reddetmelidir. Çünkü, burada tarafların talebi sonuç doğurmaz, dava şartlarının incelenmesi tarafların talebine bağlı değildir. Hakim, bu incelemeyi re'sen yapmalıdır. Hakim, yetkinin kamu düzenine ilişkin olduğunu tespit etmişse, o yer mahkemesinin davaya bakmaya yetkili olup olmadığını incelemelidir. Yetkisizse davayı esastan incelemeye girmeyip usulden reddetmelidir.

II -Yetki Sözleşmesi Yapılamaması

---

⁹⁴ Ayrıntılı bilgi için Bkz. **Baki Kuru**: Dava Şartları, Ankara 1964, s. 109147.

Yetki sözleşmesi, bir veya birden fazla fakat belirli konularda ve belli bir mahkemenin yetkisini tayin ve tespit amacıyla taraflara yapılan bir usul hukuku işlemidir⁹⁵.

Yetki sözleşmesinin geçerlilik şartları:

a. Sözleşme, yazılı olmalıdır. Yazılı şeklin kabul edilmesindeki amaç, tarafları düşünmeye ve ihtiyatlı harekete sevk etmek ve sonradan ihtilafa yer vermemektir⁹⁶.

b. Yetki sözleşmesi, davacıya davalıyı tabii hakiminin (Anayasa m.37) dışındaki bir mahkemeye çıkarma yetkisini veren bir sözleşmedir. Tarafların yetki sözleşmesi yapma hürriyetlerine (Anayasa m.48) hiçbir sınır konulmadığı takdirde ekonomik veya sosyal yönden güçlü olan taraf, ekonomik veya sosyal yönden zayıf olan tarafı istediği şekilde bir yetki sözleşmesi yapmaya zorlayabilir. Böylece, onun tabii hakiminden uzaklaştırabilir⁹⁷. Böyle bir sonucu önlemek için, kamu düzeninin ve kamu yararının sağlanması amacıyla, yetki sözleşmesi yapma hürriyetine bazı sınırlamalar konulmuştur. Kamu düzenine ilişkin yetki hallerinde yetki sözleşmesi yapılamaması (HUMK m.22), bu amaçla getirilmiş sınırlamadır. Örneğin, İş Mahkemeleri Kanununun 5. maddesindeki yetki kurallarına aykırı yetki sözleşmesi yapılamaması ve sigorta sözleşmelerine HUMK m.19'daki yetki kurallarına aykırı şart konulmasının yasak olması, ekonomik ve sosyal yönden zayıf olanları koruyarak, kamu düzeninin sağlanması için getirilmiş olan hükümlerdir.

---

⁹⁵ **Anaral**, s.122.

⁹⁶ **Necmettin Berkin**: İspat Hukukunda Senet Delili ve Yazılı Şekil, İHFM 1946, s.4.

⁹⁷ **Kuru**, s. 564

Yukarıda açıkladığımız gibi kamu düzenine ilişkin yetki sözkonusu olan hallerde, yetki sözleşmesi yapılamaz. Diğer bir ifadeyle, sözleşmenin konusu kamu düzenine ilişkin yetkinin kapsamına girmemelidir⁹⁸.

c. Sözleşmeyle yetkili kılınan mahkeme belirli olmalıdır⁹⁹. Tarafların istedikleri mahkemeye gidebilecekleri kaydını içeren yetki sözleşmeleri geçerli değildir; zira, bu durumda davalı davacının iradesine tabi olur ve savunması bakımından uygun olmayan bir yere götürülerek savunma hakkı zedelenebilir¹⁰⁰.

d. Yetki sözleşmesinin geçerli olması için, uyuşmazlığın belirli olması gerekir. Bu sebeple “ taraflar arasında ortaya çıkacak tüm uyuşmazlıklar için Bilecik mahkemeleri yetkilidir” şeklindeki yetki sözleşmesi geçersizdir. Zira, taraflar arasında çıkacak tüm uyuşmazlıklar için bir mahkemeye yetki verilemez. Ancak kira, satış akti gibi kaynağı belli bir ilişkiden doğan tüm uyuşmazlıklar hususunda bir mahkemenin yetkili kılınması geçerlidir¹⁰¹. Zira, burada yukarıdakinden farklı olarak uyuşmazlığın belirlilik vasfı bulunmaktadır.

e. Belirli bir mahkemenin belirli bir davaya bakamayacağı şeklinde olumsuz bir yetki sözleşmesinin geçerliliği konusunda, doktrinde çeşitli görüşler ileri sürülmektedir. Bir görüşe göre¹⁰², belirli bir mahkemenin belirli bir davaya bakamayacağı şeklindeki olumsuz bir yetki sözleşmesi geçerli değildir. Çünkü, böyle bir olumsuz yetki sözleşmesi kanunen yetkili mahkemelere güvensizlik anlamına gelir. Bu durum ise, kamu düzenine aykırı düşer. Bir diğer

---

⁹⁸ **Kuru**, s.556

⁹⁹ **Alangoya**, s.92.

¹⁰⁰ **Berkin**, s.83.

¹⁰¹ **Alangoya**, s.107.

görüŖe göre ise¹⁰³, taraflar yetki sözleşmesi ile kanunen kendilerine tanınmış olan sözleşme serbestisinin bir sonucu olmak üzere ya, kanunen yetkili olan veya yetkili birçok mahkeme yanında yer alacak şekilde olumlu ya da onların yerine geçip onları kaldıracak şekilde olumsuz yetki sözleşmesi yapabilirler. Yargıtay, olumsuz yetki sözleşmesinin geçerli olmadığını belirtmiştir¹⁰⁴.

Biz de olumsuz yetki sözleşmelerinin, kanunen yetkili mahkemelere güvensizlik anlamına geleceği kanaatindeyiz. Olumsuz yetki sözleşmesine geçerlilik tanıyan görüş, bu sözleşmelere geçerlilik tanınması sözleşme serbestisinin sonucudur demektedir. Ancak; kamu düzeni, sözleşme serbestisinin sınırını oluşturur. Olumsuz yetki sözleşmesi ise mahkemelere güvensizlik doğuracağından, kamu düzenine aykırıdır. Kamu düzenine aykırı bir hususta ise yetki sözleşmesi yapılamayacağı, yapılsa bile bunun geçersiz olduğu kanaatindeyiz.

Belirli bir mahkemeyi yetkili kılan yetki sözleşmesinin, o uyumsuzluk için aslında kanunen yetkili olan mahkemelerin yetkisini kaldırıp kaldırmayacağı da doktrinde tartışmalıdır. Bir görüşe göre¹⁰⁵, yetki sözleşmesi, belirli bir uyumsuzluk için yalnız yeni bir yetkili mahkeme tespit eder; bunun dışında, kanunen yetkili olan genel ve özel yetkili mahkemelerin yetkisini kaldıramaz.

---

¹⁰² **Kuru**, s.629; **Postacıoğlu**, s.162.

¹⁰³ **Üstündağ** Yargılama, s.184; **Yavuz- Alangoya**: Tahkimin Niteliği ve Denetlenmesi, İstanbul 1973, s.72, dpn.142(**Alangoya**-Tahkim).

¹⁰⁴ "HUMK'un 22. maddesindeki düzenleme davanın davalı bakımından yetkili olan mahkemede görölmesine engel olmak üzere getirilmiş bir hüküm niteliğinde kabul edilemez. Maddeyi bu esasa aykırı yönde yorumlamak belirli bir mahkemenin belirli bir uyumsuzluğı bakamayacağı yolunda olumsuz yetki sözleşmelerinin de geçerli bulunduğu sonucunu doğurur ki, bu tür sözleşmeler belirli bir mahkemeye peşinen güvensizlik ifade edeceğinden ve bu bakımdan kamu düzenine aykırı olacağından geçersiz sayılırlar" (HGK 26.3.1975, 60/394, YKD 1976/1, s.78)

¹⁰⁵ **Kuru**, s.566; Yetki sözleşmesinin genel yetkiyi kaldıramayacağı ancak özel yetkiyi kaldırabileceği görüşünde: **Postacıoğlu**, s.162163; **Berkin**, s.83.

Yetki sözleşmesi ile kanunen yetkili mahkemelerin yetkisinin kaldırılabilceğinin kabulü, genel ve özel yetkili mahkemelere güvensizlik ifade eder. Bu husus ise kamu düzenine aykırılık teşkil eder. Bir diğer görüşe ise¹⁰⁶, yetki sözleşmesi, kanunen yetkili olan mahkemelerin yetkisini kaldırır. Bu görüşe göre HUMK'un 22. maddesinde söz konusu edilen imkan yalnızca yeni bir yetki vermekten ibaret değildir, esas itibariyle taraflar isterlerse yetkili bir mahkemenin yetkisini de kaldırabilirler. Bu husus, tarafların iradelerine tabi olmalıdır.

Yargıtay, yetki sözleşmesinin hem genel hem de özel yetkili mahkemelerin yetkisini kaldıramayacağını kabul etmektedir¹⁰⁷.

Biz de yetki sözleşmesi ile kanunen yetkili olan genel ve özel yetkili mahkemelerin yetkisinin kaldırılmayacağı kanaatindeyiz. Zira, kanunen yetkili olan mahkemelerin yetkisini kabul etmemek, o mahkemelere duyulan güvensizliği ifade eder. Bu hususun ise kamu düzenine aykırılık teşkil edeceğini düşünmekteyiz.

Tarafların anlaşma yoluyla aslında yetkili olmayan bir mahkemeyi yetkili kılmaları her zaman ayrı bir sözleşme biçiminde olmaz, çoğu kez yetki şartı biçiminde görülür. Taraflar yaptıkları herhangi bir sözleşmeye, o sözleş-

---

¹⁰⁶ **Vedat R. Seviğ:** Türkiye'nin Devletler Hususi Hukuku Kuralları Bakımından Mahkemenin Akitle Tayin Edilmesi Usulü, İÜHFM 1965, s.143.

¹⁰⁷ "Yetki sözleşmesi kanunen yetkili olan genel ve özel yetkili mahkemelerin yetkilerini bertaraf etmez. Çünkü bizim usul yasamızda münhasır yetki sözleşmesi yoktur... Yetki sözleşmesinin taraflara sağladığı yarar birbirleri aleyhine mutlaka kanunen yetkili mahkemelerde dava açmak zorunluluğunda kalmamalarıdır. Amaç kanunen yetkili mahkeme yanında diğer bir mahkemeyi dahi yetkili kılmaktır. Yoksa kanunen yetkili mahkemenin yetkisini kaldırmak değildir. Sözleşme ile yetkisi belirtilen mahkemenin münhasır yetkili mahkeme olduğunun kabul edilmesi halinde kanunen yetkili mahkeme hakimlerine dolaylı yoldan itimatsızlık gösterilmiş olur" (13 HD 31.1.1974, 120/225, ABD 1975/4, s.599601).

meden veya sözleşmenin herhangi bir bölümünden veya yönünden doğacak davaların belli bir yer mahkemesinde görüleceğine ilişkin bir şart koyarak aralarında yetki sözleşmesi yapmış olurlar. Yetki sözleşmesi, tarafların yanı sıra onların külli ve cüzi haleflerini de bağlar.

Yetki sözleşmesi ile yetkili kılınan mahkeme, kendisine açılmış olan davaya bakmak mecburiyetindedir. Davaya bakmaktan kaçınamaz.

Kamu düzenine ilişkin yetki kurallarıyla ilgili olarak yetki sözleşmesi yapılamaz. Yapılmışsa dahi geçerli değildir. Zira, kanun, bazı yetki kurallarını kamu düzeni düşüncesiyle özel olarak düzenlemiştir; bunlara aykırı hükümlerin de geçersiz olduğunu belirtmiştir (HUMK m.22).

III- Yetki İtirazının İleri Sürülmesi

Bir davanın genel ve özel yetkiye sahip olmayan ve yetki sözleşmesi ile de yetkili kılınmamış olan yetkisiz bir mahkemede açılması durumunda davalının yetkisiz mahkemenin yetkisine itiraz etmesi, yetki itirazıdır.

Kamu düzenine ilişkin yetkide yetki itirazı ilk itiraz değildir. Taraflar yetki itirazını her zaman ileri sürebilirler. Zira, kamu düzenine ilişkin yetkinin sözkonusu olduğu durumlarda dava ancak yetkili kılınan mahkemelerde görülebilir. Yine, bu sebeple mahkeme de her zaman yetkili olup olmadığını re'sen incelemek zorundadır. Davanın herhangi bir aşamasında mahkeme yetkisiz olduğu kanaatindeyse re'sen yetkisizlik kararı verir ve yetkili mahkemeyi kendisi araştırıp tespit eder. Kamu düzenine ilişkin yetkide yetki itirazında yetkili mahkemeyi belirtmek zorunda değildir. Mahkeme her durumda kamu düzenine ilişkin yetkiden dolayı yetkili olan mahkemeyi araştırıp tespit etmek zorun-

dadır.

Mahkeme, gerek yetki itirazı sonucunda gerekse re'sen araştırması sonucunda yetkisiz olduğunu fark etmişse, yetkisizliğine ve dava dosyasının kamu düzenine ilişkin yetkili mahkemeye gönderilmesine karar verir. Dava dosyası kendisine gönderilen mahkeme kamu düzenine ilişkin yetkide yetkisizlik kararı ile bağlı değildir ve kendisinin yetkisiz olduğu kanaatindeyse bu mahkeme de yetkisizlik kararı verebilir.

IV- Bozma Sebebi Yapılması

Temyiz sebepleri; maddi hukuka ilişkin temyiz sebepleri ve usul hukukuna ilişkin temyiz sebepleri olmak üzere ikiye ayrılır. Usul hukukuna ilişkin temyiz sebepleri de kendi içinde mutlak ve nispi temyiz sebepleri olmak üzere ikiye ayrılır. Bazı usul kurallarına riayetsizliğin, davanın esasına etki ettiği kabul edilir. Bu tür durumlar, mutlak bozma sebebidir. Usul kurallarına riayetsizliğin hükme etki edip etmediğinin bu bozma sebebinde incelenmesine gerek yoktur. Nisbi temyiz sebepleri ise usul kurallarına riayetsizliğin mahkemenin esas hakkındaki hükmüne etki ettiği durumlarda ortaya çıkan bozma sebepleridir.

Kamu düzenine ilişkin yetki hususu, usul hukukuna ilişkin temyiz sebepleri arasında yer almaktadır. Ancak, bunun mutlak temyiz nedeni mi nisbi temyiz nedeni mi olduğu konusunda bir açıklık yoktur. Kanımızca, kamu düzenine ilişkin yetki hususu görev kurallarında olduğu gibi kamu düzeni düşüncesiyle getirilmiştir ve mutlak bozma sebebidir. Bu sebeple, bu hususun hükme etki edip etmediğinin incelenmesine gerek kalmadan bozulması gere-

kir. Doktrindeki bir görüŖe göre¹⁰⁸, bütün dava Ŗartlarının bulunmaması mutlak bozma sebebidir. Bu noktadan hareketle de kamu düzenine iliŖkin yetki dava Ŗartıdır ve mutlak bozma sebebidir denilebilir.

Kamu düzenine iliŖkin yetkinin sözkonusu olduğu bir uyuŖmazlıđa, yetkisiz bir mahkeme baksa ve karar verse, bunun sırf bu nedenle bozulmasının usul ekonomisine daha büyük aykırılık oluŖturacađı akla gelebilir. Ancak, kamu düzenine iliŖkin yetki kuralları kamu düzeni düşünceyle getirilmiŖ kurallardır. Bu kuralların herhangi bir Ŗekilde ihlali kamu düzenini olumsuz yönde etkileyebilir. Usul ekonomisi ilkesi, kamu düzenine iliŖkin yetki kurallarının getirilmesinde etkili olmuŖtur. Ancak, hiçbir zaman usul ekonomisi ilkesinden dolayı kamu düzeni ve bu amaçla getirilen kurallar ihlal edilemez. Bu sebeple, aynen görevde olduğu gibi kamu düzenine iliŖkin yetki kurallarına riayetsizlik usule iliŖkin bozma nedenidir. Zira, bu kuralların uygulanmasında kamusal menfaat vardır.

B- KAMU DÜZENİNE İLİŖKİN KESİN OLMAYAN YETKİ KURALLARI İLE KESİN YETKİ KURALLARININ FARKLARI

Bir yetki kuralının kamu düzenine iliŖkin olup olmadığı, onunla ilgili kanun hükmündeki ifadenin mutlak olup olmamasına ve o yetki kuralının konuluŖ amacına göre belirlenmektedir. Belirli dava ve iŖlere yalnız kanunun kesin olarak belirttiği yerde bakan mahkemenin yetkisi, kesin yetkidir. Kamu düzenine iliŖkin yetki kurallarından bazıları kesinken, bazıları kesin değildir.

---

¹⁰⁸ **Kuru/Arslan/Yılmaz** Usul, s.583.

Kamu düzenine ilişkin yetki kuralları da kesin yetki kuralları ve kesin olmayan yetki kuralları şeklinde ikiye ayrılabilir.

Kesin yetki hükmü bulunan bir dava ancak kesin yetkili mahkemede açılabilir.

Kamu düzenine ilişkin ancak kesin olmayan yetkide birden fazla yetki kuralı vardır. Davacı bu iki yetkili mahkemeden birinde dava açabilir. Bu yetki kuralları, genel yetkili mahkemenin yetkisini kaldırmamaktadır. Çünkü, her dava için öngörülen bu yetki kurallarından biri genel yetki kuralını doğrulamaktadır.

Kamu düzenine ilişkin yetki kurallarından kesin yetkinin sözkonusu olduğu durumlarda, davalının yerleşim yeri mahkemesi yetkili değildir. Davacı, kesin olmayan ancak kamu düzenine ilişkin yetki kurallarında bu kuralların belirttiği yetkili mahkemelerden birisini seçebilir, genel yetkili mahkemenin de yetkisi devam eder, kesin yetki kurallarında bu seçimlik hakka da sahip olmayıp davasını ancak kesin yetki kuralının gösterdiği yetkili mahkemede açabilir.

C- KAMU DÜZENİNE İLİŞKİN YETKİ İLE KAMU DÜZENİNE İLİŞKİN OLMAYAN YETKİNİN FARKLARI

I- Yetki Sözleşmesi Yapılamaması

Taraflar kendi çıkarları açısından kanunla düzenlenmiş yetki kurallarını değiştirmek amacıyla sözleşme yapabilirler¹⁰⁹. Ancak, taraflara sunulmuş olan bu hak sınırsız değildir. HUMK m.22'de de belirtildiği üzere bu hakkın kullanılması için yetki kuralı, kamu düzenine ilişkin olmamalıdır. Kamu düzenine ilişkin yetkinin en önemli özelliği burada ortaya çıkmaktadır. Kamu düzenine ilişkin yetki kuralı sözkonusu olduğunda taraflar yetki sözleşmesi yapamazlar. Yapmış olsalar bile bu sözleşme geçerli değildir¹¹⁰.

Kamu düzenine ilişkin olmayan yetki kuralları sözkonusu olduğunda ise taraflar yetki sözleşmesiyle¹¹¹ başka bir mahkemeyi kılabilirler.

II -Yetki İtirazının İleri Sürülmesi

Yetki kamu düzenine ilişkinse, yetki itirazı her zaman ileri sürülebilir¹¹². Bu itiraz mahkemede ileri sürülebildiği gibi temyiz nedeni olarak Yargıtay'da da ileri sürülebilir¹¹³. Zira, kamu düzenine ilişkin yetki kuralının sözkonusu olduğu uyuşmazlık, tarafların menfaatlerinin dengelenmesi, delillerin tam olarak ve hızlı bir şekilde yani usul ekonomisi ilkesine uygun olarak toplanması gibi amaçların gerçekleşmesi için ancak kanunda belirtilen bu mahkemelerde görülmelidir.

---

¹⁰⁹ **Anaral**, s.113.

¹¹⁰ **Dalamanlı-Uusul**, s.193; **Kuru/Arslan/YılmazUsul**, s.197; **Önen-Taşınmaz**, s.582; **Necip Bilge**: Medeni Yargılama Hukuku Dersleri, 2. B., Ankara 1967, s. 176; **Berkin**, s.83; **Postacıoğlu**, s.160161; **Kuru**, 557, **Anaral**, s.113115.

¹¹¹ Yetki sözleşmesiyle ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. **Keskin**, s.306

¹¹² **Berkin**, s.84; **Kuru/Arslan/Yılmaz-Uusul**, s.205; **Dalamanlı-Yetki**, s.22; **Postacıoğlu**, s.168; **Kuru**, s.629; **Önen**, s.43.

¹¹³ **Kuru**, s.629; **Kuru/Arslan/YılmazUsul**, s.205; **Bilge**, s.368; **ÖnenTaşınmaz**, s.582.

Kamu düzenine ilişkin olmayan yetki hallerinde taraflar yetki itirazını ilk itiraz olarak ileri sürebilirler¹¹⁴. Yetki itirazının, ilk itiraz olduğu HUMK m.187 hükmünde de belirtilmiştir. Bu durumda yetki itirazı süresi içinde ileri sürülmezse bir daha ileri sürülemez ve yetkisiz mahkeme yetkili hale gelir.

Kamu düzenine ilişkin yetki kuralının sözkonusu olduğu durumlarda ise mahkemenin yetkili olması dava şartıdır, ilk itiraz değildir. Bu nedenle, taraflar yetki itirazında bulunmasalar dahi mahkeme yetkili olup olmadığını yargılama boyunca re'sen gözönünde bulundurur¹¹⁵. Mahkeme yetkisiz olduğu görüşündeyse, kendisinin yetkisiz olduğuna ve dosyanın kararda belirtilen yetkili mahkemeye gönderilmesine karar verir¹¹⁶. Bu karar temyiz sonucu kesinleşmişse dosyanın gönderildiği mahkemeyi bağlar. Karar temyiz edilmişse gönderilen mahkemeyi bağlamaz¹¹⁷. Kamu düzenine ilişkin yetki kuralları bu yönüyle de kamu düzenine ilişkin olmayan yetki kurallarından ayrılmaktadır. Kamu düzenine ilişkin olmayan yetki kurallarında dava dosyası kendisine gönderilen mahkeme, ister temyiz edilerek kesinleşsin isterse temyiz edilmesin gönderen mahkemenin kararıyla bağlıdır¹¹⁸.

Kamu düzenine ilişkin yetki itirazında taraflar yetkili mahkemeyi belirtmek zorunda değildirler. Kamu düzenine ilişkin olmayan yetki itirazında ise belirtmeleri gerekir. Aksi takdirde yetki itirazları reddedilir.

---

¹¹⁴ **Kuru/Arslan/Yılmaz-Usul**, s.205; **Berkin**, s.84; **Postacıoğlu**, s.168; **Ali Himmet Berki: Salahiyet, Salahiyete İtiraz**, AD 1937/9, s.772; **Alangoya**, s.95; **Dalamanlı-Yetki**, s.22; **Önen**, s.42; **Kuru**, s.553; **Keskin**, s.314; İlk İtiraz hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. **Güngör Uyanık: İlk İtirazlar**, İzBD 1967/10, s.929.

¹¹⁵ **Postacıoğlu**, s.168; **Kuru**, s.629; **Önen**, s.43; **Berki**, s.774; **Berkin**, s.84.

¹¹⁶ **Postacıoğlu**, s.171; **Kuru**, s.630631.

¹¹⁷ **Kuru/Arslan/YılmazUsul**, s.205; **Kuru**, s.631.

¹¹⁸ **Kuru**, s.623.

II. BÖLÜM

KESİN YETKİ KURALLARI

§ 5- TAŞINMAZLARA İLİŞKİN DAVALARIN TAŞINMAZIN BULUNDUĞU YERDE AÇILMASI

A-GENEL OLARAK

Taşınmaza ilişkin davalar, taşınmazın bulunduğu yer mahkemesinde açılır (HUMK m.13,I). Taşınmaza ilişkin dava, sebebi ne olursa olsun taşınmazın aynına veya taşınmaz üzerinde başka bir hakka veya geçici olsa bile onun zilyetliğine yahut hapis hakkına ilişkin olanlardır. İrtifak haklarına ilişkin iddialarda üzerine irtifak hakkı yüklü taşınmazın bulunduğu yer mahkemesi yetkilidir (HUMK m.13,II). Taşınmaza ilişkin davalardaki yetkiyi incelemeden önce nelerin taşınmaz sayılacağını incelemekte yarar vardır.

B- TAŞINMAZ SAYILAN ŞEYLER

HUMK'ta taşınmazların neler olduğuna yer verilmemiştir. Medeni usul hukuku açısından taşınmazın kapsamının neye göre belirleneceği önemlidir. Zira, taşınmaz arazi olarak telakki edilirse HUMK m.13 sadece arazilerin aynına ilişkin davalarda uygulama alanı bulacaktır. Kanımızca, taşınmazın kapsamı Medeni Kanuna göre belirlenmelidir. Medeni Kanunda arazi taşınmaz olarak sayılmıştır ancak bunun tanımına yer verilmemiştir. Bir yerin taşınmaz mülkiyetine konu olabilmesi için o yerin diğer araziden ayrılmasını sağlayacak sınırlarıyla gösterilmesi gerekir. Yüzölçümü belli olacak şekilde araziden bir parça ayrılmışsa bu parça üzerinde taşınmaz mülkiyet hakkı kurulabilir¹¹⁹.

Arazinin yanı sıra tapu kütüğünde bağımsız ve sürekli olmak üzere

ayrıca kaydedilen haklar da taşınmaz mülkiyetinin konusunu oluşturduklarından¹²⁰, yetki kuralları yönünden HUMK m.13'ün kapsamına girer.

Kat mülkiyeti kütüğüne kayıtlı bağımsız bölümler de gerek Kat Mülkiyeti Kanunu gerekse Medeni Kanunda taşınmaz olarak yer aldığından bunlar hakkındaki davalarda da HUMK m.13 uygulama alanı bulacaktır.

C- TAŞINMAZ ÜZERİNDEKİ HAKLAR

Taşınmaz üzerindeki haklar, ayni haklar ve şahsi haklar olmak üzere iki ana grupta toplanabilir. Bu bağlamda, ayni hakka kısaca değinmekte yarar vardır.

I -Ayni Hak

Ayni hak, eşya üzerinde kurulup sahibine eşya üzerinde doğrudan doğruya hakimiyet sağlayan ve herkese karşı ileri sürülebilir hak olarak ifade edilmektedir¹²¹. Ayni hak, mutlak hak olması diğer bir ifadeyle herkese karşı ileri sürülebilir bir hak olması yönüyle şahsi haktan ve bir şahsi hak olan alacak hakkından ayrılır.

II -Taşınmaz Mülkiyetinin Konusu

Taşınmaz mülkiyetinin konusu MK. m.704'te arazi, tapu kütüğünde

---

¹¹⁹ **Suat Bertan:** Ayni Haklar, C.1, Ankara 1976, s.461.

¹²⁰ **Önen-Taşınmaz,** s.585.

¹²¹ **Lale Sirmen:** Eşya Hukuku Dersleri, Ankara 1995, s.4.

ayrı sayfaya kaydedilen bağımsız ve sürekli haklar ve kat mülkiyeti kütüğüne kayıtlı bağımsız bölümler olarak sayılmıştır. Taşınmaz mülkiyetinin içeriği ise MK m.718'de belirlenmiştir. Bu madde uyarınca arazi üzerindeki mülkiyet, kullanılmasında yarar olduğu ölçüde, üstündeki hava ve altındaki arz katmanlarını kapsar. Bu mülkiyetin kapsamına, yasal sınırlamalar saklı kalmak üzere yapılar, bitkiler ve kaynaklar da girer. Zira, bir şeye malik olan kimse, o şeyin bütünüleyici parçalarına da malik olur. Bütünüleyici parça, yerel adetlere göre asıl şeyin temel unsuru olan ve o şey yok edilmedikçe zarara uğratılmadıkça ve yapısı değiştirilmedikçe ondan ayrılmasına olanak bulunmayan parçadır (MK. m.684). Bu sebeple, asıl şey üzerinde kurulan aynı haklar, bütünüleyici parçayı da kapsar¹²² ve o bütünüleyici parça asıl şeye dahil olur ve onunla devredilir. Yapılar ve dikili bitkilere MK m.644 uyarınca, doğal ürünlere ise MK m.685 uyarınca kanunen bütünüleyici parça niteliği tanınmıştır.

D- TAŞINMAZA İLİŞKİN DAVALAR

I- Taşınmaza İlişkin Dava Kavramı

Taşınmazın aynına ilişkin dava, mülkiyet hakkının özülle ilgili olan davadır¹²³. Diğer bir ifadeyle "taşınmazın aynı" terimiyle taşınmaz mülkiyeti ve mülkiyet dışındaki diğer aynı haklar kastedilmektedir¹²⁴.

Taşınmaza ilişkin davalar taşınmazın bulunduğu yer mahkemesinde

---

¹²² **Sirmen**, s.248.

¹²³ **Yılmaz**- Taşınmaz, s.370.

¹²⁴ **Önen**-Taşınmaz, s.584.

açılır (HUMK m.13,I). Bu hüküm tek başına ele alındığında aynı veya şahsi taşınmaza ilişkin bütün davaların o taşınmazın bulunduğu yer mahkemesinde görüleceği ve bu davaların tamamı hakkında yetkili mahkemenin belirlenmesinde HUMK m.13'ün uygulanması gerektiği gibi bir sonuca ulaşılabilir. Ancak, HUMK m.13,II' de taşınmaza ilişkin davaların hangileri olduğu belirtilmiştir. Taşınmaza ilişkin dava, sebebi ne olursa olsun taşınmazın aynına veya taşınmaz üzerinde başka bir hakka veya geçici olsa bile onun zilyetliğine yahut hapis hakkına ilişkin olanlardır. İrtifak haklarına ilişkin iddialarda üzerine irtifak hakkı yüklü malın bulunduğu yer mahkemesi yetkilidir (HUMK m.13,II). HUMK'un 13. maddesinin birinci fıkrası ikinci fıkrasıyla birlikte ele alındığında "taşınmaza ilişkin davalar" terimiyle "taşınmazın aynına ilişkin davalar"ın kastedildiği ortaya çıkmaktadır¹²⁵. Zira Yargıtay da HGK 24.2.1965 tarih ve 6/685428 sayılı ve HGK 24.2.1965 tarih ve 6/1030428 sayılı içtihatlarında HUMK m.13,II'deki "taşınmaz üzerindeki bir hak" teriminin "taşınmaz üzerindeki aynı hakka ilişkin davayı" ifade ettiğini belirtmiştir¹²⁶.

Yargıtay, taşınmaza ilişkin davayla ilgili verdiği bir kararda¹²⁷ şöyle demektedir:

"Dava: Davacının satın aldığı taşınmaz malda fuzulen oturan davalı-

---

¹²⁵ **Kuru/ Arslan/ Yılmaz**Usul, s.185; **Yılmaz-Taşınmaz**, s.369; **Önen-Taşınmaz**, s.583.

¹²⁶ HGK 24.2.1965 6/685428 (**Senai Olgaç**: Emsal İçtihatlarla Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu, s.144 dpn.6.)

¹²⁷ 1. HD 16.04.1962, 1173/2832 (**Karahasan / Özmen**, s.197198).

nın oradan tahliyesine karar verilmesi isteminden ibarettir.

Hüküm: Dava, hukuki mahiyetçe, MK'un 618. maddesinde bahis konusu edilen mülkiyete vaki müdahalenin önlenmesi isteminden ibarettir. Davanın bu hüviyeti ile, Usul Kanununun 13. maddesinde derpiş edilen taşınmaz mala ilişkin dava olduğu açıktır. Diğer taraftan belirtilen bu niteliğini değiştirerek ona şahsi hakkının kullanılması anlamını vermez.

Taşınmaz malın Zeytinburnunda olduğu anlaşılmıştır.

Usulün sözü edilen 13 üncü maddesi taşınmaz mala ilişkin davaların, taşınmaz malın bulunduğu yer mahkemesinde açılacağı hükmünü taşımaktadır. Bu hüküm, kamu düzenini ilgilendirir. Ve davanın her safhasında, mahkemece, doğrudan doğruya gözönünde tutulur.

Yargıtay, verdiği bu kararda isabetli olarak taşınmaza ilişkin davalarda yetkili mahkemenin taşınmazın bulunduğu yer mahkemesi olduğunu belirtmiştir. Davanın taşınmaza ilişkin olup olmadığı ve uyuşmazlığa HUMK m.13'ün uygulanması gerekip gerekmediği tespit edilirken hakimin dava dilekçesindeki ifadelerden yola çıkamayacağı, davanın taşınmaza ilişkin dava olarak HUMK m.13 kapsamında değerlendirilip değerlendirilemeyeceği uyuşmazlığın vasıflandırılmasıyla ilgili olduğu, kararda haklı olarak ifade edilmiştir.

Yargıtay, vermiş olduğu bir başka kararda¹²⁸ HUMK m.13'ün kamu düzenine ilişkin olduğunu şu şekilde ifade etmektedir:

“Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun 13. maddesine göre taşınmaza müteallik davaların bulunduğu mahal mahkemesinde görülmesi icap eder. Amme intizamına taalluk eden bu hüküm mahkemece re’sen nazara alınacak hususlardan olup davalının selahiyet itirazından sonradan vazgeçmiş olması sözü geçen madde hükmünün tatbik edilmemesine sebep teşkil etmez. Binaenaleyh taşınmazın mahkemenin kaza çevresi dahilinde olup olmadığı usulü dairesinde tespit edilmeden karar verilmesi yolsuzdur.”

II- HUMK m.13 Kapsamındaki Davalar

Taşınmazın aynına ilişkin davalar, HUMK m.13’ün kapsamına girdiğinden taşınmazın bulunduğu yer mahkemesinde açılır. Bu bağlamda, Yargıtay, kararlarında uyuşmazlığın taşınmazın aynına ilişkin olup olmadığını değerlendirmiş ve HUMK m.13’ün uygulanıp uygulanmayacağını bu kritere göre değerlendirmiştir.

Elatmanın önlenmesi davası malike, mülkiyet hakkından doğan yetkilerinin kullanılmasının haksız olarak engellendiği, kısıtlama altına alındığı veya güçleştirildiği durumlarda, bu elatmaya karşı kendini koruma imkanı tanıyan davadır¹²⁹. Davacı, mülkiyet hakkına dayanarak elatmanın önlenmesi davası açar¹³⁰. Elatmanın önlenmesi davası, mülkiyet hakkına dayandığından aynı bir davadır¹³¹. Zira, Yargıtay da, tapu iptali ve elatmanın önlenmesi davalarıyla ilgili olarak verdiği şu kararlarla bu davaların taşınmazın aynına ilişkin

---

¹²⁸ 8. HD, 21.04.1961, 7441/2996 (**Karahasan/Özmen**, s.198).

¹²⁹ **Sirmen**, s.240.

¹³⁰ **Yılmaz-Taşınmaz**, s.370.

¹³¹ **Sirmen**, s.241; **Baki Kuru**: Hukuk Muhakemeleri Usulü, 6.B, C.I, İstanbul 2001, s.499.

olduğunu belirtmiştir¹³²:

“Tapu iptali ve elatmanın önlenmesi davaları, nitelikleri itibariyle taşınmazın aynına ilişkin bulunduğu cihetle, tapulama mahkemelerinin görevi içindedir.”

Elatmanın önlenmesi davası, HUMK m.13'teki yetki kuralına tabidir¹³³. Bu sebeple bu davalar, ancak taşınmazın bulunduğu yer mahkemesinde açılabilir. Yargıtay'ın bu yönde verdiği kararlara örnek olarak¹³⁴:

“Dava yaylaya elatmanın önlenmesi istemine ilişkindir. HUMK'un 13. maddesi hükmünce taşınmaza müteallik davalar, taşınmazın bulunduğu mahal mahkemesinde açılır. Bu husus, kamu düzeni ile ilgilidir ve re'sen gözönünde tutulur.

Tapu iptali davasının amacı tapu kütüğünde gerçek hakka uymayan durumu düzeltmektir¹³⁵. Yargıtay, haklı olarak tapu iptali davasının taşınmazın aynına ilişkin olduğunu kabul etmektedir.

Taksim ve izalei şüyu davaları, taşınmazın bulunduğu yer mahke-

---

¹³² 7. HD 12.9.1968, 3556/5860(Karahasan /Özmen, s.195).

¹³³ **Yılmaz-Taşınmaz**, s.370, **Kuru**, s.499, **Dalamanlı-Usul**, s.180, **Dalamanlı-Yetki**, s.16.

¹³⁴ 14. HD, 20.1.1987, 6631/370(YKD 1987/6, s.916918).

¹³⁵ **Yılmaz-Taşınmaz**, s.370.

mesinde açılır¹³⁶. Yargıtay da, aşağıdaki kararında görüldüğü gibi bu davalar-
da HUMK m. 13'ün uygulanacağını kabul etmektedir¹³⁷:

“Davacı, bir taşınmaz malın ortaklığının giderilmesini taşınmazın bu-
lunduğu yer mahkemesinden istemiştir. Mahkeme paydaşların sözleşmeyle
başka bir yeri yetkili kabul ettiklerinden davayı reddetmiştir.

Usulün 13 üncü maddesi uyarınca taşınmaz malların aynıyla ilgili
davalar o taşınmazın bulunduğu yer mahkemesinde açılır. Bu kamu düzeniyle
ilgili emredici bir hükümdür. Usulün 22 nci maddesi gereğince ancak kamu
düzenine taalluk etmeyen hususlar hakkında sözleşmeyle yetkili mahkeme
tayin olunabilir. Bu durumda taşınmaz malın bulunduğu yer olan bu mahke-
mece gerekli inceleme yapılarak anlaşmazlığın çözülmesi icabeder.”

Kişisel hakların tapu siciline şerh verilmek suretiyle kuvvetlendirilme-
si mümkündür. Bu kişisel haklar MK'nın 1009 uncu maddesinde arsa payı
karşılığı inşaat, taşınmaz satış vaadi, kira, alım, önalım, gerialım sözleşmele-
rinden doğan haklar ile kanunlarda açıkça öngörülen diğer haklar olarak yer
almaktadır. Medeni Kanunun 1009. maddesinde yer alan diğer kanunlar¹³⁸ ile
Borçlar Kanunu ve Tapu Kanunu ifade edilmek istenmiştir. Borçlar Kanunun-
da bağışlamadan rücuu (BK. m.242,II), adi kira (BK m.255), hasılat kirası (BK

---

¹³⁶ **Kuru**, s.503; **Yılmaz**Taşınmaz, s.371; **Önen**-Taşınmaz, s.586; **Pekcanitez/ Atalay/ Özekes**, s.105; **Kuru/ Arslan/ Yılmaz**Usul, s.186; **Celal Erdoğan**: Açıklamalı ve İçtihatlı Ortaklığın Giderilmesi ve Şufa Davalarında Yetki, Ankara 1985, s.9495.

¹³⁷ 6. HD 13.2.1964, 6808/703 (**Erdoğan**, s.9899).

¹³⁸ Tapu Sicil Tüzüğü'nde bağışlama vaadi ve kat karşılığı inşaat hakkı için şerh verilebileceği düzenlenmiştir. Yeni Medeni Kanunda Eski Medeni Kanundan farklı olarak kat karşılığı inşaat hakkının tapu siciline şerh verileceği düzenlenmiştir. Ancak bağışlama vaadi hususunda ne Medeni Kanunda ne de diğer kanunlarda hüküm yoktur. Bağışlama vadinin şerh verilebileceği Tapu Sicil Tüzüğü'nde düzenlendiğinden MK. m.1009'da ise şerh verilebilecek kişisel hakların kanunda açıkça düzenlenmiş olması şartına bağlandığından Ta-

m.277), Tapu Kanununda ise taşınmaz satış vaadi (TK. m.26,V) düzenlenmiştir. Kişisel haklar tapu siciline şerh verilmekle aynı hak etkisini kazanır¹³⁹. Adi kira ve hasılat kirası da tapuya şerh verilmeden şahsi hak sağlarken alım, önalım gibi tapuya şerh verilmekle kuvvetlenir. Kişisel hakların tapu siciline şerh verilmesiyle ilgili davalar, taşınmazın aynına ilişkin olduğundan HUMK m.13 uyarınca taşınmazın bulunduğu yer mahkemesinde açılmalıdır. Yargıtay da, kira sözleşmesinin tapuya şerh verilmesi hususunda şu kararı¹⁴⁰ vermiştir:

“Davacılar, davalı ile aralarında yapılan kira sözleşmesinin tapuya şerh verilmesini istemişler, davalı süresi içinde görev ve yetki itirazında bulunmuş ve esasa cevap vermiş, karşılık dava olarak da sözleşmenin feshini talep etmiştir. Mahkeme, esas davayı kabul ve karşılık davayı reddetmiştir. Tapu kaydına şerh verilmesi istenen taşınmazın Beykoz ilçesi sınırları içinde bulunduğu hakkında bir uyuşmazlık yoktur. Taşınmazın aynına ilişkin davaların HUMK’un 13. maddesi uyarınca, bulunduğu yer mahkemesinde bakılacağı, bunun kamu düzeniyle ilgili olması nedeniyle re’sen gözetileceği de yasa gereğidir. Yasa koyucu Usulün 13. maddesinin 2. fıkrasında davanın taşınmaza ilişkin olması için taşınmaza ait bir hakkın ileri sürülmesini yeterli görmüş, o hakkın aynı olması gerektiği şartını aramamıştır. MK’nın 919. maddesi sicile şerh verilecek şahsi haklar arasında kira sözleşmesini de saymıştır. Şahsi haklar kütüğe şerh edilmekle aynı niteliği alamaz, ancak taşınmazı sonradan iktisap edenlere karşı ileri sürülme olanağı sağlar. Bu şahsi hakka da-

---

pu Sicil Tüzüğünde yer alan bu hakkın şerh verilebileceği tartışmalıdır. Bu hakkın şerh verilmesi kanunla düzenlenmelidir.

¹³⁹ **Yılmaz** Taşınmaz, s.371; **Velidedeoğlu**, s.215218.

¹⁴⁰ 14. HD 21.5.1980, 1561/2841 (**YKD** 1981/2, s.208209).

yanan dava kazanıldığı takdirde tapu kütüğü bakımından bir değişiklik hasıl eder. Bu yönleriyle şerhe ilişkin davaların taşınmazın aynına müteallik davalar olarak kabulü gerekir. Öğretide de bu görüş paylaşılmaktadır. Bu nedenle Usulün 13. maddesi esasa alınarak İstanbul Mahkemesi'nin yetki yönünden dava dilekçesinin reddine karar vermesi gerekirken bu cihet gözönünde tutulmaksızın işin esasına ilişkin karar vermesi doğru değildir.”

Taşınmaz sınır tespiti ve uyuşmazlıkları, taşınmazın muhtevasıyla ilgili olması yönüyle taşınmazın aynına ilişkindir. Bu sebeple, bu tür davalarda da yetki kuralı olarak HUMK m.13 uygulanmalıdır¹⁴¹.

İstihkak davaları¹⁴² MK'nın 713. maddesinde düzenlenen tapu kütüğünde kayıtlı olmayan bir taşınmaza nizasız, fasılasız ve malik sıfatıyla en az 20 yıldır zilyet olan kimsenin açtığı tescil davaları¹⁴³, yolsuz tescilin silinmesi ve düzeltilmesi davaları¹⁴⁴, komşuluk hakkından doğan davalar¹⁴⁵ da yetki yönünden taşınmazın aynına ilişkin olduklarından, HUMK m.13'e tabi olurlar.

Taşınmaz satış vaadine dayanarak taşınmazın tescili için açılan da-

---

¹⁴¹ **Yılmaz-Taşınmaz**, s.371; **Önen-Taşınmaz**, s.586.

¹⁴² **Kuru**, s.499; **Önen-Taşınmaz**, s.586; **Kuru/ Arslan/ YılmazUsul**, s.185; **Pekcanitez/ Atalay/ Özekes**, s.105.

¹⁴³ **Yılmaz-Taşınmaz**, s.370; **Kuru/ Arslan/ Yılmaz-Usul**, s.185.

¹⁴⁴ **Kuru**, s.499; **Kuru/ Arslan/ Yılmaz-Usul**, s.185.

¹⁴⁵ **ÖnenTaşınmaz**, s.586.

valar, taşınmazın özünde hak isteme niteliği taşır¹⁴⁶. Diğer bir ifadeyle, bu tür davalar aynı hak değişikliğini amaçlandığından, taşınmazın aynına ilişkin davalar olup HUMK m.13 uyarınca taşınmazın bulunduğu yer mahkemesinde açılır¹⁴⁷.

Kanımızca, HUMK m.13,l'de yer alan 'taşınmaza ilişkin dava' teriminin 'taşınmazın aynına ilişkin dava' şeklinde değiştirilmesi isabetli olacaktır.

III. Taşınmaza İlişkin Olup da HUMK m. 13'ün Kapsamına Girmeyen Davalar

Gerek doktrinin, gerekse Yargıtay'ın yapmış olduğu taşınmazın aynına ilişkin davataşınmazın aynına ilişkin olmayan dava ayrımı, HUMK m.13'ün ne zaman uygulanacağı konusunda yol göstermektedir.

Yüksek Mahkeme bir kararında¹⁴⁸; kira bedelinden doğan alacak davasının taşınmazın aynına ilişkin olmadığını şu şekilde belirtmiştir:

“Taşınmazda hisseder olanın kira bedelinden mütevellit alacak davası taşınmazın aynına taalluk etmediği cihetle Usul Kanununun 13 üncü maddesine göre taşınmazın bulunduğu yer mahkemesinde dava açılması mecburiyeti yoktur.”

Yargıtay'ın kararına biz de katılmaktayız. Zira, kira bedeline ilişkin

¹⁴⁶ **Kuru**, s.504; **Yılmaz-Taşınmaz**, s.371; **Alangoya**, s.89.

¹⁴⁷ **Belgesay**, s.122.

¹⁴⁸ 3. HD 8.10.1956, 6510/4763(**Çatalkaya / Tarıkoğulları / Özcan**, s. 34).

alacak davası aynı hak olmayıp bir şahsi haktır. HUMK m.13 ise taşınmazların aynına ilişkin davalarda uygulanır. Bu sebeple, alacak davasında, HUMK m.13'ün uygulanması mümkün değildir.

Kira bedelinin ödenmesi için açılan davalar, HUMK m.13 hükmüne tabi değildir¹⁴⁹.

Kira bedelinin tespiti davaları da kiralanan taşınmazın aynına ilişkin olmadığı için HUMK m.13 hükmüne tabi değildir¹⁵⁰.

Tahliye davaları taşınmazın aynına ve taşınmaz üzerinde bir aynı hakka ilişkin olmadığından HUMK m.13 hükmüne tabi değildir¹⁵¹. Ancak, kira sözleşmesine dayanarak açılan kira alacağı, kira bedelinin tespiti ve tahliye davaları genel yetki kuralı olan HUMK m.9, diğer özel kurallar olan HUMK m.10,12,20,22 uyarınca taşınmazın bulunduğu yerde açılabilir¹⁵².

Yargıtay da, tahliye davasında HUMK m.13'ün uygulanmayacağını şu kararıyla belirtmiştir¹⁵³:

“Akit şartlarına muhalefet sebebiyle açılan tahliye davası HUMK’ nun 13. maddesi hükmü ve beyanı veçhile taşınmazın aynına taalluk etmediğinden davanın taşınmazın bulunduğu mahal mahkemesinde ikame edilmesine mecburiyet yoktur.”

¹⁴⁹ **Kuru**, s.510; Bu konuda benzer bir karar için bkz. HGK 30.1.1963, 617/5 (ABD 1963/6, s.755.)

¹⁵⁰ **Kuru**, s.510; Bu konuda benzer bir karar için bkz. 3.HD 25.5.1967, 3787/3022 (ABD 1967/3, s.540.)

¹⁵¹ **Kuru**, s.510; Bkz. HGK 24.11.1965, 61030/437 (ABD 1966/1, s.4952); 6.HD 19.6.1980, 2004/6058 (YKD 1981/12, s.15581559.)

¹⁵² **Kuru/ Arslan/ Yılmaz**Usul, s.186.

¹⁵³ HGK 10.04.1946, 3/6041 (**Çatalkaya / Tarıkoğulları / Özcan**, s. 33).

Malikin izni olmaksızın kullanılan taşınmaz için bu işgal karşılığı taşınmaz malikine tazminat ödenmelidir. Bu tazminat, ecrimisil olarak ifade edilmektedir¹⁵⁴. Ecrimisil davası, taşınmazın aynına ilişkin bir dava olmadığından, bu davalarda HUMK m.13 uygulanmaz¹⁵⁵. Yargıtay da, doktrinle aynı görüşü paylaşmaktadır. Yargıtay'ın buna ilişkin görüşünü¹⁵⁶ aşağıdaki kararında görebiliriz.

“Ecrimisil davaları, mahiyeti itibariyle bir alacak davası olup taşınmazın aynı ile ilgisi bulunmaması itibariyle selahiyetsizlik kararı verilemez.”

Yargıtay bu kararında da davanın taşınmazın aynına ilişkin olup olmadığına bakmıştır. Ecrimisil davası bir alacak davası olarak değerlendirilmiştir. Alacak davası, şahsi hak olması yönüyle taşınmazın aynına ilişkin değildir.

E -TAŞINMAZ ÜZERİNDE MÜLKİYET DIŞINDAKİ DİĞER AYNI HAKLARA İLİŞKİN DAVALAR

HUMK m.13,II uyarınca taşınmazın aynına ilişkin davaların yanı sıra taşınmaz üzerinde bir hakka ilişkin davalar da, HUMK m.13,l'de ifade edilen taşınmaza ilişkin dava kapsamında yer almaktadır. Bu sebeple, bu tür davalar da kesin yetkili mahkeme olan taşınmazın bulunduğu yer mahkemesinde açılır.

¹⁵⁴ **Sirmen**, s.106; **Kuru/ Arslan/ Yılmaz**-Usul, s.187.

¹⁵⁵ **Kuru/ Arslan/ Yılmaz**Usul, s.187; **Berkin**, s.78.

¹⁵⁶ HGK. 21.1.1959, 3/32(**Çatalkaya/Tarikoğulları/Özcan**, s.33).

Taşınmaz üzerindeki hak kavramı irtifak haklarını, taşınmaz mükellefiyetini ve rehin hakkını kapsamaktadır. Taşınmaz üzerindeki hak kavramıyla ilgili olarak doktrinde çeşitli görüşler ileri sürülmüştür. Bir görüşe göre¹⁵⁷, bu kavram, şahsi hak iddialarını da içermektedir. Bir diğer görüşe göre¹⁵⁸, iddianın taşınmaz üzerinde bir hakka ilişkin olması yeterli olup bu hakkın aynı hak olması şart değildir.

İrtifak hakkı, bir taşınmaz üzerinde diğer bir taşınmaz lehine konulmuş bir yük olup, yüklü taşınmaz malikini mülkiyet hakkının sağladığı bazı yetkileri kullanmaktan kaçınmaya veya yararlanan taşınmaz malikinin yüklü taşınmazı belirli şekilde kullanmasına katlanmaya mecbur kılar (MK m.779). HUMK m.13,II/3 irtifak haklarında yetkiyi düzenlemiştir. İrtifak haklarına ilişkin iddialarda, üzerinde irtifak hakkı kurulmuş olan taşınmazın bulunduğu yer mahkemesi yetkilidir¹⁵⁹.

Taşınmaz mükellefiyeti, taşınmaz malikinin maliki olduğu taşınmaz üzerinde başka bir şahıs lehine bir şey yapma veya verme yükümlülüğüdür¹⁶⁰. Taşınmaz mükellefiyetine ilişkin davalarda yetkili mahkeme, HUMK m.13 uyarınca taşınmaz mükellefiyetine tabi olan taşınmazın bulunduğu yer mahkemesidir¹⁶¹.

Türk Hukukunda taşınmaz üzerinde rehin; ipotek, ipotekli borç sene-

¹⁵⁷ **Yılmaz**Taşınmaz, s.369; Yargıtay'ın yerleşmiş içtihatlarına ve doktrindeki baskın görüşe göre ise taşınmaz üzerindeki hak kavramına şahsi hak dahil edilemez. Yani taşınmaz üzerindeki hak şahsi hak iddialarını içermez.

¹⁵⁸ **Postacıoğlu**, s.154, **Alangoya**, s.88;**Önen**-Taşınmaz, s.590

¹⁵⁹ **Önen**-Taşınmaz, s.591; **Alangoya**, s.89, **Belgesay**, s.78;**Yılmaz**-Taşınmaz, s.372; **Kuru/ Arslan/ Yılmaz**Usul, s.185;**Çatalkaya/ Tarıkoğulları/ Özcan**, s.33; **Dalamanlı**-Usul, s.180; **Önen**, s.38 dpn.19;**Pekcanitez/ Atalay/ Özkes**, s.105;

¹⁶⁰ **Önen**-Taşınmaz, s.592; Ayrıntılı bilgi için bkz. **Abdulkadir Arpacı**: Eşya Hukuku, 1991.

¹⁶¹ **Önen**-Taşınmaz, s.593.

di ve irat senedi şeklinde kurulabilir. İpotek ve ipotekli borç senedinde alacaklı, alacağını rehnedilen taşınmazdan karşılayamadığı takdirde borçlunun diğer malvarlığına müracaat edebilirken, irat senedinde alacaklıya bu imkan tanınmamıştır¹⁶². İrat senedinde alacak, ancak rehnedilen taşınmazın değeriyle sınırlı olarak karşılanabilir. Bu rehin türlerinin ortak özellikleri ise aynı karakterde olmalarıdır. İpotek, ipotekli borç senedi ve irat senedi bir taşınmaz üzerinde aynı hak doğurduğuna göre, bunlardan doğan uyumsuzluklar HUMK m.13'te yazılı olduğu şekilde "taşınmaz üzerinde bir hakka" taalluk ettiğinden taşınmazın bulunduğu yer mahkemesinin kesin yetkisine tabidir. İpoteğin kurulması, kaldırılması, değiştirilmesi davası da taşınmazın bulunduğu yer mahkemesinde açılır. İpotekle temin edilen para alacağının ödenmesine ilişkin davalar, HUMK m.13 hükmüne dahil değildir¹⁶³.

F- TAŞINMAZIN ZİLYETLİĞİNE VE HAPİS HAKKINA İLİŞKİN DAVALAR

HUMK m.13'te taşınmazın zilyetliğine veya taşınmaz üzerindeki hapis hakkına ilişkin davalar, taşınmaza ilişkin dava olarak sayılmıştır. Bu sebeple, bu tür davalarda da taşınmazın bulunduğu yer mahkemesinin yetkisi kesindir. HUMK m.13, II'deki zilyetlik sözü, zilyetliğin korunmasına ilişkin davaları hedef tutar. Diğer bir ifadeyle, HUMK m.13, II'de kastedilen zilyetlik, MK m.981983 ve MK m.992, c.2'deki zilyetlik davalarıdır. Zilyetliğe ilişkin davalarda HUMK m.13'ün uygulanması yönünden, zilyetliğin devamlı veya geçici olması önem arz etmemektedir. Zira, zilyetlik geçici olsa bile bu davalarda ta-

---

¹⁶² **Önen-Taşınmaz**, s.534; Ayrıntılı bilgi için bkz. **Erol Cansel**: Türk Eşya Hukuku, 1984; **Jale Akipek**: Türk Eşya Hukuku, 1965.

şınmazın bulunduğu yer mahkemesi kesin yetkilidir.

Hapis hakkı, Medeni Kanunda 950, 951, 952, 953. maddelerde düzenlenmiştir. Hapis hakkını düzenleyen bu madde hükümleri taşınır ve kıymetli evrak hakkındadır. Taşınmazlarla ilgili hapis hakkını düzenleyen hüküm, MK m.994'de yer almaktadır. Bu hüküm uyarınca, zilyetliğin haksız olduğunu bilemeyen veya bilebilecek durumda olmayan zilyet, geri vereceği mala yapmış olduğu zorunlu ve yararlı giderleri isteyebilir. Bu giderler iyiniyetli zilyede ödenmediği takdirde iyiniyetli zilyet, yapmış olduğu zorunlu ve yararlı giderler kendisine ödeninceye kadar o malı geri vermeyebilir. Bu geri verme doktrindeki bizim de katıldığımız görüşe göre¹⁶⁴, hapis hakkı olarak değerlendirilmektedir. Bir diğer görüş ise¹⁶⁵, taşınmaz üzerinde hapis hakkı olmaz; burada sözkonusu olan, mal üzerinde hapis hakkı değil iyiniyetli zilyedin malı iadedden imtina yetkisidir demektedir. Yargıtay bir kararında, TKM m.907'deki (MK m.994) hapis hakkının aynı hak olduğunu şu şekilde belirtmiştir¹⁶⁶:

“İktisap edilen hisseye mukabil davacıya sözü geçen daire sözü intifaında terk ve tahsis edilmiş ve bu husus akit tablosuna geçirilmiş ise davacı gerek tapuda malik ve hissedar durumunda olması ve gerekse müstakilen mezkur daireden yararlanma hakkına sahip olması bakımlarından sözü geçen dairenin tamamı için davalının müdahalesinin menini isteyebilir. Çünkü davalı mezkur binada mülkiyet hakkına sahip bir kimse durumunda olmayıp ancak âkidine satış vaadi sözleşmesine dayanarak bir hak talep ede-

---

¹⁶³ **Kuru**, s.503.

¹⁶⁴ **Önen-Taşınmaz**, s.600; Ayrıca hapis hakkı için bkz. **Berkin**, s.78 ve **Postacıoğlu**, s.154
dnp.3.-

¹⁶⁵ **Sirmen**, s.109.

bilecek durumdadır. Ancak, davalıya ait satış vaadi daha önce sicile şerh verilmiş ve gerek davacının bayii ve gerekse davacı bu şerhi görerek ve bilerek ve bütün neticelerini kabul ederek iktisapta bulunmuş oldukları için iyiniyetli kimse durumunda olmadıklarından davalının davacıya karşı satış vaadi gereğince malike ödediği miktar için hapis hakkı mevcut bulunmaktadır. Zira, Medeni Kanununun 907. maddesi hükmünce aynı hak niteliğinde bulunan hapis hakkı kötüniyetli iktisapta bulunanlara karşı dermeyeran edilebileceğinden hapis hakkı yükümlü olarak davacının davasının kabulü gerekir.”

Yargıtay, hapis hakkının mahkemece re’sen incelenmesi gerektiğini belirten bir kararında¹⁶⁷ şöyle demektedir:

“Davalıların, iyiniyetli zilyet olduğu, mahkeme ve Yargıtayca kabul edilmiştir. Medeni Kanununun 907. maddesi uyarınca, iyiniyetli zilyet malı iade ederken yaptığı zaruri ve faydalı masraflar kendisine ödeninceye kadar, malı hapsedebilir. 22.11.1944 günlü İçtihadı Birleştirme Kararı ile taşınmaz mallar üzerinde de hapis hakkı tanınmıştır. Bu hak, mahkemece de re’sen incelenebilir. Davalıların muhdesat bedeli hakkındaki savunmalarının, Medeni Kanunun sözü geçen maddesi hükümleri dairesinde incelenmesi gerekir.”

G- TAŞINMAZIN BULUNDUĞU YER

I -Taşınmazın Fiilen Bulunduğu Yer

Taşınmazın birden çok mahkemenin yargı çevresinde bulunduğu durumlarda HUMK m.13’te yer alan ‘taşınmazın bulunduğu yer’ ifadesiyle belir-

---

¹⁶⁶ 1. HD., 28.10.1971, 7307/6888 (**Karahasan/Özmen**, s.313); Ayrıca bkz. **Dalamanlı-Yetki**, s.16; **Pekcanitez/ Atalay/ Özkes**, s.105; **Önen**, s.38; **Velidedeoğlu**, s.233.

tilmek istenen, bu taşınmazın tapuda kayıtlı bulunduğu yer olmayıp taşınmazın fiilen bulunduğu yerdir¹⁶⁸. Taşınmazın tapuda kayıtlı olduğu yer ile fiilen bulunduğu yer aynı yargı çevresindeyse sorun yoktur. Tapu kaydı taşınmazın bulunduğu yerden başka bir yerdeyse fiili durum dikkate alınır¹⁶⁹.

II- Taşınmazın Birden Fazla Yargı Çevresinde Bulunması Durumunda Yetki

Bir davaya hangi yer mahkemesinde bakılacağı yetki kurallarına göre belirlenir. Ancak, bazı durumlarda, bir davaya hangi mahkemede bakılacağı belli olmayabilir. Bu durumlarda, davaya hangi mahkemede bakılacağının Yargıtay tarafından belirtilmesi gerekir (HUMK m. 25); buna merci tayini denir. Dava her iki ilçede de açılıp her iki ilçe mahkemesi de yetkisizlik kararı vermişse ve bu kararlar kesinleşmişse merci tayini yoluna başvurulur (HUMK m. 25).

Taşınmazın birden fazla yargı çevresinde bulunması durumunda yetkili mahkemenin hangi esasa göre tayin edileceği hususunda HUMK'ta yetki kuralı yoktur. Doktrindeki bir görüşe göre¹⁷⁰, kanundaki bu boşluğu gidermek için HUMK m.13,III'te olduğu gibi davacı davasını taşınmazın yargı çevresinde bulunduğu yer mahkemelerinden dilediğinde açabilir. Biz bu görüşe katılmamaktayız. Şöyle ki, taşınmazlara ilişkin yetki, kesin ve kamu düzeyine ilişkindir. Amaç ise usul ekonomisi ilkesi çevresinde kamusal menfaate uygun olarak uyuşmazlığın çözümlenmesidir. Bir taşınmaz birden fazla yargı

---

¹⁶⁷ 8. HD 12.11.1966, 4024/5610.(Karahasan / Özmen, s. 314)

¹⁶⁸ Kuru, s.498; Önen-Taşınmaz, s.612; Kuru/ Arslan/ Yılmaz-Usul, s.185.

¹⁶⁹ Kuru, s.498; Önen-Taşınmaz, s.612; Kuru/ Arslan/ Yılmaz-Usul, s.185.

¹⁷⁰ Önen-Taşınmaz, s.612.

çevresinde bulunduğu takdirde de, usul ekonomisi ilkesinden hareketle yetkili mahkeme belirlenmelidir. Bu sebeple, uyuşmazlığın en hızlı, rahat ve kolay çözümlenebileceği yargı çevresindeki mahkeme kesin yetkili olmalıdır. Davacıya seçim hakkının tanınması durumunda, davacı usul ekonomisi ilkesini değil kendi menfaatlerini ön planda tutacaktır. Davacıya seçim hakkı tanınabileceğini savunan görüş¹⁷¹ de, seçim hakkının davacının muhtemel kötüniyetli davranışlarına yol açabileceğini kabul etmektedir.

III-Taşınmazın Bulunduğu Yargı Çevresinin Tespit Edilememesi

Yargı çevresinin tespit edilememesi durumunda bu husus idari makamlardan sorulmalı ve yargı çevresinin tespiti için mahallinde keşif yapılmalıdır¹⁷².

H- DAVANIN BİRDEN FAZLA TAŞINMAZA İLİŞKİN OLMASI

Davanın birden fazla taşınmaza ilişkin olması halinde dava bu taşınmazlardan birinin bulunduğu yer mahkemesinde açılır (HUMK m.13,III). Davacıya burada seçim hakkı tanınmıştır. Davacı, eğer davası birden çok taşınmaza ilişkinse, bunlardan birinin bulunduğu yer mahkemesinde dava açabilecektir¹⁷³.

HUMK m.13,III hükmü, bizim de katıldığımız bir görüşe göre¹⁷⁴ lafzın ifade ettiği daha dar bir yoruma tabi tutulmalı ve davacı davasını istediği taşınmazın bulunduğu yer mahkemesinde açmak hususunda tamamen ser-

---

¹⁷¹ Önen-Taşınmaz, s.613.

¹⁷² Önen-Taşınmaz, s.613.

¹⁷³ Önen-Taşınmaz, s.610.

best olamamalıdır. Örneğin, değer esasına göre hareket edilip değeri en yüksek olan taşınmazın bulunduğu yer mahkemesinin yetkisi kabul edilebileceği gibi taşınmazlardan büyük olanın bulunduğu yer mahkemesi de yetkili kabul edilebilir.

Kanımızca, dava birden fazla taşınmaza ilişkin ise bu taşınmazlardan büyük olanın bulunduğu yer mahkemesinde açılabilir ve böyle bir düzenlemeye HUMK m.13'te yer verilebilir. Böylece, yetkili mahkeme davacının seçimi yerine kanundaki açık düzenlemeye göre belirlenmiş olur.

Ş 6- TEREKEYE İLİŞKİN DAVALARDA YETKİ

A- Genel Olarak

Tereke, bir kimsenin ölümüyle mirasçılara geçen, özel hukuktan doğan hak, alacak ve borçların bütünüdür¹⁷⁵. Tasarruf oranının ve mahfuz hissesinin hesaplanabilmesi için, tereke mevcudunun yani terekeye giren malların ve borçların tespiti gerekir.

Mirasbırakanın ölümüyle külli halefiyet ilkesi gereği tereke bir bütün olarak mirasçılara geçer ve bu tereke hakkında iştirak halinde mülkiyet hükümleri uygulanır. Bu mülkiyette terekenin ve mirasçılarının tüzelkişilikleri bulunmaz¹⁷⁶.

Terekeye ilişkin davalar, mirasbırakanın son yerleşim yeri mahkemesinde görülür. Terekenin taksimine, taksimin butlan ve feshine, mirasçılar

---

¹⁷⁴ **Önen-Taşınmaz**, s.610.

¹⁷⁵ **Zahit İmre/Hasan Erman**: Miras Hukuku, İstanbul 1995, s.8.

¹⁷⁶ **Postacıoğlu**, s.156; **Alangoya**, s.90; **Berkin**, s.78.

arasında terekenin idaresine ait iddialar, terekenin kesin taksimine kadar tereke aleyhine açılan davalar ile bir mal hakkında terekeye karşı açılacak istihkak davalarında, terekenin tahrir ve tespitinde mirasbırakanın son yerleşim yeri mahkemesi yetkilidir (HUMK m. 11). Mirasbırakanın son yerleşim yeri mahkemesinin bu yetkisi HUMK m.11 uyarınca bazı hallerde kesindir, bazı hallerde ise kesin değildir. Terekeye ilişkin davaları bu ayrıma göre inceleyeceğiz.

Mirasbırakanın son yerleşim yeri daha önce belirtmiş olduğumuz yerleşim yeri ilkelerine göre tespit edilecektir. Eşlerin genel olarak tek bir yerleşim yerleri vardır. O da evlilik birliğini yürüttükleri yerdir¹⁷⁷. Bununla beraber, evli kişiler kendi yerleşim yerlerini kendileri belirleyebilirler (MK m.19,20). Eşlerin bu husustaki iradeleri açık ve net olmalıdır¹⁷⁸. Mirasbırakan, velayet altındaysa¹⁷⁹ son yerleşim yeri, ana ve babanın ortak yerleşim yeri; anababa ayrıysa veya ortak yerleşim yerleri yoksa, velayet altındaki kişinin kendisine bırakıldığı ana veya babanın yerleşim yeri; mirasbırakan, vesayet altındaysa¹⁸⁰ bağlı bulunduğu vesayet makamıdır (MK m.21). Mirasbırakanın yerleşim yeri tespit edilemiyorsa veya yabancı ülkedeki yerleşim yerini bırakmasına rağmen Türkiye’de henüz yerleşim yeri edinmemiş ise Türkiye’de son oturduğu yer, yerleşim yeri addedilir ve buna göre işlem yapılır. Mirasbırakanın son yerleşim yeri hakkında kısaca bir bilgi verdikten sonra HUMK m.11,l’de belirti-

---

¹⁷⁷ **Özta**n, s.287.

¹⁷⁸ **Özta**n, s.287.

¹⁷⁹ Velayet hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. **Velidedeoğlu**, s.241 vd.; **Kuru**, s.392; **Özta**n, s.456 vd.

¹⁸⁰ **Bü**lent **Köprülü**: Medeni Hukuk Genel Prensipler, Kişinin Hukuku, Aile Hukuku, İstanbul 1970, s.645662.

len mirasbırakanın son yerleşim yeri mahkemesinin yetkili olduğu davaları inceleyeceğiz.

B- Terekeye İlişkin Davalar

I - Son Yerleşim Yeri Mahkemesinin Kesin Yetkisi

1- Mirasın Taksimi Davası

Mirasın taksimi davası, mirasbırakanın son yerleşim yeri mahkemesinde görülür(HUMK m.11,1/2; MK m.576). Mirasın taksimi davasında son yerleşim yeri mahkemesinin yetkisi kamu düzenine ilişkin ve kesindir.

Mirasbırakanın bir mirasçısı bulunmaktaysa bu mirasçı mirasbırakanın alacaklarını da, haklarını da, borçlarını da tek başına üstlenir. Ancak, çoğu zaman birden fazla mirasçı olmaktadır. MK m.640'da bu hususu belirtmektedir. Bu hüküm uyarınca birden çok mirasçı bulunduğu takdirde, mirasın geçmesinden paylaşımına kadar mirasçılar arasında terekedeki bütün hak ve borçları kapsayan bir ortaklık doğar. Bu ortaklık sonucu mirasçılar sözleşme veya kanundan doğan yetkiler saklı kalmak üzere, terekeye ait

bütün haklar üzerinde birlikte tasarruf ederler¹⁸¹. Bu bağlamda, mirasçılardan her biri, terekedeki hakların korunmasını talep edebilir.

Mirasçılardan her biri mirasın taksimini talep edebilir. Ancak, mirasçılar sözleşme veya kanundan dolayı ortaklığı sürdürme yükümlülüğü altınday-

---

¹⁸¹ **Celal Erdoğan**: Açıklamalı İçtihatlı Ortaklığın Giderilmesi Davaları, 3.B., Ankara 1999.

salar bu hakları kullanamazlar. Taksimi talep etme yönünden belirli bir zaman sınırlaması ise yoktur. Diğer bir ifadeyle, mirasçılar her zaman mirasın taksimini talep edebilirler.

Mirasın taksimi rızai veya yargısal olabilir. Yargısal taksime başvurulursa, son yerleşim yeri mahkemesi kesin yetkili olur. Mirasçılar, mirasın taksimine karar verilmesi için mirasbırakanın son yerleşim yeri sulh mahkemesine başvurabilirler. Mirasçılardan birinin talebiyle son yerleşim yeri hakimi, terekenin tamamını veya terekedeki malların her birini gözönünde tutarak, mümkünse taşınmazlardan her birinin tamamının bir mirasçıya verilmesi suretiyle taksim eder. Mirasçılara verilen taşınmazların değerleri arasındaki fark para ödenmesi yoluyla giderilerek miras payları arasında denkleştirme yapılır (MK m.642).

Taksim derhal yapılması, taksim konusu malın veya terekenin değerini önemli derecede azaltacaksa; sulh hakimi, mirasçılardan birinin talebi üzerine bu malın veya terekenin paylaşılmasının ertelenmesine karar verebilir (MK m.642).

2- Taksimın Butlan ve Feshi Davası

Mirasın taksimi, yukarıda belirtildiği gibi, rızai veya yargısal olabilir. Yargısal taksimde mirasbırakanın son yerleşim yeri mahkemesinin kesin yetkili olduğunu görmüştük.

Mirasçılar,terekenin tümünü veya terekedeki belli malları aralarında diledikleri gibi paylaşabilirler.Bu taksim, rızai taksim olarak ifade edilmektedir. Bunun için bütün mirasçılar aralarında anlaşmış olmalıdırlar. Diğer bir ifadeyle, rızai taksime ilişkin temel bir anlaşma olmalıdır. Mirasçıların aralarında yapacakları bu yazılı anlaşmaya(MK. m.676) taksim sözleşmesi denir.

Borçlar Kanununun genel hükümlerinde yer alan butlan ve fesih nedenleri, yukarıda açıklamış olduğumuz taksim sözleşmesinde bulunmaktaysa MK m.680 uyarınca BK'nın geçersizlikle ilgili genel hükümleri bu sözleşmelere uygulanır. Bu davalara mirasbırakanın son yerleşim yeri mahkemesinde bakılır. Taksimin butlan ve feshi rızai taksimde mümkündür. Yargısal taksimde ise bunun mümkün olmayacağı kanaatindeyiz. Zira, taksimin butlan ve feshi, MK. m. 680'de de belirtildiği gibi taksim sözleşmesinin geçersizliği durumunda mümkün olur. Yargısal taksimde ise taksim sözleşmesi yoktur. Taksimi son yerleşim yeri mahkemesi hakimi gerçekleştirir.

3- Terekenin İdaresi Nedeniyle Çıkan Uyuşmazlıklara İlişkin Davalar

Mirasçılar arasında terekenin idaresi nedeniyle çıkan uyuşmazlıklara ilişkin davalar, mirasbırakanın son yerleşim yeri mahkemesinde görülür(HUMK m.11,I/1). Terekenin idaresi nedeniyle çıkan uyuşmazlıklarda son yerleşim yeri mahkemesinin yetkisi kamu düzenine ilişkin ve kesindir.

4- Ölüme Bağlı Tasarrufların İptali Davaları

a -Genel Olarak

Mirasbırakanın terekesi ya kanuni mirasçılara ya da mirasbırakanın atanmış mirasçılara intikal eder. Atanmış mirasçıyı belirlemiş olan mirasbırakan, bunu bir hukuki işlemle gerçekleştirir(MK m.516). Bu hukuki işlem, ölüme bağlı tasarruftur.¹⁸².

Ölüme bağlı tasarruf, vasiyetname veya miras sözleşmesi şeklinde yapılabilir(MK m.514). Bu muameleler tahdididir. Mirasbırakan bunların dışında bir yoldan faydalanamaz. Ölüme bağlı tasarrufların geçerlilik şartları yoksa bu tasarrufları iptal edilir.

b-Ölüme Bağlı Tasarrufların İptali Sebepleri:

Mirasbırakan kendi terekesi üzerinde düzenlemeler yapabilmek için, ölüme bağlı tasarrufta bulunabilme ehliyetine sahip olmalıdır¹⁸³. Ölüme bağlı tasarrufta bulunan kimse, tasarrufun sonuç ve mahiyetini idrak edebilecek durumda ise temyiz kudretine sahiptir¹⁸⁴. Vasiyetname yapabilmek için mirasbırakan temyiz kudretine sahip ve 15 yaşını doldurmuş(MK m.502) olmalıdır¹⁸⁵. Yaş şartı, vasiyetnamenin düzenlendiği anda mevcut olmalıdır. Bir kimsenin 15 yaşını doldurmadan düzenlediği vasiyetname 15 yaşını doldurmasıyla geçerli olmaz¹⁸⁶. Miras sözleşmesi yapabilmek için ise,

¹⁸² Öztan, s.515; Ahmet Kılıçoğlu/Nuşin Ayiter: Miras Hukuku, 2.B., Ankara 1991, s.72; Velidedeoğlu, s.319.

¹⁸³ Kılıçoğlu/Ayiter, s.76; Öztan, s.515.

¹⁸⁴ Kılıçoğlu/Ayiter, s.78.

¹⁸⁵ Kılıçoğlu/Ayiter, s.78; Öztan, s.516.

¹⁸⁶ Kılıçoğlu/Ayiter, s.79.

mirasbırakanın temyiz kudretine sahip olması, reşit olması ve kısıtlı olmaması şartları aranmaktadır¹⁸⁷.

Ölüme bağlı tasarruf ehliyetinin bulunmamasının sonucu, tasarrufun iptalinin söz konusu olmasıdır.

Ölüme bağlı tasarrufun geçerliliği, kanunun koymuş olduğu şekil şartlarına riayete bağlıdır¹⁸⁸.

Mirasbırakanın hata, hile, tehdit veya cebir sonucu yaptığı ölüme bağlı tasarruflar(MK m.504) geçersizdir¹⁸⁹.

Ölüme bağlı tasarrufun içeriği, bağlandığı şartlar hukuka veya ahlaka aykırı ise, tasarrufun iptali sözkonusudur. Bu aykırılıklar da mirasbırakanın son yerleşim yeri mahkemesinde açılacak iptal davasında ileri sürülür¹⁹⁰.

Yukarıda da belirttiğimiz üzere ölüme bağlı tasarrufların iptali için iptal davası, mirasbırakanın son yerleşim yeri mahkemesinde açılır (MK m. 576). İptal davasında son yerleşim yeri mahkemesinin bu yetkisi kesin yetkidir¹⁹¹.

5 -Tenkis Davaları

Saklı paya sahip mirasçılarının saklı paylarına tecavüz edilemez. Mirasbırakanın altsoyu, ana ve babası, kardeşleri ve eşi saklı paylı mirasçı-

¹⁸⁷ Kılıçoğlu/Ayiter, s.79; Öztan, s.516.

¹⁸⁸ Kılıçoğlu/Ayiter, s.155.

¹⁸⁹ Öztan, s.517.

¹⁹⁰ Kılıçoğlu/Ayiter, s.155; Öztan, s.517.

¹⁹¹ Dalamanlı-Yetki, s.15; Pekcanitez/Atalay/Özkes, s.106; Önen, s.187; Dalamanlı Usul, s.178179; Alangoya, s.90; Kuru/Arslan/Yılmaz Usul, s.183.

lardır (MK m. 505506). Zümre sistemine göre tespit edilen saklı paylı mirasçılar, hisseleri talep edebilirler. Saklı paylarını alamayan mirasçılar, tenkis davası açabilirler. Dava, lehine ölüme bağlı veya sağlararası tasarruf yapılan kimselere karşı açılır.

Tenkis davasındaki mirasbırakanın son yerleşim yeri mahkemesinin yetkisinin kesin yetki olduğu Yargıtay kararlarında da görülmektedir¹⁹²:

“Tenkis davası ölenin son ikametgahı mahkemesinde açılır (MK m. 518). Bu yetki kamu düzeni düşüncesiyle öngörüldüğü için kesin niteliktedir. Mahkemece de re’sen dikkate alınması zorunludur.”

Tenkis davası¹⁹³, bir taşınmaza ilişkin olsa bile taşınmazın bulunduğu yerde değil mirasbırakanın son yerleşim yeri mahkemesinde açılır. Çünkü, HUMK. m.11’deki yetki kuralı,HUMK m.13’tekine göre daha özel niteliktedir ve özel kural genel kurala göre öncelikle uygulanır.

6- Miras Sebebiyle İstihkak Davası

Yasal veya atanmış mirasçı, terekeyi veya bazı tereke mallarını elinde bulunduran kimseye karşı mirasçılıktaki üstün hakkını ileri sürerek miras sebebiyle istihkak davası açabilir(MK m.637).

¹⁹² 2.HD 12.3.1991, 1561/4493 (Ali İhsan Özüğür: Açıklamalı İçtihatlı Tenkis, Muvazaa, Mirasta İade Davaları, Ankara 1999, s.214).

¹⁹³ Ali Naim İnan/ Şeref Ertaş: Miras Hukuku, 3. B. Ankara 1995, s. 304; Fikret Eren: Türk Medeni Hukukunda Tenkis Davası, Ankara 1973; Osman Kiper: Öğreti ve Uygulamada Muvazaa, Tenkis, Mirasta Geri Verme, Mirasta hak ediş (İstihkak) Davaları, Ankara 1995, s.152; İsmail Özmen: Uygulamalı Açıklamalı İçtihatlı Tereke Hukuku Davaları, Ankara 1991.

Miras sebebiyle istihkak davası, HUMK m.11,II' deki istihkak davasından farklıdır¹⁹⁴. Miras sebebiyle istihkak davası yalnız mirasbırakanın son yerleşim yeri mahkemesinde açılabilir¹⁹⁵. Miras sebebiyle istihkak davasında son yerleşim yeri mahkemesinin yetkisi kesin yetkidir.

Davacı, kanuni veya atanmış mirasçılardır. Davalı ise terekeye veya terekeye dahil mallara zilyet olan kimselerdir¹⁹⁶.

7- Mirasın Kesin Taksimine Kadar Tereke Aleyhine Açılacak Davalar

Mirasın kesin taksimine kadar tereke alacaklılarının tereke aleyhine açtıkları davalara mirasbırakanın son yerleşim yeri mahkemesinde bakılır. Bu yetki kesin yetkidir ve miras şirketine karşı açılan davalarda sözkonusudur. Mirasçılar arasında taksim yapıp miras şirketi son bulunduğu takdirde yetkili mahkeme HUMK m.9'a göre belirlenecektir. Diğer bir ifadeyle, dava tereke aleyhine değil de mirasçı hasım gösterilerek açıldığında yetkili mahkeme, mirasçının yerleşim yeri mahkemesi olacaktır¹⁹⁷.

8 Çekişmesiz Yargı

---

¹⁹⁴ Bkz. aşa. s. 7980

¹⁹⁵ **Dalamanlı-Yetki**, s.15; **Pekcanitez/Atalay/Özekes**, s.106; **Önen**, s.187; **Dalamanlı Usul**, s.178179; **Alangoya**, s.90; **Kuru/Arslan/Yılmaz Usul**, s.183.

¹⁹⁶ **Kılıçoğlu/Ayiter**, s.256.

¹⁹⁷ **Kuru**, s.492; **Kuru/Arslan/Yılmaz Usul**, s.183;

Çekişmesiz yargı¹⁹⁸ hasım yokluğu ve çekişme unsurunun olmadığı yargı türüdür. Miras hukukunda çekişmesiz yargı işlerine de mirasbırakanın son yerleşim yeri mahkemesinde bakılır. Miras hukukuna ilişkin çekişmesiz yargı işleri için bu mahkemenin yetkisi kural olarak kesin ve kesinlik belgesi verilmesi bunun istisnasını oluşturur. Zira, mirasçılık belgesi verilmesi işinde, son yerleşim yeri mahkemesinin yetkisi kesin ve kamu düzenine ilişkin değildir. Buna göre, mirasçılardan her biri bulunduğu yer mahkemesinden mirasçılık belgesi verilmesini isteyebilir.

II Son Yerleşim Yeri Mahkemesinin Kesin Olmayan Yetkisi

Mirasbırakanın son yerleşim yeri mahkemesinin yetkisi bazı durumlarda kesin iken, bazı durumlarda kesin değildir. Kesin yetkili olduğu hallere yukarıda değindik. Şimdi ise mirasbırakanın son yerleşim yeri mahkemesinin yetkisinin kesin olmadığı hallere değineceğiz.

1- İstihkak Davası

Bir mal hakkında terekeye karşı açılacak istihkak davası için, terekenin mühürlenmesi ve defterinin tutulması zamanında mal nerede bulunursa, o yer mahkemesi de yetkilidir(HUMK m.11,II).

İstihkak davasında malın bulunduğu yer mahkemesinin yetkili olabilmesi için,terekenin MK m.591'e göre defterinin tutulmuş olması gerekir. Terekenin defteri tutulmamış ise, terekeye karşı açılacak istihkak davaları

---

¹⁹⁸ Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. **Baki Kuru**: Nizasız Kaza, Ankara, 1961.

için, yalnız mirasbırakanın son yerleşim yeri mahkemesi yetkilidir; malın bulunduğu yer mahkemesinde dava açılmaz.

HUMK m.11,II' deki istihkak davasıyla miras sebebiyle istihkak davasının farklı olduğunu belirtmiştik¹⁹⁹. HUMK m.11,II'deki istihkak davası, MK 683'teki istihkak davası olup, MK m. 637639'daki miras sebebiyle istihkak davasından farklıdır. HUMK m.11,II' deki istihkak davası mirasbırakanın son yerleşim yeri mahkemesinin yanı sıra, terekenin tahrir ve tespiti zamanında malın bulunduğu yer mahkemesinde de açılabilir. HUMK m.11,II'deki istihkak davası ile, mirasçı olmayan bir kimse, mirasbırakanın ve dolayısıyla terekenin zilyetliğinde bulunan bir malın kendisine ait olduğunu iddia ederek, malın kendisine verilmesini istemektedir.

2- Verasetin İspatına ve Miras Hisselerinin Belirlenmesine İlişkin Dava

Bu davalar, miras bırakanın son yerleşim yeri mahkemesinin yanı sıra mirasçıların her birisinin bulunduğu yer mahkemesinde de açılabilir²⁰⁰.

Terekeye ilişkin davalarda, mirasbırakanın son ikametgahı mahkemesinin kesin yetkili olduğu hallerde, terekeye ilişkin davanın konusu taşınmazın aynına ilişkin olsa bile, taşınmazın bulunduğu yer mahkemesinde değil, mirasbırakanın son yerleşim yeri mahkemesinde açılmalıdır²⁰¹.

§ 7- ŞİRKET, DERNEK, VAKIF VE KOOPERATİFLERE İLİŞKİN DAVALARDA YETKİ

---

¹⁹⁹ Bkz. § 6 B6

²⁰⁰ Kuru, s.496; Kuru/Arslan/Yılmaz Usul, s.184185.

A- Genel Olarak

Şirket, dernek, vakıf ve kooperatiflerin kendi işlerine ilişkin olmak üzere üyelerine karşı ve üyelerin bu sıfatla birbirlerine karşı açacakları davalara tüzelkişiliğin yerleşim yeri sayılan yer mahkemesinde bakılır (HUMK m.17, c.2). Bu yetki kesindir.

Gerçek veya tüzelkişilerin ticari işletmesi aleyhine açılacak davalarda, HUMK m.9 gereğince merkezin bulunduğu yer mahkemesi yetkilidir. Bu ticari işletmenin şubesi olduğu durumlarda, şubenin işlemlerinden dolayı dava merkezin bulunduğu yer mahkemesinde açılabileceği gibi şubenin bulunduğu mahal mahkemesinde de açılabilir (HUMK m.17). Şubenin bulunduğu yer mahkemesinin yetkisi kamu düzenine ilişkin değildir. Bazı durumlarda şubenin işlemlerinden dahi kaynaklansa, dava, şubenin bulunduğu yer mahkemesinde açılmaz. Bu istisnalar da HUMK m.17’de belirtilmiştir. Aşağıda ayrıntılı ele alınacağı üzere iflas davalarında merkezin bulunduğu yer mahkemesinin kesin yetkisi bu istisnalardan ilkidir. Diğerleri ise şirket, dernek ve vakıfların açtığı bazı davalardaki yetkidir. HUMK m.17 bu davaları tüzelkişilerin açtığı bütün davalar şeklinde genişletmemiş belli sınırlar dahilinde bu yetki kuralının uygulanacağını belirtmiştir.

B- Şirket, Dernek, Vakıf ve Kooperatiflere ilişkin Kesin Yetki

I-Davacı

HUMK m.17, I/2 uyarınca davacılar:

---

²⁰¹ Postacıoğlu, s.156; Kuru, s.518.

- a- Şirketler
- b- Dernekler
- c- Vakıflar
- d- Kooperatifler
- e- Bu tüzelkişilerin üyeleri

Üye diğer üyeye karşı veya üye tüzelkişiliğe karşı ya da tüzelkişilik üyeye karşı bu davayı açabilir. Bunlardan birisi davacı olabilir.

II- Davalı

Davalı: Belirtilen tüzelkişilerin üyeleri veya tüzelkişilik

III- Şartları

HUMK m.17,c. 2'nin şartları:

- a- Şirket, vakıf, dernek ve kooperatif üyeleri veya tüzelkişilik aleyhine açılmış bir dava olmalı,
- b- Bu dava, şirket, vakıf, kooperatif veya dernek tüzelkişiliği tarafından veya bu tüzelkişilerin üyeleri tarafından açılmış olmalı,
- c- Şirket, vakıf, kooperatif veya dernek tüzelkişiliği tarafından açılan dava, bu tüzelkişiliğin kendi işlerine ilişkin olmalı,
- d- Tüzelkişi üyesi, üye sıfatıyla dava açmalı,

e- Dava, tüzelkişinin yerleşim yeri sayılan yer mahkemesinde açılmalı.

HUMK m.17,c.2'nin şartlarını belirttikten sonra şirket,dernek,vakıf ve kooperatifler yönünden kesin yetki hallerine değinmekte yarar vardır.

C- Şirketler Yönünden

HUMK m.17,c.2 uyarınca, yukarıda açıkladığımız üzere şirketin kendi işlerine ilişkin olmak üzere tüzelkişilik veya üyeleri aleyhine dava açılabilir. Ancak, bu şirketin hangi şirket olduğu hususunda bir açıklık ve atıf yoktur. Şirketler, adi şirket ve ticaret şirketleri olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Adi şirketin tüzelkişiliği yoktur. Bu sebeple, adi şirket dava açamaz ve ona karşı da dava açılmaz. O nedenle, adi şirket HUMK m. 17'nin kapsamı dışındadır.

Ticaret şirketleri, tüzelkişiliğe sahip şirketlerdir. HUMK m. 17 bu şirketler açısından uygulanır. Bu şirketlerin neler olduğu TTK m.136'da sayılmıştır. Bunlar tahdidi niteliktedir. Bu hüküm uyarınca "ticaret şirketleri; kollektif, komandit, anonim, limited şirket ve kooperatiflerden ibarettir." Ticaret şirketlerinin yerleşim yeri konusunda Medeni Kanuna atıf yapılmıştır (TTK m.138). Bu hüküm şirketlerin kendine has hükümleri mahfuz kalmak şartıyla Medeni Kanununun 45, 47, 48, 49. maddeleri ticaret şirketleri hakkında uygulanır demektedir. MK m.51 ise tüzelkişinin yerleşim yerini belirtmektedir. Tüzelkişinin yerleşim yeri, kuruluş belgesinde başka bir hüküm bulunmadıkça işlerinin yönetildiği yerdir.

Şirketlere ilişkin kesin yetkili mahkeme belirlenirken şirketin tüzel kişiliği tespit edilecektir. Bu amaçla, şirket kuruluş belgesi olan şirket sözleşmesinde yerleşim yeri belirtilmiş mi ona bakılacaktır. Şirket sözleşmesinde belirtilmişse yetkili mahkeme sözleşmede belirtilen yer mahkemesi olacaktır. Şirket sözleşmesinde bu konuda bir hüküm bulunmamaktaysa, şirketin işlerinin yönetildiği yer mahkemesi yetkili olacaktır.

D-Dernekler Yönünden

Dernekler kuruluş bildirisini ve eklerini tüzüklerinde belirtilen merkezlerinin bulunduğu mahallin en büyük mülki amirliğine vermek suretiyle tüzel kişilik kazanırlar (DK m. 1). Dernekler, bu kuruluş bildirisinde yerleşim yerlerini belirtmek zorundadırlar (DK m .2). HUMK m.17,1/2 uyarınca açılacak davada, kuruluş bildirisinde belirtilen yer mahkemesi yetkili olacaktır.

E- Vakıflar Yönünden

Vakıflar, tüzel kişiliğe sahip mal topluluklarıdır. Vakıflar, gerçek veya tüzel kişilerin yeterli mal ve hakları belirli ve sürekli bir amaca özgülemeleriyle oluşurlar (MK m.101).

F- Kooperatifler Yönünden

Tarım Satış Kooperatifleri ve Birlikleri Hakkındaki 2834 sayılı Kanunun 22. maddesine göre bu kooperatiflerle üçüncü kişiler ve birlikleri arasında açılan davalar, kooperatifin veya birliğin yönetim merkezinin bulunduğu yer mahkemelerinde görülür.

Şirket, dernek, vakıf ve kooperatiflerin kendi işlerine ilişkin olarak üyeleri aleyhine ve üyelerin bu sıfatla diğer üyelere karşı açacakları davalarda tüzelkişinin yerleşim yeri sayılan yer mahkemesinin yetkisi kamu düzenine ilişkin ve kesin yetkilidir. Bu kuralın bertaraf edilmesi mümkün değildir ve mahkeme bu kuralın uygulanıp uygulanmayacağını re'sen araştırmakla yükümlüdür.

HUMK m.17,1/2'deki mahkeme kesin yetkili olduğundan tüzelkişi tarafından sebebi aynı birden fazla üyesi aleyhine açılan dava üyelere birinin yerleşim yerinin bulunduğu yer mahkemesinde de görülemez. Burada HUMK m.9 hükmü de uygulanamaz.

Ş 8- TİCARİ İŞLETME REHİNİ KANUNUNA İLİŞKİN DAVALARDA YETKİ

Ticari işletmeler, ekonomik yönden devletler için önem arz etmektedir. Ticari işletmeler, faaliyette bulunmaları sonucunda ekonomiye katkıda bulunma, istihdam alanı oluşturma gibi önemli fonksiyonlar yerine getirmektedirler. Bu bağlamda, ticari işletmelerin faaliyetlerinin devam etmesinde toplumun ve devletin çıkarları bulunmaktadır.

Toplumsal ve genel çıkarları yerine getiren ticari işletmelerin rehni, Ticari İşletme Rehni Kanununda düzenlenmiştir. Yetki hususu da bu kanunun 22. maddesinde düzenlenmiştir. Bu madde hükmü uyarınca Ticari İşletme Rehni Kanunundan doğan uyuşmazlıklarda, sicilin bulunduğu yer mahkemesi yetkilidir. Mahkemenin bu yetkisi kesin ve kamu düzenine ilişkindir.

Ş 9- İFLAS DAVALARINDA YETKİ

A- Genel Olarak

Bir gerçek veya tüzelkişiyeye ait ticari işletme kural olarak bir yerde bulunur ve bütün işlemlerini bu merkezden yönetir²⁰². Ticari işletmenin faaliyetlerinin yaygınlaşması, işlerin ve işlemlerin tek bir merkezden yönetilmesini zorlaştırabilir ve bu durum karşısında tacir, işlerini merkezden yönetmek yerine kuracağı yarı bağımsız birimler aracılığıyla mahallinden yürütmek isteyebilir²⁰³. Tacirin bu ihtiyacı şube açmak suretiyle giderilebilir²⁰⁴.

Aynı veya birbirine bağlı konularda çalışan şube veya şubelere iç idare bakımından emir ve talimat veren ve şube hesaplarının toplandığı işyeri "merkez" olarak ifade edilmektedir²⁰⁵. Şubeler birden fazla olabilirken bir ticari işletmede ancak bir merkez olabilir²⁰⁶. Bir ticari işletmeye ait bir yer için şube kelimesinin kullanılmış olup olmaması hukuki nitelendirmede önem taşımaz. Bu sebeple, şubenin şartlarını taşıyan bir yer için ajans denilse de o yer şubenin tabi olduğu hükümlere tabi olur²⁰⁷.

Şube aracılığıyla yapılan işlemlerden dolayı merkezin yanı sıra şubenin bulunduğu yerde de dava açılabilir (HUMK m.17). Gerek merkeze, gerekse şubeye karşı açılan davalarda yetki kural olarak kamu düzeninden değildir. İflas davalarındaki yetki ise aşağıda ayrıntılı olarak inceleneceği üzere, bunun istisnasını oluşturmaktadır ve kesin yetkidir.

B- İflas Davalarında Yetki

²⁰² **Hayri Domanıç:** Ticaret Hukukunun Genel Esasları, 4. B., İstanbul 1988, s.127.

²⁰³ **Arkan,** s.34.

²⁰⁴ **Arkan,** s.34.

²⁰⁵ **Domanıç,** s.129.

²⁰⁶ **Domanıç,** s.129.

1- Kavram

İflas, borcun ödenmemesi nedeniyle borçluya karşı uygulanan ve kolektif tasfiyeyi hedef tutan bir cebri icra yoludur²⁰⁸. Bu takip yolu borçlunun bütün malvarlığını kapsar. Bu malvarlığı, borçlunun bir veya birkaç alacaklısı için değil bütün alacaklıları yararına tasfiyeye tabi tutulur.

2 İflasa Tabi Kişiler

a- Ticaret Kanunu gereğince tacir olanlar veya tacir sayılanlar

b- Tacir olmadıkları halde haklarında tacirlere ait hükümlere tabi bulunanlar

c- Tacir olmadıkları halde özel kanunlarına göre iflasa tabi buldukları bildirilenler

İflasta, alacaklı veya borçlunun talebi üzerine, ticaret mahkemesine verilecek iflas kararıyla; borçlunun, haczedilebilen bütün malvarlığına, bütün borçlarına karşılık el konulur. Bu sebeple bir tacir ticari işletmesiyle ilgili olan ticari borçlarının yanı sıra ticari işletmesiyle ilgili olan ticari borçlarının yanı sıra ticari işletmesiyle ilgili olmayan adi borçlarından dolayı da iflasa tabidir.

İflas, ancak para ve teminat alacakları için istenebilir. Konusu para veya teminat dışındaki alacaklar için iflas yoluyla takip yapılamaz.

---

²⁰⁷ **Sami Karahan**: Ticaret Hukukunun Temel Kavramları, Konya 1991, s.23.

²⁰⁸ **Zafer Saka**: Ticaret Hukuku, İstanbul 1998, s.113; **Erdal Tercan**: İflasın Sözleşmelere Etkisi, Ankara 1996, s.5; **Baki Kuru**: İcra ve İflas Hukuku, C.II, İflas ve Konkordato Hukuku, Ankara 1971, s.5. Ayrıca İflas hukuku hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. **Sabri Şakir Ansay**: Hukuk İcra ve İflas Usulleri, 5.B., Ankara 1960; **Burhan Gürdoğan**: İcra Hukuku Dersleri, Ankara 1970; **İlhan Postacıoğlu**: İcra Hukuku Esasları, 4.B., İstanbul 1982; **Saim Üstündağ**: İcra Hukukunun Esasları, İstanbul 2000.

İflas hukuku hakkında kısaca bilgi verdikten sonra iflasta yetki meselesini belirtmekte yarar vardır.

3- Borçlunun İşlem Merkezinin Yetkisi

İflas davalarında, borçlunun işlem merkezinin bulunduğu yer ticaret mahkemesi yetkilidir (İİK m.154,III). Bu yetki, kamu düzenine ilişkin ve kesin-dir²⁰⁹. İflas davalarında yetki HUMK m.17’de belirtilen genel kuraldan istisna tutulmuştur²¹⁰. Şubenin işlemlerinden dolayı iflas davası açılrsa dahi yetkili mahkeme şubenin bulunduğu yer mahkemesi olmayıp merkezinin bulunduğu yer mahkemesidir.

İflas davası kamu düzenine ilişkin olduğundan bu dava için yetki sözleşmesi yapılamaz. Ticaret mahkemesi yetkili olup olmadığını re’sen gözetmekle yükümlüdür ve her zaman yetki itirazında bulunulabilir.

İflasa karar veren ticaret mahkemesi, bu kararını iflas dairesine bildirir. İflas dairesi, müflisin mallarını değerlendirerek defterini tutmaya başlar ve korunmaları için gerekli önlemleri alır. İflasta yetkili iflas dairesi, iflasa karar veren ticaret mahkemesinin yargı çevresindeki iflas dairesi olarak kabul edilmektedir. Buradaki yetkinin de iflas davasında olduğu gibi kesin yetki olduğu ileri sürülmektedir²¹¹. Biz de bu görüşe katılmaktayız. Zira, iflas dairesinin görevlerinin borçlunun işlem merkeziyle yakından ilgili olduğu açıktır²¹².

²⁰⁹ **Baki Kuru/ Ramazan Arslan/ Ejder Yılmaz:** İcra ve İflas Hukuku, 15.B., Ankara 2002, s.503 (**Kuru/Arslan/Yılmaz** İcra); **Çatalkaya/Tarikoğulları/Özcan**, s.38; **Önen**. S.39; **Dalamanlı Usul**, s.188; **Belgesay**, s.119; **Alangoya**, s.86; **Postacıoğlu**, s.167; **DalamanlıYetki**, s.18; **Kuru**, s.473; **Berkin**, s.79.

²¹⁰ Bkz. yuk. s.87

²¹¹ **Kuru/Arslan/Yılmaz** İcra, s.501.

²¹² **Kuru/Arslan/Yılmaz** İcra, s.501.

Yargıtay bir kararında iflas davasındaki yetkinin kesin yetki olduğunu şu şekilde ifade etmektedir²¹³:

“İflas davalarında yetkili mahkeme, borçlunun işlem merkezinin bulunduğu yerdeki ticaret mahkemesidir. Bu yetki kesin olup, mahkeme kendiliğinden gözönüne alınmalıdır.”

§ 10- VEKİLLE TAKİP EDİLEN UYUŞMAZLIKLARDA YETKİ

Vekille takip edilen işlerde, bir dava sebebiyle ortaya çıkan vekalet ücreti ve yargılama giderlerine ilişkin uyuşmazlıklarda açılacak davada yetkili mahkeme, HUMK m.15 uyarınca asıl davaya bakan mahkeme olarak düzenlenmiştir. HUMK m.15 hükmü kamu düzenine ilişkin yetki kuralı olarak kabul edilmekteydi²¹⁴. Ancak Avukatlık Kanununun 167. maddesinde yapılan değişiklikle bu hükmün artık uygulanma imkanı kalmamıştır. Zira, avukatlık sözleşmesinden ve vekalet ücretinden kaynaklanan her türlü uyuşmazlıklar artık hukuki yardımın yapıldığı yer barosu hakem kurulunca çözümlenecektir.

§ 11- KONKORDATODA YETKİ

Konkordato, dürüst bir borçlunun, borçlarını malvarlığıyla orantılı bir şekilde, somut bir güvenceye bağlı olarak belli bir biçim veya günde ödemesini öngören, alacaklıların yarısını ve alacakların üçte ikisini aşan bir çoğunlu-

²¹³ 21. HD 8.7.1993, 4206/6052 (YKD 1993, C.19, S.9, s.1390).

²¹⁴ **Kuru**, s.463; **DalamanlıUsul**, s.185186; **Pekcanitez/ Atalay/ Özekes**, s.106; **Postacıoğlu**, s.158; **Berkin**, s.79; Ayrıntılı bilgi için bkz. **Haker**, s.324330;**Alangoya** HUMK m.15 hükmünün kesin olmadığı kanısındadır. **Alangoya**'ya göre “Doktrindeki bas-
kın görüş m.15 hükmünün emredici olduğu yolundadır (bkz. aynı yönde 13. HD'nin 26.5.1981 tarihli kararına). Bunun için gösterilen gerekçe m.15 metninde “görülebilir” değil “görülür” denmiş olmasıdır. Bu kabul şekli isabetli değildir. HUMK m.9 metninde de “görü-

ğun (İİK m. 297) kabulü ve mahkeme onayıyla yürürlüğe konulan ve tüm alacaklıları bağlayan bir tasfiye yöntemidir²¹⁵.

Konkordato tacir olsun olmasın bütün borçlulara tanınmış kanuni bir haktır²¹⁶. Konkordato kural olarak borçlunun tüm adi borçlarını ödemesini mümkün kılmak üzere sadece borçluya tanınan bir hukuki imkandır²¹⁷. Rehinli ve imtiyazlı borçlar konkordatoya dahil edilemezler²¹⁸.

Konkordatoda hem borçlunun ve alacaklıların hem de kamunun menfaatinin korunması amaçlanır²¹⁹. Konkordatonun tasdiki talebini asliye ticaret mahkemesi inceler. Asliye ticaret mahkemesinin bu yetkisi kamu düzeyine ilişkin ve kesindir²²⁰. Zira, konkordato kamu düzenini yakından ilgilendiren bir hukuki kurumdur. Konkordato, kamu ekonomisini ayakta tutan hukuk

---

lür" ifadesi vardır. Maddenin amacı dikkate alınarak sonuca varılmak gerekir" (**Alangoya**, s.8586.)

²¹⁵ **Saka**, s.122 dnp.46.

²¹⁶ **Enver Buruloğlu/Yuda Reyne**: Konkordato Hukuku ve Tatbikat, İstanbul 1968, s.3; **Saka**, s.122.

²¹⁷ **Buruloğlu/Reyne**, s.3.

²¹⁸ **Buruloğlu/Reyne**, s.3

²¹⁹ "Konkordato, taraf (borçlu ile alacaklıların) menfaatlerinin yanı sıra, kamu menfaatlerine de, hizmet edebilecek bir yapıya sahiptir. Ekonomik açıdan varlığını devam ettirebilecek bir durumda bulunan ve hayati önem taşıyan hukuk subjelerinin, mali açıdan içine düşmüş oldukları sıkıntı nedeniyle iflas yoluyla tasfiye edilmek suretiyle, hukuki ve ekonomik varlıklarının sona erdirilmesine, Devlet (toplum) kayıtsız kalmamalıdır. Zira, üretimde bulunmak suretiyle ülke ekonomisine katkıda bulunan ve binlerce işgücü istihdam eden hukuk subjelerinin bir şanssızlık sonucunda elde olmayan nedenlerden ötürü, içine düştükleri mali sıkıntı yüzünden iflas yolu ile tasfiye edilmelerine göz yumulması ya da rıza gösterilmesi hem üretim kaybına ve dolayısıyla kamu ekonomisinin zarar görmesine hem de bir takım insanların işsiz kalmasına ve dolayısıyla sosyal barışı ve güvenliği bozabilecek ya da tehdit edebilecek tutum ve davranışların ortaya çıkmasına neden olabilir. Öte yandan, sosyal sigortaların etkin ve geniş kapsamlı bir biçimde işlerlik kazandığı ülkelerde iflas tasfiyesi nedeniyle varlığı son bulan hukuk subjelerine ait işçilerin, bir işsizler gurubuna dönüşmesi, devletin mali yüklerinin de artması sonucunu doğurur. Konkordatonun, hem borçlunun ve alacaklıların hem de kamunun menfaatlerinin korunması ve dengelenmesi amacına yönelik bir hukuki kurum olduğu gözönüne alınacak olursa, onun bu çerçeveden bir sosyal politika aracı olarak da, nitelendirilmesi mümkündür" (**Süha Tanrıver**: Konkordato Komiseri, Ankara 1993, s.5) (**Tanrıver**Komiser).

²²⁰ **Süha Tanrıver/ Adnan Deynekli**: Konkordatonun Tasdiki, Ankara 1996, s.6061; **Baki Kuru**: İflas ve Konkordato Hukuku, 3. Tıpkı Basım, İstanbul 1992, s.459 dnp.179 (**Kuru**Konkordato).

sujelerinin iflas yoluyla tasfiyesi sonucu sona ermesinin önüne geçer²²¹. Böylece mevcut işgücünün kullanımı²²² devam eder, işsizlik artmaz, sosyal barış ve güvenlik bozulmaz. Konkordato, ammeye taalluk eden bir kurumdur²²³. Bu sebeple konkordatoya ilişkin yetki kuralı kamu düzenine ilişkin ve kesin yetki kuralı olarak kabul edilmiştir.

III. BÖLÜM

KAMU DÜZENİNE İLİŞKİN KESİN OLMAYAN YETKİ KURALLARI

§ 12- İŞ DAVALARINDA YETKİ

Bir iş sözleşmesine dayanarak çalışan gerçek kişiye işçi, işçi çalıştıran gerçek veya tüzelkişiye yahut tüzelkişiliği olmayan kurum ve kuruluşlara işveren denir (İK m.2).

İşveren, bir işletmeye sahip olması ve statüsü yönüyle üstün konumdadır. Bu üstünlüğün işçiye karşı kullanılması durumunda işçi hakkını savunamaz hale gelecektir. Zira, (4857 sayılı) İş Kanununun 8. maddesinde de belirtildiği gibi işçi işverene bağımlı olarak çalışır. Kanunlarda işverene karşı zayıf olan işçiyi himaye eden hükümlerin yer almasıyla işçi, işveren ilişkisin-

---

²²¹ **Tanrıver**Komiser, s.5.

²²² **Tanrıver**Komiser, s.5.

²²³ **Tanrıver**Komiser, s.5 dph.19.

deki denge sağlanmaya çalışılmıştır. İş Mahkemeleri Kanununda da iş davalarındaki yetki kuralları bakımından bu yetkiyi sağlayan hükümler yer almaktadır.

İş mahkemelerinde açılacak her dava, açıldığı tarihte davalının Türk Medeni Kanunu gereğince yerleşim yeri sayılan yer mahkemesinde bakılabileceği gibi, işçinin işini yaptığı işyerinin bulunduğu yer mahkemesinde de bakılabilir. Bunlara aykırı sözleşme muteber sayılmaz (5521 S.K. m.5). Bu hükmün kamu düzenine ilişkin olup olmadığı konusunda doktrinde çeşitli görüşleri sürülmüştür. Bir görüşe göre²²⁴ İş Mahkemeleri Kanunundaki bu hüküm yetkisiz mahkemelerin sözleşmeyle yetkili kılınmasına engel değildir. Diğer bir ifadeyle işçi işveren aralarında yetki sözleşmesi yapabilirler. Bu görüşün kabulü halinde iş davalarındaki yetki kurallarının kamu düzenine ilişkin olduğunu ileri sürmek mümkün değildir. Zira, kamu düzenine ilişkin yetki kurallarında yetki sözleşmesinin yapılması mümkün değildir. Yetki sözleşmesiyle yetkili olmayan bir mahkeme yetkili kılınabileceğinden, işveren bunu kötüye kullanabilir ve işçi zor durumda kalabilir. İşverenin işletmesine işçi alırken işçiyi seçme imkanı vardır. Ancak, işçi işe alınmak amacıyla işverenin kendisine sunduğu tüm şartları kabul etmek zorundadır. Bu sebeple, işçi işveren tarafından hazırlanan yetki sözleşmesini de imzalamak zorunda kalmaktadır. Bizim de katıldığımız diğer görüşe göre²²⁵ İş Mahkemeleri Kanunu m.5'teki iki yetki kuralına aykırı yetki sözleşmesi yapılamaz. Bu sebeple ne bu hükmü bertaraf

---

²²⁴ **Postacıoğlu**, s.161, dph.13.

²²⁵ **Kuru/ Arslan/ Yılmaz**Usul, s.894; **Anaral**, s.119.

eden ne de bu hüküm yanında diğer mahkemeleri yetkili kılan yetki sözleşmeleri geçerlidir.

Yargıtay, iş davalarında yetkiyle ilgili şu kararı vermiştir²²⁶:

“Davacı işçi, davalı işverene karşı yaptığı işten dolayı alacak iddiasında bulunmuştur. Davalı vekili, müvekkili işverenin daimi oturma yerinin Ankara olduğunu ileri sürerek yetkisizlik itirazında bulunmuş mahkeme bu itirazı kabul ederek dava dilekçesini reddetmiştir. Özel daire, davaya bakılması gerektiği sebebiyle hükmü bozmuştur.

Davacı ile davalı arasındaki iş akdi Kütahya’da yapılmış ve davacı işçi bu yerdeki işte çalışmıştır. Yani akit Kütahya’da yerine getirilmiştir. İşverenin dava tarihinden önce işin sona ermesi üzerine Ankara’ya gideceğini ilgililere duyurması ve ondan sonra Ankara’da oturması akdin yerine getirilme yeri olan Kütahya Mahkemesinin yetkisini sona erdirmez; zira, özel bir yargılama usulünü öngören 5521 sayılı İş Mahkemesi Yasasının 5 inci maddesi uyarınca iş mahkemelerinde açılacak her davaya, açıldığı tarihte dava olunanın Türk Medeni Kanunu gereğince oturum yeri sayılan yer mahkemesinde bakılabileceği gibi, işçinin yaptığı iş yeri mahkemesinde de bakılabilir ve bunlara aykırı sözleşme geçerli sayılmaz. Bu hükmün amacı iş akdinden doğan bu tür davalarla anılan iki mahkemenin birisini seçmek yetkisinin işin bitmiş olması veya olmamasıyla ilgili bulunmaksızın davacıya tanınmasıdır...

---

²²⁶ HGK 23.9.1964, 1118/573; (Benzer kararlar için de bkz. **Dalamanlı**Usul, s.199200.)

... Davaya sözleşmenin yerine getirileceği yer mahkemesinde de bakılabileceği Hukuk Yargılama Usulü Kanununun 10 uncu maddesinde de hüküm altına alınmıştır ki bu hüküm dahi, herhangi bir kayda bağlı tutulmuş değildir.

Açıklanan nedenlerle yerinde olan özel daire bozma ilamına uyularak davaya bakılması gerekli iken eski hükümde direnilmesi usule aykırıdır.”

Hukuk Genel Kurulu'nun içtihadında yer alan işçi İş Mahkemeleri Kanununun 5. maddesinde belirlenen yetkili mahkemelerden birini seçme hakkına sahiptir görüşüne biz de katılmaktayız. Ancak, kanımızca iş

davalarındaki yetki kuralları kamu düzenine ilişkin olduğundan HUMK m.10 hükmünün bu davalarda uygulanması mümkün değildir.

Yargıtay iş davalarında ileri sürülen yetki itirazlarını ilk itiraz olarak değerlendirmekte ve bunun en geç ilk oturumda yapılması gerektiğini ve iş mahkemesinin yetki hususunu re'sen inceleyemeyip ancak talep doğrultusunda inceleyebileceğini savunmaktadır²²⁷. Yargıtay'ın bu görüşünün kabulü halinde iş davalarında yetki kurallarının kamu düzenine ilişkin olarak değerlendirilmesi mümkün değildir. İş Mahkemeleri Kanununda iş davalarında iki mahkemenin yetkili gösterilmesi, bu mahkemelerin kamu düzenine ilişkin yetkisini bertaraf etmez. Aynı şekilde, kamu düzenine ilişkin yetkide mahkeme yetkili

---

²²⁷ **Kuru/ Arslan/ Yılmaz**Usul, s.894, dpn.6; HGK 12.12.1961, 4/155108 (**Dalamanlı**Usul, s.200).

olup olmadığını re'sen incelemekle yükümlü olduğundan iş mahkemeleri yetki hususunu talep olmasa dahi inceler.

§ 13- BABALIK DAVASINDA YETKİ

A- Türk Kanunu Medenisinde

Türk Kanunu Medenisinin 299. maddesinde babalık davası hakkındaki yetki kuralları düzenlenmişti. Bu madde hükmü uyarınca babalık davasında²²⁸ yetkili mahkeme, çocuğun doğumu sırasında davacının Türkiye'de yerleşim yerinin bulunduğu yer mahkemesi ya da davalının, dava açma zamanında yerleşim yerinin bulunduğu yer mahkemesiydi. Yani bu iki yerden birinde dava açılabilirdi. Bu sebeple babalık davası hakkındaki yetki kuralları kesin olmayan ancak kamu düzenine ilişkin kurallar olarak kabul ediliyordu.²²⁹ TKM çocuğun menfaati yönünden bu kolaylığı tanımıştı²³⁰. Ana ve çocuğun yerleşim yeri yurt dışında ve baba da yabancı bir ülkede oturduğunda, dava babanın Türkiye'de nüfusa kayıtlı olduğu yer mahkemesinde açılıyordu (TKM m.300).

B- Medeni Kanunda

---

²²⁸ Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. **Turgut Akıntürk**: Türk Medeni Hukuku, Aile Hukuku, C.II, 5.B., İstanbul 1998, s.388406; **Şakir Berki**: Medeni Hukuk, Umumi Esaslar, Şahıs ve Aile Hukuku, 2.B., Ankara 1969; **Feyzi Feyzioğlu**: Aile Hukuku, 3.B., İstanbul 1986; **Bilge Öztan**: Aile Hukuku, 2.B., Ankara 1983; **Hüseyin Avni Göktürk**: Türk Medeni Hukuku, 2. Kitap, Aile Hukuku, 3.B., Ankara 1955; **Selahattin Sulhi Tekinay**: Türk Aile Hukuku, 7.B., İstanbul 1990 (**Tekinay**Aile).

²²⁹ **Aydın Zevkliler/M. Beşir Acabay/K.Emre Gökyayla**: Medeni Hukuk, Giriş Başlangıç Hükmüleri, Kişiler Hukuku, Aile Hukuku, 5.B., İzmir 1997, s.1049.

²³⁰ **Zevkliler / Acabay / Gökyayla**, s. 1049.

MK'da nesep yönünden sahih neseplisahih olmayan nesepli çocuk ayrımı ortadan kaldırılmıştır ve tüm çocuklar sahih nesepli kabul edilmişlerdir. Bu sebeple MK'da nesebi sahih olmayan çocuklara ilişkin düzenlemeler yer almamaktadır ve TKM m.299 hükmüne karşılık gelen hüküm MK'da bulunmamaktadır. Aynı şekilde, babalık davasına ilişkin yetki kurallarını özel olarak hüküm altına alan bir madde de MK'da yer almamaktadır. Ancak, MK'da ikinci kitabın ikinci kısmının birinci bölümünde soybağının kurulması düzenlenmiştir. Bu bölümün birinci ayrımında genel hükümlere yer verilmiştir. Aynı bölümün üçüncü ayrımında babalık hükmü de düzenlenmiş olduğundan bu bölümün genel hükümleri babalık davasında da uygulanacaktır. Genel hükümlerin düzenlendiği bölümde yer alan 283. maddede soybağına ilişkin davalarda yetkili mahkemeler belirtilmiştir. Babalık davası da evlilik dışında doğan çocukla baba arasında mahkeme kararıyla kurulan soybağına ilişkin davadır. Babalık davasında da MK m.283'te düzenlenen yetki kuralları uygulanacaktır. MK'da düzenlenen şekliyle babalık davasına uygulanacak yetki kuralları (MK m.283) TKM'ye göre farklılık arzettiğinden bu kuralların kamu düzenine ilişkin olup olmadığı da incelenmelidir. Soybağına ilişkin davalar, taraflardan birinin dava veya doğum sırasındaki yerleşim yeri mahkemesinde açılır (MK m.283). Babalık davası da soybağına ilişkin bir dava olduğundan bu davada da taraflardan birinin dava veya doğum sırasındaki yerleşim yeri mahkemesinde açılmalıdır. Madde hükmünde yetkili mahkeme belirtilirken 'taraflardan birinin' ibaresi kullanılmıştır. Babalık davasında yetkili mahkemeyi belirlemeden önce babalık davasını kimlerin kime karşı açtığını belirtmekte yarar vardır. Bu davada ana, çocuk veya kayyım davacı olabilirken; baba, babanın ölümü halinde o-

nun mirasçıları davalı sıfatına sahip olmaktadır²³¹. Babalık davasında davalı olan ana ve çocuğun dava veya doğumu sırasındaki yerleşim yerleriyle babanın dava veya çocuğun doğumu esnasındaki yerleşim yerleri mahkemeleri yetkilidir (MK m.283). Kanımızca, bu mahkemelerin yetkisi kamu düzenine ilişkindir. Babalık davası ancak MK m.283 hükmünde belirtilen mahkemelerde açılabilir ve taraflar yetkisiz bir mahkemeyi yetkili kılmak için yetki sözleşmesi yapamazlar.

§ 14- SİGORTA SÖZLEŞMESİNDEN DOĞAN TAZMİNAT DAVALARINDA YETKİ

Sigorta sözleşmesinden doğan tazminat davalarına ilişkin olarak HUMK m.19'da özel yetki kuralları öngörülmüştür²³². Bu yetki kurallarını sigorta türlerine göre incelemekte ve bu sigorta türleri hakkında kısaca bilgi vermekte yarar vardır.

A- Mal Sigortalarında Yetki

---

²³¹ **Öztañ**, s.446.

²³² Sigorta sözleşmeleri hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. **Ali Bozer**: Sigorta Hukuku Genel Hükümler, Ankara 2001; **Haydar Arseven**: Sigorta Hukuku, 2.B., İstanbul 1991; **Mustafa Çeker**: Yargıtay Kararları Işığında Sigorta Hukuku, Adana 2003; **Işıl Ulaş**: Uygulamalı Sigorta Hukuku, 3.B., Ankara 2002; **Işıl Ulaş**: Uygulamalı Can Sigortası Hukuku, 2.B., Ankara 2002; **Cahit Nomer/Hüseyin Yunak**: Sigortanın Genel Prensipleri, İstanbul 2000.

HUMK m.19, sigorta konusunun taşınır veya taşınmaz olmasına göre farklı yetki kuralı öngörmüştür.

1- Sigorta konusunun taşınmaz olduğu durumlarda yetki

Sigorta konusu taşınmazsa tazminat davası o taşınmazın bulunduğu yer mahkemesinde de açılabilir. Mahkemenin yetkisi kamu düzenine ilişkindir.

2 Sigorta konusunun taşınır olduğu durumlarda yetki

HUMK m.19, taşınırlarda yetkili mahkemeyi düzenlerken bir yerde devamlı kalması gereken veya gerekmeyen şekilde bir ayırım yapmıştır:

a- Belli yerde kalması gereken bir mal ise dava, malın bulunduğu yer mahkemesinde de açılabilir.

b- Belli bir yerde devamlı kalmayan yani rahat yer değiştirilebilen bir mal ise dava, tehlikenin gerçekleştiği yer mahkemesinde de açılabilir

Bu yetkiler de kamu düzenine ilişkindir. . Zira, sigorta şirketlerine karşı güçsüz durumda olan sigorta ettirenler korunmaya muhtaçtır.

B- Hayat Sigortalarında Yetki

HUMK m.19,I uyarınca hayat sigortalarında sigortalının yerleşim yerindeki mahkeme de yetkilidir. Buna aykırı yetki şartı konulamaz, konular ise geçerli değildir.

HUMK m.19,III hükümleri kara sigortaları hakkında uygulanır. HUMK m.19,III'te de açıkça belirtildiği üzere HUMK m.19,III hükümleri, denizcilik sigortalarını kapsamaz.

Sigorta sözleşmesine ilişkin yetki kurallarının konulmasındaki amaç büyük ekonomik güç sahibi olan sigorta şirketleri karşısında bireyleri korumaktır. Bu sebeple bu yetki kuralları kamu düzenine ilişkindir²³³.

§ 15- BOŞANMA DAVASINDA YETKİ

Boşanma davası, Medeni Kanunda öngörülen sebeplerin gerçekleşmesi halinde açılan ve evliliği sona erdirebilen davadır²³⁴. Bu davaya ilişkin yetki kuralı HUMK m.9,III ve MK m.168'de düzenlenmiştir.

A- Türk Kanunu Medenisinde

MK' nın 168. maddesini 743 sayılı Kanunu Medeninin 136. maddesi karşılamaktaydı. TKM m.136 uyarınca boşanma davasında yetkili hakim, davacının yerleşim yeri hakimiydi. Bir görüşe göre²³⁵, boşanma davasını açan taraf haksız taraf olmayıp buna mecbur kalan eşti. Bu sebeple, Medeni Kanun davacıyı himaye etmiştir. Ancak, kanunda boşanma davası açmak için haklı olma şartı aranmamıştır. Haksız taraf da boşanma davası açabilir. Tarafların haksız olup olmaması ancak boşanma davasında tazminat talep edildiğinde gözönünde bulundurulur. Bir diğer görüşe göre²³⁶, Medeni Kanun boşanma davasında davacıyı katlanamayacağı bir evlilik bağıyla bağlı kalmaması için himayeye muhtaç görmüş, bu yüzden boşanma davasının davacının yerleşim

²³³ **Berkin**, s.81; **Alangoya**, s.86; **Belgesay**, s.124; **Kuru**, s.475; **Postacıoğlu**, s.166; Yargıtay da sigorta sözleşmesinden doğan tazminat davalarında uygulanan HUMK m.19'un kamu düzenine ilişkin bir yetki kuralı olduğunu kabul etmektedir: "HUMK 19 uncu maddesi gereğince sigorta mukavelesinden doğan tazminat davasını görece mahkemenin yetkisi kamu düzeni ile ilgilidir" (11. HD. 3.12.1973, 4677/4822).

²³⁴ **Öztan**, s.422; **Akıntürk**, s.201; Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. **Hüseyin Hatemi/Rona Serozan**: Aile Hukuku, İstanbul 1993; **Bülent Köprülü/ Selim Konefi**: Aile Hukuku, İstanbul 1985/1986; **Cahit Oğuzoğlu**: Medeni Hukuk, Aile Hukuku, C.II, 3.B., Ankara 1956; **Hüseyin Hatemi**: Aile Hukuku 1999.

²³⁵ **Berkin**, s.83.

yeri mahkemesinde açılacağını öngörmüştür. Ancak, kanun amacına ulaşmada eksik kalmıştır. Biz de kanunkoyucunun böyle bir amaç güttüğü fakat bu amacına ulaşamadığı kanısındayız. Zira, kadının kocasından ancak ayrı bir yerleşim yeri edinmesi halinde dava açtığında, kendi bağımsız yerleşim yeri mahkemesi yetkili olmaktadır. Kadının bağımsız yerleşim yeri olmadığı durumlarda, kocanın yerleşim yeri onun yerleşim yeri sayılıyordu ve kadının açtığı boşanma davasında da bu yer mahkemesi yetkili olmaktadır. Bu konuya ilişkin aşağıdaki İçtihadı Birleştirme Kararı da TKM m.136'nın eksikliğini ortaya koymaktadır²³⁷:

“Bir erkekle bir kadın arasında evlilik rabitası mevcut bulununca ikametgahları her husus için ve her dava için bir tek ikametgahtır. O ikametgahı intihap ve tesis etmek hakkı da kanunu Medenin 152 inci maddesi ile kocaya verilmiştir. Binaenaleyh kocasından ayrı yaşamak hakkını boşanma davasından evvel kazanmış olmayan karının kanunen ayrı bir ikametgahı olamaz ki oturduğu yerin mahkemesi karının boşanma davasını rüyete 136 ncı maddede mucibince salâhiyattar olsun...

... Kanunu Medeni müteaddit ikametgah kabul etmez. Binaenaleyh boşanma davalarında müddeinin ikametgâhı ve başka hallerde müddealehyin ikametgahı mahkemesinde dava ikamesi doğru olmaz. Karının ikâmetgâhı kocanın ikametgahıdır, demeleriyle müzakerenin kifayeti kabul edilerek reye vaz olundukta:

---

²³⁶ Postacıoğlu, s.157.

²³⁷ İBK 16.3.1932, 18/12 (Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kararları, Hukuk Bölümü, C.I., s.171).

Kanun kocanın ikametgahını kendisi ile beraber yaşamaya mecbur olan karının da ikametgahı addettiği ve bir kimsenin aynı zamanda birden ziyade ikametgahı olamayacağı cihetle kocanın ikametgahı belli olduğu takdirde karının ikame edeceği boşanma davalarında salahiyyetli hakim kocanın ikametgahı hakimi olduğu ekseriyetle takarrür etmiştir.”

HUMK m.9,III uyarınca boşanma veya ayrılık davalarında yetkili mahkeme davacının yerleşim yeri ve eşlerin davadan evvel son altı aydan beri birlikte oturdukları yer mahkemesidir. Gerek TKM m.136, gerekse HUMK m.9,III, genel yetki kuralıyla örtüşmekteydi²³⁸. Ancak kadının ayrı bir yerleşim yeri edinmesi durumunda, HUMK m.9,III ve TKM m.136 hükümleri bir anlam kazanmaktaydı. Kadının ayrı bir yerleşim yeri edinmesi ise hakim kararına bağlıydı. Ancak bu durumda evli kadın bağımsız yerleşim yerinde boşanma davasını açabilmekteydi²³⁹.

B- Medeni Kanunda

Boşanma davalarında yetkili mahkeme, eşlerden birinin yerleşim yeri veya davadan önce son defa altı aydan beri birlikte oturdukları yer mahkemesidir (MK m. 168).

Yürürlükteki Medeni Kanunda boşanma davasına ilişkin yetki kuralı Türk Kanunu Medenisindeki düzenlemeye göre daha kapsamlıdır. Türk Kanunu Medenisinde yer alan davacının yerleşim yeri mahkemesi yerine yürürlükteki Medeni Kanunda ‘eşlerden birinin yerleşim yeri mahkemesi’ ifadesine

²³⁸ **Kuru/Arslan/Yılmaz** Usul, s.139; **Postacıoğlu**, s.149; **Kuru**, s.393.

²³⁹ **Kuru/Arslan/Yılmaz** Usul, s.139.

yer verilmiştir. Bu değişikliğin sebebi MK m.168 hükmünün gerekçesinde yer almaktadır. Bu gerekçe şu şekilde ifade edilmiştir:

“Madde 168: Yürürlükteki Kanunun 136 ncı maddesini karşılamaktadır.

Madde, Hukuk Usulü Mahkemeleri Kanununu ilgilendiren bir konuyu düzenlemesine rağmen, kişi halleriyle ilgili önemli bir özel konu olması nedeniyle burada özel yetki kuralı koymanın yararları bulunmaktadır. Bu sebeple maddede özel yetki kuralına ilişkin hüküm korunmuştur. Ancak yürürlükteki madde davacının boşanmada kusursuz, davalının kusurlu olduğu karinesinden hareketle davacıya kolaylık getirip, kendi yerleşim yerinin bulunduğu yer mahkemesinde dava açmasını kabul etmiştir. Oysa boşanmada kusur ilkesi terk edildiğinden yetki konusunda eşlerin birinin yerleşim yeri veya eşlerin davadan önce son defa altı aydan beri birlikte oturdukları yer mahkemesinin özel yetkisine yer verilmek suretiyle değişikliğe gidilmiştir.”

TKM m.136 hükmü, boşanma davasında davacının yerleşim yeri mahkemesini yetkili kılmaktaydı. TKM’de kocanın yerleşim yeri kadının yerleşim yeri olarak kabul edildiğinden, davacının yerleşim yeri genellikle kocanın yerleşim yeri oluyordu. TKM bu yönüyle eleştirilmekteydi. Boşanmaya ilişkin yetki kuralında değişikliğe gidilerek yürürlükteki Medeni Kanunda bu eksiklik ortadan kalkmış mıdır? TKM m.21’de kocanın yerleşim yeri kadının yerleşim yeri şeklinde ve kanuni yerleşim yeri¹⁹ olarak düzenlenmiştir. MK m.21 hükmü TKM m.21 hükmünü karşılamaktadır. MK m.21’de

'kocanın ikametgahı karının ikametgahıdır' hükmü yer almamaktadır. Peki, MK uyarınca kadın nasıl yerleşim yeri edinecektir? Evli kadının yerleşim yeri yine kocanın yerleşim yeri mi olacaktır? Bu sorunların çözümü için MK'nın yerleşim yeriyle ilgili düzenlemelerine bakmak gerekir. MK m.19 uyarınca yerleşim yeri bir kimsenin sürekli kalma niyetiyle oturduğu yerdir. Bir kimsenin aynı zamanda birden çok yerleşim yeri olamaz. Evli kadının yerleşim yerine ilişkin MK m.21 hükmünde de herhangi bir düzenleme yer almamaktadır. Yürürlükteki Medeni Kanunun kabul edilmesinin asıl sebeplerinden birisi de kadınerkek eşitliğini sağlamak olmuştur. Kadın ve erkek birbirine üstün olmayıp eşit statüde kabul edilmiştir. Bu sebeple birinin yerleşim yerini diğeri belirleyememektedir. MK'da aile hukukuna ilişkin kararlar ortak alınmaktadır. MK m. 186 uyarınca eşler, oturacakları konutu birlikte seçerler. Bu madde hükmünden de anlaşıldığı gibi artık kocanın yerleşim yeri kadının yerleşim yeri değildir. Eşler sürekli kalmak niyetiyle birlikte bir konut seçmişlerse kanımızca bu konutun bulunduğu yer her iki eşin de yerleşim yeridir. Ancak, yerleşim yerinin tesisinde gerekli maddi ve manevi unsurun bulunması her iki eş için de zorunludur. Diğer bir ifadeyle birlikte seçilen her konut yerleşim yerinin tesisi için yeterli olmayacaktır. Yerleşim yeri hususunda Yargıtay'ın şöyle bir kararı bulunmaktadır²⁴⁰:

“ Medeni Kanunun 29 uncu maddesinde (bir kimsenin ikametgahı yerleşmek niyetiyle oturduğu yerdir) diye sevkolunan ibareye göre bir yer ikametgah sayılabilmek için hem orada yerleşmek niyeti hem de bilfiil aile efradı ile oturmak ve muamelat ve muhaberata merkez ittihaz eylemek lazımdır. Hal-

---

²⁴⁰ 2. HD 9.12.1947, 4463/6446 (Kazai ve İlmi İçtihatlarla Türk Kanunu Medenisi ve İlgili Hu-

buki 25 seneyi mütecaviz bir müddetten beri ailesi efradile birlikte Üsküdar'da kendi mülkü olan evde ikamet eden davacının karısı ile arası açıldıktan sonra İstanbul'a geldikçe ilamda yazılı mahalde Nurullah'ın evinin bir adasında oturduğu ve halen kendisine gönderilen bazı mecmua ve risalelerin Üsküdar'a gönderildiği anlaşılmış ve böylece hadisede ne manevi ve ne de maddi ikametgah unsuru tahakkuk eylememiş iken salahiyet itirazının reddiyle boşanmaya karar verilmesinde isabet görülmemiştir.”

MK ile boşanma davasına ilişkin yetki kuralında değişiklik olsa da boşanma davasında yetkili mahkeme belirlenirken öncelikle tarafların yerleşim yerleri tespit edilecektir. Bu tespit uyarınca boşanma davasında yetkili mahkeme belirlenecektir.

Eşlerin yerleşim yerleri genellikle aynıdır. Bu yer ise evlilik birliğini yürüttükleri yerdir²⁴¹. Bununla birlikte evli kişiler kendi yerleşim yerlerini kendileri belirleyebilirler²⁴². Kanımızca da, eşler MK'nın yürürlüğe girmesiyle birbirlerinden ayrı yerleri yerleşim yeri edinebilirler. Diğer bir ifadeyle, kadının yerleşim yeri kocanın yerleşim yerinden ayrı bir yerde olabilir. Çünkü, MK ile kadının yerleşim yeri kanuni yerleşim yeri olmaktan çıkmış asli yerleşim yeri haline gelmiştir. Eşlerin yerleşim yerleri belirlenirken MK m. 19 ve 20 hükümleri gözönünde bulundurulmalıdır.

Kanımızca, evli kişilerin yerleşim yerleri tespit edilirken öncelikle seçtikleri ortak konuta bakmak gerekmektedir. Eşler bu ortak konutta sürekli kalma niyetiyle oturuyorlarsa bu yer her iki eşin de yerleşim yeridir.

---

susi Kanunlar, C.I, İstanbul 1956, s.247).

Eşlerden birisi memursa boşanma davasında yetkili mahkemeyi belirleyen yerleşim yeri neye göre belirlenecektir? Bu hususun da incelenmesi gerekmektedir. Buna ilişkin Yargıtay tarafından verilmiş oldukça fazla karar bulunmaktadır. Örneğin²⁴³:

“Davacı memuren Bolvadin’de oturmakta olmasına göre tarafının nüfusta kayıtlı bulunduğu yer tahkik edilerek elde edilecek sonuç icapları dairesinde salahiyet itirazı hakkında bir karar verilmesi ve salahiyet itirazı kabul edilmediği takdirde usulün 225 inci maddesi gereğince davalıya tebliğ edilmek ve ondan sonra esasa girilmek icap ederken bizzuhul noksan tahkikatla ileri sürülen salahiyet itirazının reddine karar verilmesi ve red keyfiyetinin davalıya tebliğ edilmeksizin mahkemeye devam olunması yol-suzdur.”

C- Boşanma Davasına İlişkin Yetki Kuralının Niteliği

Boşanma davası hakkındaki yetki kurallarının kamu düzenine ilişkin olup olmadığı yönünde farklı görüşler ileri sürülmektedir. Bir görüşe göre²⁴⁴, boşanma davasında yetkili mahkeme davacının yerleşim yeri veya eşlerin davadan evvelki zaman içinde altı ay süreyle son defa oturdukları yer mahkemesidir ve davacı boşanma davasını bu iki mahkemeden birinde açmak mecburiyetindedir. Yine bu görüşe göre, boşanma davasında birden fazla mahkemenin yetkili olması kesin yetkiyi ortadan kaldırmaz ve menfaatler durumu davanın ancak belirtilen mahkemelerden birinde açılması zorunluluğunu haklı kıla-

---

²⁴¹ **Özta**n, s.287.

²⁴² **Özta**n, s.287.

²⁴³ 2.HD., 5.12.1952, 6973/5937 (Kazai ve İlmi İçtihatlarla Türk Kanunu Medenisi, s.244).

²⁴⁴ **Alangoya**, s.81.

bilir. Bu sebeple, boşanma davasına ilişkin yetki kuralları kesin niteliktedir denilmektedir²⁴⁵. Yargıtay ise bu konuda farklı bir görüşe sahiptir. Yüksek Mahkeme'ye göre HUMK m.9,III kesin değildir ve bu yetki kuralının kamu düzeniyle ilgisi bulunmamaktadır. Yüksek Mahkeme, bir kararında bu hususu şu şekilde belirtmektedir²⁴⁶:

“Yabancı uyruklu karı koca Türk Mahkemesinde boşanma davası açabilirler. Açılacak davada kural olarak tarafların müşterek milli hukukları uygulanacaktır (MÖHUK 13). Yabancı unsurlu davalarda yargılamaya ilişkin sorun Hakimin kanununa tabidir (Lex Fori)...

... Boşanma davası davacının ikametgahı veya eşlerin davadan evvel son defa altı aydan beri birlikte oturdukları yer mahkemesinde açılır (HUMK m.9/son). Bu yetki kuralı kesin değildir. Kamu düzeni ile ilişkisi bulunmamaktadır (HGK 22.4.1998 gün ve 1998/2276297 sayılı kararı). Dava açan tercih hakkını kullanıp bu iki yetkili mahkemenin birinde boşanma davası açma imkanına sahiptir. İkametgah yerleşme niyetiyle oturulan yerdir (MK m.21). Bir kimsenin geçici olarak bir yerde oturması oranının ikametgahı olduğunu göstermez. Yabancıların geçici ikamet izni almış olmaları da ikametgah için yeterli sayılamaz.

Toplanan delillerden, karı kocanın Alman uyruklu oldukları ikametgahlarını Türkiye'ye nakletmedikleri, ancak 1988 den 1991 senesine kadar aralıksız Kemer'de oturdukları, daha sonra davacının 23 ay süreli Almanya'ya gidip geldiği ve son bir yıl içinde de Kemer'e hiç uğramadığı anlaşılmaktadır.

---

²⁴⁵ **Alangoya**, s.81

Karı kocanın ikametgahlarının Kemer olmadığı açıktır. Ancak eşler son defa altı ay birlikte Kemer’de kalmışlardır. Kocanın kısa süreli, özel nedenlere dayalı olarak Kemer’den ayrılması yetkiye ilişkin dava şartlarını da ortadan kaldırmaz.

Bu açıklama karşısında dava Kemer’de isabetli olarak açılmıştır. Mahkemece yetki itirazının reddine karar verilip, işin esasının incelenmesi gerekirken, yasanın yorumunda ve delillerin değerlendirilmesinde yanılığa düşülerek yazılı şekilde hüküm kurulması usul ve yasaya aykırıdır...”

Olayda taraflar yabancı uyrukludur ancak Türk Mahkemeleri bu davaya bakmaya yetkilidir. Kararda da belirtildiği üzere yargılamaya ilişkin kurallar, Türk Hukuku’na tabidir. Davada yetki kuralının uygulanması yargılamaya ilişkindir. Olay bu yönüyle HUMK m.9,III ile bağlantılıdır. Gerek Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun 22.4.1998 gün ve 1998/2276297 sayılı kararında, gerekse İkinci Hukuk Dairesinin yukarıdaki kararında HUMK m.9,III’ün kesin ve kamu düzenine ilişkin olmadığı belirtilmektedir²⁴⁷.

Hukuk Genel Kurulu’na göre ‘Kesin yetki kuralının diğer bir unsuru da yetkili mahkemenin kanunda tek olarak gösterilmiş olmasıdır.’ Kanımızca, bir yetki kuralı kesin olmayıp kamu düzenine ilişkin olabilir. Kanunda birden fazla yetkili mahkemenin gösterilmiş olması o yetki kuralının kamu düzenine ilişkin olmadığını göstermez. Zira, boşanma davası ancak eşlerden birinin yerleşim yeri veya eşlerin davadan önce son altı aydan beri birlikte oturdukları yer mahkemesinde açılabilir. Boşanma davası bu mahkemelerin

---

²⁴⁶ 2.HD 27.5.1998, 4842/6521 (YKD C.24, Şubat 1998, s.828830).

dışındaki yerde açılırsa yetkisizlik kararı verilmelidir. Yetkisizlik kararı hakim tarafından re'sen gözönünde bulundurulmalıdır. Yargıtay'ın görüşünün kabulü halinde, davalı yetki itirazını süresinde ileri sürmediğinde yetkisiz mahkeme yetkili hale gelebilir. Yargıtay'ın boşanma davasına ilişkin bir davada yetki itirazını ilk itiraz olarak değerlendirdiğini şu kararı açıkça göstermektedir²⁴⁸:

... Toplanan delillerden tarafların 1986 senesinde evlendikleri ve 1992'ye kadar birlikte Fatih'te oturdukları Arguvan ilçesinde nüfus siciline kayıtlı oldukları anlaşılmaktadır. Nüfus Kanunu'nun 4. maddesinde vatandaşa yüklenen görevin belirlediği karineye göre tarafların ikametgahı Arguvan ilçesindedir. Bir kişinin birden çok ikametgahı olamaz (MK m. 19/2). Kocanın ikametgahını Bodrum'a naklettiğine dair herhangi bir delil de yoktur. Davalı Bodrum ilçesi mahkemesinin yetkisiz, Fatih Mahkemelerinin yetkili olduğunu HUMK 'un 23. maddesi uyarınca cevap süresi içinde ileri sürdüğüne göre mahkemece yapılacak iş, dava dilekçesini yetki yönünden reddine karar vermektir. Bu yön üzerinde durulmadan işin esasının incelenmesi usul ve yasaya aykırıdır...”

Kararda yerleşim yerinin neresi olduğu ve boşanma davasına ilişkin yetkili mahkemeler belirtilmiştir. Ancak, kararda boşanma davasına ilişkin yetki itirazı HUMK m.23 uyarınca cevap süresi içinde ileri sürülmüştür denilerek yetki itirazı süre yönünden de incelenmiştir. Bu inceleme ancak yetki itirazının kamu

---

²⁴⁷ Bkz. aynı yönde görüş için **Dalamanlı**Usul, s.193.

²⁴⁸ 2. HD 16.3.1998, 1730/3159 (**Nihat İnal**: Örnek Karar Ve Dilekçelerle Açıklamalı Hukuk Yargılama Usulü Yasası, C. I, Ankara 2003, s.300).

düzenine ilişkin olmadığı durumlarda yapılmalıdır. Zira, kamu düzenine ilişkin yetki kuralının uygulandığı davalarda taraflar her zaman yetki itirazında bulunabilirler. Bu itiraz cevap süresiyle sınırlı değildir. Bizim de katıldığımız görüşe göre, davacı boşanma davasını kanunda belirtilen mahkemelerden birinde açmak mecburiyetindedir²⁴⁹, diğer yer mahkemelerinde bu dava görülemez²⁵⁰. Zira, boşanma davası hakkındaki bu yetki kuralı kesin değildir ancak kamu düzenine ilişkindir.

Kanımızca, HUMK m.9,III'te değişiklik yapılmalıdır. Zira şu anki düzenleme Medeni Kanun ile paralellik arz etmemektedir. Bu bağlamda bu maddede hükmünde yer alan 'davacının ikametgahı' ifadesi 'eşlerden birinin yerleşim yeri' şeklinde değiştirilmelidir. Kanunkoyucu boşanma davasında davacının yerleşim yeri mahkemesini yetkili kılarken kadının mağdur olmasını önlemek istemiştir. Bu değişiklikle kanunun amacına daha iyi ulaşılmış olacaktır. Aynı zamanda, HUMK'ta yapılacak bu değişiklikle Medeni Kanun ile HUMK arasında paralellik sağlanmış olacaktır.

Davacı boşanma davasını kanunda belirtilen mahkemelerden birinde açabilir. Bu yer mahkemelerinden birini seçme hakkı öncelikle davacıya aittir. Davacı, bu mahkemelerden birinde boşanma davasını açmışsa dava bu yer mahkemesinde görülür. Davacı davayı bu mahkemelerden birinde bilerek veya yanlışlıkla açmayıp yetkili olmayan bir mahkemede açmışsa seçme hakkı davalıya geçer. Davalı yetkili mahkemeyi belirten bir yetki itirazında bulunursa dava davalının seçtiği bu yetkili mahkemelerden birinde görü-

²⁴⁹ Kuru, s.396; Kuru/Arslan/Yılmaz Usul, s.194; Pekcanitez/Atalay/Özekes, s.103.

²⁵⁰ Pekcanitez/Atalay/Özekes, s.103

lür. Boşanma davasına ilişkin yetki kuralları kamu düzenine ilişkin olduğundan yetki itirazı herhangi bir süreye tabi değildir, hakim de yetkili olup olmadığını gözönünde bulundurmakla yükümlüdür. Yargıtay bir kararında²⁵¹, davalının yetki itirazının dinlenebilmesi için yetkili mahkemenin gösterilmesi gerektiğini savunmaktadır. Kanımızca, davalı yetki itirazında yetkili mahkemeyi göstermemişse davalıya hangi mahkemeyi seçmek istediği sorulmalıdır. Zira, yetki kurallarının sözkonusu olduğu hallerde, yetki itirazında yetkili mahkemenin gösterilmemesi sonucunda yetkisiz bir mahkemenin yetkili kılınması ne kamu düzeniyle ne de hakkaniyetle bağdaşır.

Kanımızca Türk Kanunu Medenisi, boşanma davasının davacının yerleşim yerinde açılabileceğini düzenlerken evlilik birliğinin çökmez hale geldiğini ve bu evlilik birliğinin bir an önce sona ermesini düşünen davacıyı himaye etmiş ve ona kendi yerleşim yeri mahkemesinde bu davayı açma hakkı tanımıştı. Bu düzenlemenin getiriliş amacı olumlu olmasına rağmen bir başka düzenleme olan TKM m.21 kadının yerleşim yerini kocanın yerleşim yerine bağlayarak koca lehine bir sonucun doğmasına yol açmıştı. Kadın bağımsız bir yerleşim yerine sahip olmadığı durumlarda kocanın yerleşim yeri kendi yerleşim yeri sayılacağından boşanma davasını kocasının yerleşim yerinde açmak durumundaydı. Bu ise boşanma davası kadın tarafından açıldığında da yetkili mahkemenin genel yetkili mahkeme olan davalının yerleşim yeri mahkemesi olmasına yol açıyordu.

Yürürlükteki Medeni Kanunda TKM'da düzenlenen 'kocanın yerleşim yeri karının yerleşim yeri sayılır' hükmü yer almamıştır. Bu hüküm ilga edil-

---

²⁵¹ 2. HD 16.6.1947, 2566/3458 (Kazai ve İlimi İçtihatlarla Türk Kanunu Medenisi, s.248).

miştir. Bu sebeple, TKM m. 21'in karşılığı olan MK m.21'de düzenlenen yasal yerleşim yeri kadın için öngörülmemiştir. Yürürlükteki Medeni Kanunda kadının yerleşim yerinin kocanın yerleşim yerine bağlı kılınmamasıyla HUMK m.9/son ile ulaşılmak istenen amaca ulaşılmıştır. Zira, boşanma ve ayrılık davalarında yetkili mahkeme Medeni Kanununun 168. maddesinde düzenlenmiştir. Bu madde uyarınca boşanma ve ayrılık davalarında yetkili mahkeme, eşlerden birinin yerleşim yeri veya davadan önce altı aydan beri oturdukları yer mahkemesidir. Bu hükme göre kadın, boşanma davasını ister kocasının yerleşim yeri mahkemesinde, isterse kendi yerleşim yeri mahkemesinde veya son altı aydan beri birlikte oturdukları yer mahkemesinde açabilecektir.

TKM m.136'da ise boşanma davasında yetkili mahkeme davacının yerleşim yeri mahkemesi olarak yer almaktaydı. Medeni Kanunun yürürlüğe girmesiyle bu hüküm de ilga edilmiştir. Boşanma davasında davacının yerleşim yeri mahkemesinin yetkili mahkeme olduğu HUMK m.9/son'da da yer almaktadır. Ancak, HUMK 24'te 'Medeni Kanun ile yetki konusunda konulan kurallar mahfuzdur' hükmü yer aldığından ve boşanma davasında MK m.168'de davacının yerleşim yeri mahkemesinin yetkisi yerine eşlerden birinin yerleşim yeri mahkemesinin yetkili olduğu hükmü bulunduğundan, MK m.168 hükmü, uygulama alanı bulunacaktır.

SONUÇ

Hukukun amacı gerçeğin ortaya çıkması ve adaletin sağlanmasıdır. Bu sebeple çeşitli kurallar koyulur veya mevcut kurallar değiştirilir. Yine aynı amaca hizmet içindir ki koyulan kurallar hakkında veya henüz koyulmamış ancak koyulması hukukun gelişimi yönünden olumlu bir etki doğuracağı düşünülen kurallar hakkında çeşitli görüşler ileri sürülür. Bu çeşitli görüşlerden faydalanılarak uyuşmazlıkların adalete uygun olarak çözümlenmesi amaçlanır.

Bireylere hak arama özgürlüğü tanınması hukuk devletinin gereğidir. Bu özgürlüğün kapsamının genişletilmesi ise adaletin sağlanmasında önem arzeder. Hak arama özgürlüğünün kapsamının genişletilmesi için gereksiz ve fazla masraf yapmadan dava açılabilmesi ve bu dava basit ve çabuk bir biçimde görülmelidir. Zira, usul ekonomisinin sağlanmasında kamunun menfaati vardır.

Kamu düzeni toplumdaki dirlik ve esenliği emniyeti sağlamak ve genel sağlığı korumak gibi toplumsal amaçlara hizmet eder. Bu sebeple, kamu düzeninin gerçekleşmesinde, buna ilişkin kurallar koyulmasında ve bu kuralların uygulanmasında da kamunun menfaati vardır. Ancak, kamu düzeninin gerçekleştirilmesi amacıyla birey temel hak ve özgürlükleri ihlal edilmemelidir. Diğer bir ifadeyle, kamu düzeni sağlanırken hukuk devleti ilkeleri zedelenmemelidir ve kamu düzeni kavramının sınırları tespit edilmelidir.

Medeni usul hukukunda yetki kuralları, kural olarak kamu düzenine ilişkin değildir. Bu sebeple, bir dava yetkili olmayan bir mahkemede görülebilir. Bazı durumlarda ise davanın belli yer mahkemesinde görülmesinde, kamu düzeninin gerçekleşmesi açısından yarar vardır. Bu durumlar, kesin yetki kuralları ve kesin olmayan kamu düzenine ilişkin yetki kurallarının sözkonusu olduğu hallerdir.

Kamu düzenine ilişkin yetki kuralları öncelikle HUMK'ta bunun yanı sıra Medeni Kanunda, İş Mahkemeleri Kanununda, İcra İflas Kanununda, Ticari İşletme Rehni Kanununda düzenlenmiştir. Ancak HUMK'ta da diğer kanunlarda da bir yetki kuralının kamu düzenine ilişkin olduğu hususunda açık bir hüküm yer almamaktadır. Bir yetki kuralının kamu düzenine ilişkin olup olmadığı, o yetki kuralının yer aldığı madde hükmünün mutlak olup olmamasından ve o yetki kuralının konuluş amacından anlaşılmaktadır.

Kamu düzenine ilişkin yetki kurallarının başlıca konuluş amaçları, hak arama özgürlüğünün genişletilmesi buna bağlı olarak taraflara hakkaniyete uygun yükümlülük yükletilmesi, taraflardan ekonomik veya sosyal yönden zayıf olanın güçlü olana karşı korunması, usul ekonomisine riayet etmek yani uyuşmazlığın basit, ucuz ve çabuk bir biçimde çözümlenmesidir. Usul ekonomisi ilkesinin sağlanması ve hak arama özgürlüğünün genişletilmesi için tarafların mahkemeye müracaat kolaylığı da göz önünde bulundurulmalıdır. Delillerin çabuk ve yerinde toplanması ve davaya bakan hakim tarafından bizzat incelenmesi usul ekonomisi ilkesine böylece adaletin sağlanmasına da hizmet eder. Kamu düzenine ilişkin yetki kuralları koyulurken bu kriterler de önemli bir etkiye sahip olmuşlardır.

Taşınmaza ilişkin davalar, taşınmazın bulunduğu yer mahkemesinde açılır. HUMK m.13'te yer alan bu yetki kuralı kamu düzenine ilişkin ve kesindir. Bu hususta doktrinde ve uygulamada görüş birliği vardır. Taşınmaza ilişkin davaların neler olduğu HUMK m.13,II'de belirtilmiştir. HUMK 13,II' de taşınmaz üzerindeki hakka ilişkin davalar, taşınmaza ilişkin davalardan sayılmıştır. Ancak, bu hakla kişisel haklar kastedilmeyip sadece aynı haklar kastedilmiştir. Bu sebeple, HUMK m.13,II' de yer alan 'gayrimenkul üzerinde bir hakka' ifadesi yerine "taşınmaz üzerinde aynı hakka" biçiminde değiştirilmesi isabetli olacaktır.

Terekeye ilişkin davalarda yetkili mahkemeler, HUMK m. 11'de belirtilmiştir. Bu maddenin birinci ve ikinci bentlerinde sayılan hallerde mahkemelerin yetkisi, kamu düzenine ilişkin ve kesindir. HUMK m. 11'in sistematığı yerindedir. Madde bakımından hangi mahkemelerin yetkisinin kesin yetki olduğu hangilerinin yetkisinin kesin ve kamu düzenine ilişkin olmadığı anlaşılmaktadır. Ancak, ölüme bağlı tasarrufların iptali veya tenkisi davaları ve miras sebebiyle istihkak davalarında da yetki kamu düzenine ilişkin ve kesindir. Bu davalara ilişkin yetki kuralları HUMK'ta yer almayıp Medeni Kanunda yer almaktadır. Medeni Kanunda yer alan bu yetki kuralının HUMK m.11,l'de yer alan terekeye ilişkin kesin yetki kurallarına eklenmesi isabetli olacaktır,

HUMK m. 11 'in HUMK m. 13'e göre özel hüküm olduğu ve öncelikle uygulanması gerektiği kabul edilmektedir. HUMK'ta bu konuya ilişkin herhangi bir düzenleme yer almamaktadır. Bu hususun, açıklığa kavuşturulması amacıyla HUMK m.11'de bu yönde bir düzenleme yapılması yararlı olacaktır.

Vekille takip edilen uyuşmazlıklarda vekalet ücreti ve yargılama giderlerine ilişkin açılan davalarda davaya bakan mahkeme yetkili bulunmaktaydı. Ancak, Avukatlık Kanununda değişikliğe gidilmiştir. Bu değişiklikle HUMK m.15'in uygulama imkanı kalmamıştır. Bu madde hükmünün yerini Avukatlık Kanununun 167. maddesi almıştır. HUMK m.15'in uygulanmasının isabetli olacağı kanaatindeyiz.

Kesin olmayan kamu düzenine ilişkin yetki kurallarında birden fazla mahkeme yetkili olabilir. Bir uyuşmazlık için birden fazla mahkemenin yetkili olması mahkemelerin kamu düzenine ilişkin yetkisini bertaraf etmez. Davacı, bu mahkemelerden birini seçme hususunda seçimlik hakka sahiptir.

İş davalarındaki yetki kuralının kamu düzenine ilişkin olup olmadığı hususunda doktrinde çeşitli görüşler ileri sürülmüştür. Kanımızca İş Mahkemeleri Kanununun 5. maddesi açıktır ve bu maddeden iş davalarındaki yetki kuralının kesin olmayan ancak kamu düzenine ilişkin olduğu anlaşılmaktadır. Yargıtay, iş davalarındaki yetkinin kamu düzenine ilişkin olduğu yönünde kararlar vermekte ancak iş davalarında ileri sürülen itirazları, ilk itiraz olarak değerlendirmektedir. İş davalarındaki yetki kuralı kamu düzenine ilişkindir. Kamu düzenine ilişkin yetki kuralının uygulandığı davalarda yetki itirazı ilk itiraz olmayıp her zaman ileri sürülebilir. İş davalarıyla ilgili ileri sürülen yetki itirazını ilk itiraz olarak değerlendirmemeli, kamu düzenine ilişkin yetki itirazı süre yönünden reddedilmemelidir. Zira, tarafların talebi olmasa dahi hakim bu hususu re'sen gözönünde bulundurmak zorundadır.

Babalık davasına ilişkin yetki kuralı TKM m.259'da düzenlenmişti. Bu madde hükmü kesin olmayan kamu düzenine ilişkin yetki kuralı olarak kabul edilmekteydi. Bu maddeyi karşılayan bir hükme MK'da yer verilmemiştir. Bunun yanı sıra MK'da soybağına ilişkin davalarda yetki kuralına (MK m.283) yer verilmiştir. Kanımızca, bu yetki kuralı babalık davasında yetkili mahkemeyi belirleyecektir ve kamu düzenine ilişkindir.

Sigorta sözleşmesine ilişkin tazminat davalarında yetki kuralı, kesin olmayan kamu düzenine ilişkin yetki kuralıdır. Bu yetki kuralı HUMK m.19'da yer almıştır. Yargıtay, HUMK'un 19. maddesi uyarınca sigorta sözleşmelerinden doğan tazminat davalarına bakan mahkemenin yetkisinin kamu düzenine ilişkin olduğunu ve bu yetki kuralına aykırı yapılacak yetki sözleşmelerinin geçersiz olduğunu haklı olarak kabul etmektedir. Ancak, Yüksek Mahkeme, sigortalı yararına yapılmış yetki sözleşmelerinin geçerli olduğunu savunmaktadır. HUMK m. 19 işçiyi korumak amacıyla konulan bir hükümdür. Ancak, yine HUMK m.19'da bu maddeye aykırı sözleşme ve şartların geçersiz olduğu belirtilmektedir. HUMK 19 uyarınca işçi-işveren arasında işçi lehine yapılacak yetki sözleşmesi dahi geçerli değildir. Çünkü kamu düzenine ilişkin yetki kurallarını ilgilendiren hususlarda yetki sözleşmesi yapılamaz. Kanunkoyucu, işçi lehine yapılacak yetki sözleşmelerini geçerli kılma gibi bir amaç gütmüşse, HUMK 19,II' ye 'işçi lehine olanlar hariç olmak üzere' ifadesini eklemelidir.

Medeni Kanun değişikliğiyle birlikte boşanma davasına ilişkin yetki kurallarında değişiklik olmuştur. Bu değişiklikle boşanma davasında davanın yerleşim yeri mahkemesinin yetkisi yerine eşlerden birinin yerleşim

yeri mahkemesinin yetkisi kabul edilmiştir. Bu düzenleme isabetli olmuştur. HUMK m.9/III ün de konuluş amacına uygundur. HUMK m.9,III'te yer alan davacının yerleşim yeri mahkemesi biçimindeki düzenlemenin de bu şekilde değiştirilmesi isabetli olacaktır. Bu değişiklikle Medeni Kanunla HUMK arasındaki paralellik de sağlanmış olacaktır.

ÖZET

Kamu düzeni, toplumdaki dirlik ve esenliği, emniyeti sağlamak ve genel sağlığı korumak gibi toplumsal amaçlara hizmet eder. Bu sebeple, kamu düzeninin gerçekteşmesinde toplumun menfaati vardır. Ancak, kamu düzeninin gerçekteştirilmesi amacıyla bireylerin sahip olduğu temel hak ve hürriyetler ihlal edilmemelidir. Diğer bir ifadeyle, kamu düzeni sağlanırken hukuk devleti ilkeleri zedelenmemelidir ve kamu düzeni kavramının sınırları tespit edilmelidir.

Medeni usul hukukunda yetki kuralları, kural olarak kamu düzenine ilişkin değildir. Bu hallerde taraflar, açık veya zımni bir anlaşma ile veya davalının aslında yetkisiz olan mahkemenin yetkisine itiraz etmemesiyle yetkisiz bir mahkemeyi yetkili kılabilirler. Kamu düzenine ilişkin olmayan yetki hallerinde yetki itirazı, ilk itiraz olarak ileri sürülebilir. Bazı durumlarda ise davanın belli yer mahkemelerinde açılmasında, kamu düzeninin gerçekteşmesi açısından yarar vardır. Bu durumlar, kesin yetki kuralları ve kesin olmayan kamu düzenine ilişkin yetki kurallarının uygulama alanı bulduğu hallerdir.

Kamu düzenine ilişkin yetki kurallarından kesin yetki kurallarının sözkonusu olduğu hallerde dava yalnız kesin yetkili mahkemede açılabilir. Taraflar yetki sözleşmesiyle kesin yetkili mahkemenin yetkisini kaldıramazlar veya kesin yetkili mahkemeye birlikte başka bir yer mahkemesinin yetkili olduğu konusunda anlaşmaya varamazlar. Kesin yetki kurallarını dikkate almayan taraflar, yetki sözleşmesi yaparlarsa bu sözleşme geçerlilik arz etmez. Kesin yetki itirazı her zaman ileri sürülebilir ve mahkeme de

yetkisizliği re'sen dikkate alır. Aksi düşüncenin kabulü, tarafların özellikle davalının veya devletin zarara uğramasına ve hukuki menfaatin gözardı edilmesine yol açabilir. Örneğin, kesin yetki kurallarının uygulandığı hallerden biri olan taşınmazın aynına ilişkin bir uyuşmazlığın çözüme kavuşturulması amacıyla açılan davada tarafların yetki sözleşmesi yapmasını mümkün kılmak ve bu yetki sözleşmesine geçerlilik tanımak veya davacının taşınmazın bulunduğu yerden çok uzak bir yerde dava açması ve davalıya yetki itirazı olarak sadece ilk itiraz hakkı tanımak, davalıyı veya her iki tarafı zor duruma sokabileceği gibi mahkemelerin iş yükünün artmasına da sebep olabilir. Zira, o taşınmaz için keşif yapılması gerekebilir. Davanın taşınmazın bulunduğu yerden uzak bir yerde açılmasında davacının da hukuki menfaati bulunmayabilir. Ancak, davacı davalının davayı takip etmesini önlemek amacıyla bu yola başvurabilir. Bu gibi sakıncaların önlenmesi amacıyla kesin yetki kuralları getirilmiştir.

Kesin olmayan kamu düzenine ilişkin yetki kurallarının sözkonusu olduğu hallerde de taraflar yetki sözleşmesi yapamazlar. Dava, kamu düzenine ilişkin yetki kurallarıyla belirlenen yer mahkemelerinde açılmalıdır. Bu durumlarda kesin yetki kurallarından farklı olarak genel yetkili mahkeme olan davalının yerleşim yeri mahkemesinde de (HUMK m. 9,1) açılabilir.

SUMMARY

The public order serves for some social goals such as providing community with peace and safety and protecting the general healthy. Therefore, setting the public order has a great benefit for community. However, personal and basic rights and liberty should not be broken to provide public order. In other words, providing the public order, the principles of a law government should not be neglected and borders of public order concept should be determined.

The authority rules in Civilized Law is not related to public order as a rule. In these situations, with defendant's not objecting to the authorized Court's warrant or with a clear or obscure treaty the unauthorized court turns into an authorized one. The authority objection in warrant situations free from public order can be put forward as the first objection. In addition, in some other circumstances, suing at a certain local courts is beneficial from the aspect of setting the public order. These conditions are the application areas for certain authority rules or uncertain ones related to public order.

From the authority rules regarding to the public order when the matter is the final authority rules, the suit can only be brought against at a court having the definite authority.

Defendants and claimants cannot cancel the authorized court's authority with warrant treaty or they cannot decide on whether the final authorized court or any other court has a warrant or not. If the defendants and claimants not giving importance the definite authority rules have the sufficiency definite authority rules have the sufficiency of judgement treaty, this will not present currency. The

definite authority can always be put forward and the court spontaneously pay attention to the lacking sufficient judgement. The acceptance of opposite idea may lead to damage in the behalf of defendants and undervalue of legal benefit. For instance, in a trial brought against to reach a solution about the right of protecting the immovable property against everybody which is an application area for final authority and to cause this sufficiency of judgement treaty gain validity, or to sue in a place. Far away from where the immovable property is or to give only the objection right to defendant as the sufficiency of judgement not only cause defendant or both defendant and claimant subject to a difficulty but also lead to increase in court's work. Because, that immovable property may require an exploration. Sueing in a far away place from the immovable property may provide the claimant with a little legal benefit.

The claimant can just apply such away to prevent the defendant from following the trial. The final sufficiency of Judgement rules are used to hinder such drawbacks.

Moreover, the defendant and claimant cannot make a sufficiency of judgement treaty when the conditons are in regard to sufficiency of judgement rules but unceartin. The trial should be brought against at a local law court determined by the sufficiency of judgement rules related to public order. In such situations one can also sue at a local law court which is situated in the defendant's settlement place and has the general authority apart from final authority rules.

BİBLİYOGRAFYA

- Akıntürk, Turgut** :Türk Medeni Hukuku, Aile Hukuku, C.II, 5.B., İstanbul 1998
- Akıpek, Jale/**
Akıntürk, Turgut Türk Medeni Hukuku, C.I, 3. B., İstanbul 1998
Akıpek, Jale :Türk Eşya Hukuku, 1965.
- Alangoya, Yavuz** :Medeni Usul Hukuku Esasları I, İstanbul 2000(Alangoya)
- Alangoya, Yavuz** :Medeni Usul Hukukunda Vakıfaların ve Delillerin Toplanması İlişkin İlkeler, İstanbul 1979(AlangoyaVakıf)
- Alangoya, Yavuz** :Tahkimin Niteliği ve Denetlenmesi, İstanbul 1973(AlangoyaTahkim).
- Anaral, Hüseyin** :Yetki Sözleşmesi,AD 1997,C.68, S. 12.
- Ansay, Sabri Şakir** :Hukuk İcra ve İflas Usulleri, 5.B., Ankara 1960
- Arık, Kemal Fikret** :Türk Medeni Hukuku I, Ankara 1963
- Arkan, Sabih** :Ticari İşletme Hukuku, 7.B, Ankara 2004
- Arpacı, Abdülkadir** :Eşya Hukuku,1991.
- Arseven, Haydar** :Sigorta Hukuku, 2.B., İstanbul 1991
- Arslan, Ramazan** :Medeni Usul Hukukunda Dürüstlük Kuralı, Ankara 1989
- Ayiter, Nuşin** :Miras Hukuku, 2.B., Ankara 1991
- Ballar, Suat** :Türk Dernekler Hukuku, İstanbul 1987
- Ballar, Suat** :Yeni Vakıflar Hukuku, İstanbul 1987
- Belgesay, Mustafa Reşit** :Hukuk Usulü Kanunu Şerhi I,Teoriler,3.B.,İstanbul 1950
- Bereket, Zuhâl** :Hukukun Genel İlkeleri ve Danıştay, Ankara 1996
- Berki, Ali Himmet** :Salahiyet,Salahiyete İtiraz, AD 1937/9.
- Berki, Şakir** :Medeni Hukuk, Umumi Esaslar, Şahıs ve Aile Hukuku, 2.B., Ankara 1969

- Berkin, Necmettin** :Medeni Usul Hukuku Esasları,İstanbul 1969 (Berkin).
- Berkin, Necmettin** :İspat Hukukunda Senet Delili ve Yazılı Şekil, İHFM 1946
- Bertan, Suat** :Ayni Haklar, C.I, Ankara 1976
- Bilge, Necip** :Medeni Yargılama Hukuku Dersleri,2.B.,Ankara 1967.
- Bilge, Necip/
Önen, Ergun** :Medeni Yargılama Hukuku Dersleri,3.B.,Ankara 1978.
- Bozer, Ali** :Sigorta Hukuku Genel Hükümler, Ankara 2001
- Buruloğlu, Enver/
Reyne, Yuda** :Konkordato Hukuku ve Tatbikat,İstanbul 1968.
- Cansel, Erol** :Türk Eşya Hukuku, 1984
- Çatalkaya, Cevdet/
Tarıkoğulları,Abdurrahman/
Özcan, Mustafa Hamdi** :Yeni İçtihatlı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu, Ankara 1965.
- Çeker, Mustafa** :Yargıtay Kararları Işığında Sigorta Hukuku, Adana 2003.
- Dalamanlı, Lütfi** :İçtihatlı Görev Yetki Muhakeme Usulleri ve Kanun Yolları, Ankara 1980(DalamanlıYetki).
- Dalamanlı, Lütfi** :Kanunlarımızda Usul Hükümleri, C.I, Ankara 1966(DalamanlıUsul).
- Demir, İlhan** :Yeni Vakıfların Temel Kitabı, Ankara 1998.
- Domanıç, Hayri** :Ticaret Hukukunun Genel Esasları, 4.B., İstanbul 1988.
- Erdoğan, Celal** :Açıklamalı ve İçtihatlı Ortaklığın Giderilmesi ve Şufa Davalarında Yetki, Ankara 1985.
- Erdoğan, Celal** :Açıklamalı İçtihatlı Ortaklığın Giderilmesi Davaları, 3.B., Ankara 1999.

- Eren, Fikret** :Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 7.B., Ankara 2001.
- Eren, Fikret** :Türk Medeni Hukukunda Tenkis Davası, Ankara 1973.
- Feyzioğlu, Feyzi** :Aile Hukuku, 3.B., İstanbul 1986.
- Göktürk, Hüseyin Avni** :Türk Medeni Hukuku, 2. Kitap, Aile Hukuku,3.B.,Ankara 1955.
- Günday, Metin** :İdare Hukuku, 3.B, Ankara 2002.
- Gürdoğan, Burhan** :İcra Hukuku Dersleri, Ankara 1970.
- Haker, Mustafa** :Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun 15. Maddesinin Yorumu, AD 1962, S.34.
- Hatemi, Hüseyin/
Serozan, Rona** :Aile Hukuku,İstanbul 1993.
- Hatemi, Hüseyin** :Aile Hukuku, 1999.
- İmre, Zahit/
Erman, Hasan** :Miras Hukuku,İstanbul 1995.
- İnal, Nihat** :Örnek Karar ve Dilekçelerle Açıklamalı Hukuk Yargılama Usulü Yasası, C.I, Ankara 2003.
- İnan, Ali Naim** :Miras Hukuku, 1969.
- İnan, Ali Naim/
Ertaş, Şeref** :Miras Hukuku,3.B.,Ankara 1995.
- İstanbulu, Tahsin** :Hukuk Usulünde Sürat ve Basitlik, AD 1944/7.
- Karahan, Saim** :Ticaret Hukukunun Temel Kavramları, Konya 1991.
- Karahasan, Mustafa Reşit/
Özmen, İhsan** :Türk Medeni Kanunu Eşya Hukuku,C.I,Ankara 1988.
- Kaşıkçı, Mehmet** :Davaların Uzamasını Önleme Tedbirleri Üzerinde Düşünceler, AD 1983/78.
- Kayalar, Mazlum** :Hukuk Davalarında Sürat Meselesi, ABD 1948/45.
- Keskin, Kadri** :Yetki Anlaşmaları, AD. 1973, S.4.

- Kılıçoğlu, Ahmet M.** :Borçlar Hukuku, Genel Hükümler, C.II, Ankara, 2001.
- Kılıçoğlu, Ahmet M./
Ayiter, Nuşin** :Miras Hukuku,2.B.,Ankara 1991.
- Kiper, Osman** :Öğreti ve Uygulamada Muvazaa, Tenkis, Mirasta Geri Verme, Mirasta hak ediş (İstihkak) Davaları, Ankara 1995.
- Kocayusufpaşaoğlu, Necip:** Miras Hukuku, 1976.
- Konuralp, Haluk** :Medeni Usul Hukukunda İspat Kurallarının Zorlanan Sınırları, Ankara 1999.
- Köprülü, Bülent** :Medeni Hukuk Genel Prensipler, Kişinin Hukuku, Aile Hukuku, İstanbul 1970.
- Köprülü, Bülent/
Konefi, Selim** :Aile Hukuku,İstanbul 1985/1986.
- Kuru, Baki** :Hukuk Davalarında Yargılamanın Çabuklaştırılması İçin Alınması Gereken Tedbirler,İBD 1984/46.
- Kuru, Baki** :Hukuk Davalarının Uzaması Sebepleri, A.Ü. Hukuk Fakültesi Mezunlar Derneği Genel Kurul Çalışmaları, Sosyal Devlet ve Hukuk Davalarının Uzaması Sebepleri, Ankara 1970.
- Kuru, Baki** :Hukuk Muhakemeleri Usulü El Kitabı, İstanbul 1995.
- Kuru, Baki** :Hukuk Muhakemeleri Usulü, 6. B., C.I, İstanbul 2001 (Kuru).
- Kuru, Baki** :Hukuk Muhakemeleri Usulü, 6.B, C.II, İstanbul 2001.
- Kuru, Baki** :İflas ve Konkordato Hukuku, 3. Tıpkı Basım, İstanbul 1992
- Kuru, Baki** : Dava Şartları, Ankara 1964.
- Kuru, Baki** :Nizasız Kaza, Ankara 1961.

- Kuru, Baki** : İcra ve İflas Hukuku, C.II, İflas ve Konkordato Hukuku, Ankara 1971.
- Kuru, Baki/
Arslan, Ramazan/
Yılmaz, Ejder** :Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı, 14. B., Ankara 2002(Kuru/Arslan/YılmazUsul).
- Kuru, Baki/
Arslan, Ramazan/
Yılmaz, Ejder** :Hukuku Usulü Muhakemeleri Kanunu ve İlgili Mevzuat, 19. B.,Ankara 2000 (Kuru/Arslan /Yılmaz HUMK).
- Kuru, Baki/
Arslan, Ramazan/
Yılmaz, Ejder** :İcra ve İflas Hukuku Ders Kitabı, 15.B.,Ankara 2002(Kuru/Arslan/Yılmazİcra).
- Nomer, Cahit/
Yunak, Hüseyin
Oğuzoğlu, Cahit** Sigortanın Genel Prensipleri,İstanbul 2000.
:Medeni Hukuk, Aile Hukuku, C.II, 3.B., Ankara 1956.
- Olgaç, Senai** :Emsal İctihatlarla Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu,Ankara 1977.
- Onar, Sıddık Sami** :İdare Hukukunun Umumi Esasları, C.II, İstanbul 1960.
- Önen, Ergun** :Taşınmaz Davalarında Yetki, AÜHFD 19651966, S.14(ÖnenTaşınmaz).
- Önen, Ergun
Örücü, Esin** :Medeni Yargılama Hukuku, Ankara 1979(Önen).
:Taşınmaz Mülkiyetine Bir Kamu Hukuku Yaklaşımı, Mülkiyet Hakkının Sınırlanması, İstanbul 1976.
- Özmen, İhsan** :Türk Medeni Kanunu Eşya Hukuku, C.I, Ankara 1988.

- Özmen, İsmail** :Uygulamalı Açıklamalı İçtihatlı Tereke Hukuku Davaları, Ankara 1991.
- Özta, Bilge** :Aile Hukuku, 2.B., Ankara 1983.
- Özta, Bilge** :Medeni Hukukun Temel Kavramları, 8.B., Ankara 2002 (Özta).
- Özüğur, Ali İhsan** :Açıklamalı İçtihatlı Tenkis, Muvazaa, Mirasta İade Davaları, Ankara 1999.
- Pekcanıtez, Hakan/
Atalay, Oğuz/
Özekes, Muhammet
Postacıoğlu, İlhan** :Medeni Usul Hukuku,2.B.,Ankara 2001.
:Medeni Usul Hukuku Dersleri,6.B.,İstanbul 1975(Postacıoğlu).
- Postacıoğlu, İlhan** :İcra Hukuku Esasları, 4.B., İstanbul 1982.
- Saka, Zafer** :Ticaret Hukuku, İstanbul 1998.
- Seviğ Vedat R.** : Türkiye'nin Devletler Hususi Hukuku Kuralları Bakımından Mahkemenin Akitle Tayin Edilmesi Usulü, İÜHFM 1965.
- Sirmen, Lale** :Eşya Hukuku Dersleri, Ankara 1995.
- Şener, Esat** :Miras Hak ve Payları, Ankara 1996.
- Tanrıver, Süha** :HukukEkonomi Perspektifinden Uluslararası Tahkim ve Kamu Hizmeti(TanrıverKamu Düzeni)
- Tanrıver, Süha** :Konkordato Komiseri, Ankara 1993(TanrıverKomiser).
- Tanrıver, Süha/
Deynekli, Adnan
Taşpınar, Sema** :Konkordatonun Tasdiki,Ankara 1996.
:Medeni Yargılama Hukukunda Amaç Sorunu, Prof. Dr. Faruk Erem'e Armağan, TBBD, Ankara 1999.
- Tekil, Fehimal** :Ticari İşletme Hukuku, İstanbul 1990
- Tekinay, Selahattin Sulhi** :Türk Aile Hukuku, 7.B., İstanbul 1990(TekinayAile).
- Tekinay,Selahattin Sulhi** :Medeni Hukuka Giriş Dersleri, İstanbul 1978.
- Tercan, Erdal** :İflasın Sözleşmelere Etkisi, Ankara 1996.

- Tercan, Erdal** :Medeni Usul Hukukunda Tarafların İsticvabı, Ankara 2001.
- Toker, İlhan** :Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununda Sürat ve Sadelik Nasıl Sağlanabilir? AD 1947/12.
- Tunçomağ, Kemal** :Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 6. B., İstanbul 1976.
- Ulaş, Işıl** :Uygulamalı Can Sigortası Hukuku, 2.B., Ankara 2002.
- Ulaş, Işıl** :Uygulamalı Sigorta Hukuku, 3.B., Ankara 2002
- Uyanık, Güngör** :İlk İtirazlar, İzBD 1967/10.
- Üstündağ, Saim** :Medeni Usul Hukukunda Salahiyet Anlaşmaları, İÜHFM, 1961, C.27, S.14(ÜstündağSalahiyet).
- Üstündağ, Saim** :İcra Hukukunun Esasları, İstanbul 2000.
- Üstündağ,Saim** :Medeni Yargılama Hukuku, C.III, 7.B, İstanbul 2000(ÜstündağYargılama).
- Velidedeoğlu, Hıfzı Veldet** :Türk Medeni Hukuku Umumi Esaslar, C.I, 7.B.
- Yavuz, Nihat** :Hukuk Davalarında Hızlılık ve Yargıcın Etkinliği, Yasa Hukuk Dergisi 1979/9.
- Yayla, Yıldızhan** :Anayasa Hukuku Ders Notları, İstanbul 1985.
- Yılmaz, Ejder** :Hukuk Davalarında Yasa Yollarına Başvuru Hakkı ve Bu Hakkın Sınırlandırılmasının Yerindeliği Sorunu, TBBD 1998/1(YılmazYasa Yolları).
- Yılmaz, Ejder** :Medeni Yargılama Hukukunda İslah, Ankara 1982(Yılmazİslah).
- Yılmaz, Orhan** :Taşınmaz Mallara İlişkin Davalarda Yetki, YD 1978,C.4(YılmazTaşınmaz).
- Zevkliler, Aydın/
Acabey, Beşir M./
Gökyayla, Emre K.** :Medeni Hukuk,Giriş,Başlangıç Hükümleri,Kişiler Hukuku,Aile Hukuku,5.B.,İzmir 1997.